

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Запорізька політехніка»

Фізико-технічний інститут, Факультет будівництва, архітектури та дизайну
(повне найменування інституту, факультету)

Підприємництво, торгівля та біржова діяльність
(повне найменування кафедри)

Пояснювальна записка
до дипломного проекту (роботи)
магістр
(ступінь вищої освіти)

на тему Дослідження основних фінансових показників роботи суб'єкта господарювання

Виконав: студент(ка) 2 курсу, групи БАД-418м

Спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
(код і найменування спеціальності)

Освітня програма (спеціалізація)
«Економіка підприємства»

Садовник Олег Олегович
(прізвище та ініціали)

Керівник Пожуєва Т.О
(прізвище та ініціали)

Рецензент _____
(прізвище та ініціали)

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Запорізька політехніка»
(повне найменування закладу вищої освіти)

Інститут, факультет Фізико-технічний інститут, Факультет будівництва,
архітектури та дизайну
Кафедра Підприємництва, торгівлі та біржової діяльності

Ступінь вищої освіти магістр

Спеціальність 076 «Підприємництво, торгівля та біржова
діяльність»

(код і найменування)

Освітня програма (спеціалізація) «Економіка
підприємства»

(назва освітньої програми (спеціалізації))

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри ПТБД

д.е., проф. Ткаченко А.М

« _____ » _____ 2019 року

З А В Д А Н Н Я
НА ДИПЛОМНИЙ ПРОЕКТ (РОБОТУ) СТУДЕНТА(КИ)

Садовника Олега Олеговича

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема проекту (роботи) Дослідження основних фінансових показників роботи
суб'єкта господарювання

керівник проекту (роботи) – д.е.н., професор Пожусьва Тетяна Олександрівна,
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом закладу вищої освіти від « 01 » Жовтня 2019 року №245

2. Строк подання студентом проекту (роботи) _____

3. Вихідні дані до проекту (роботи) науково методичні матеріали, статистичні дані,
дані фінансової звітності ПАТ «Мотор Січ», літературні джерела за
фахом

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) 1. теоретичні заходи формування основних фінансових показників
роботи суб'єкта господарювання, 2 оцінювання основних фінансових показників
роботи на прикладі пат «мотор січ», 3 шляхи покращення основних фінансових
показників роботи підприємства "ПАТ«Мотор-Січ"4. охорона праці та безпека у
надзвичайних ситуаціях

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

6. Консультанти розділів проекту (роботи)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	прийняв виконане завдання
Розділи 1-3	Пожуєва Т.О, д.е.н., проф		
4			
Нормо-контроль	Бобко Н.А., ст.викладач		

7. Дата видачі завдання « _____ » _____ 20__ року.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломного проекту (роботи)	Строк виконання етапів проекту (роботи)	Примітка
1	Закріплення теми та узгодження завдання		
2	Підбір матеріалу		
3	Підготовка першого розділу		
4	Підготовка другого розділу		
5	Підготовка третього розділу		
6	Підготовка четвертого розділу		
7	Подання на кафедру та нормоконтроль		

Студент(ка)

Керівник проекту (роботи)

_____ Садівник О.О.
(підпис) (прізвище та ініціали)

_____ Пожуєва Т.О.
(підпис) (прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

Дипломна магістерська робота: «Дослідження основних фінансових показників роботи суб'єкта господарювання » 128 с., 9 табл., 9 рис., 66 джерела.

Об'єкт дослідження – дослідження основних фінансових показників роботи суб'єкта господарювання на промисловому підприємстві міста Запоріжжя ПАТ «Мотор Січ».

Предмет дослідження – теоретичні та методичні підходи до Дослідження основних фінансових показників роботи суб'єкта господарювання теоретико-методичних підходів щодо оцінювання виробництва в сучасних умовах господарювання та визначення основних агрегованих показників для проведення комплексного аналізу діяльності підприємства.

Мета дипломної магістерської роботи – дослідження основних фінансових показників роботи суб'єкта господарювання ПАТ «Мотор Січ».

В роботі розглянуто основні теоретико-методичні підходи дослідження основних фінансових показників роботи підприємства. Проаналізовано основні показники фінансово-економічного стану промислового підприємства. Розроблено заходи по удосконаленню системи фінансового стану промислового підприємства. Методи дослідження – порівняльний аналіз, графічні методи, економіко-статистичні методи, системний аналіз, як метод оцінки структурних зв'язків системи на основі поєднання статистичних і економіко-математичних методів.

ПІДХОДИ ОЦІНЮВАННЯ, ДІЯЛЬНІСТЬ, ОСНОВНІ ПОКАЗНИКИ, СИСТЕМА ПОКАЗНИКІВ, АНАЛІЗ, ЕКОНОМІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА, ФОНДОВІДДАЧА, РЕНТАБЕЛЬНІСТЬ, СУБ'ЄКТ ГОСПОДАРЮВАННЯ

ЗМІСТ

Вступ.....	6
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАХОДИ ФОРМУВАННЯ ОСНОВНИХ ФІНАНСОВИХ ПОКАЗНИКІВ РОБОТИ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	10
1.1 Загальна характеристика основних фінансових показників роботи суб'єкта господарювання.....	10
1.2 Джерела інформації для дослідження основних фінансових показників роботи суб'єкта господарювання.....	23
1.3 Підходи оцінювання основних фінансових показників роботи суб'єкта господарювання.....	32
Висновки до 1 розділу.....	41
РОЗДІЛ 2 ОЦІНЮВАННЯ ОСНОВНИХ ФІНАНСОВИХ ПОКАЗНИКІВ РОБОТИ НА ПРИКЛАДІ ПАТ «МОТОР СІЧ».....	44
2.1 Організаційно-економічна характеристика об'єкта дослідження.....	44
2.2 Аналіз показників фінансового стану приватного підприємства "ПАТ «МоторСіч».....	52
2.3 Аналіз рентабельності підприємства "ПАТ«МоторСіч"	65
Висновки до 2 розділу	71
РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ОСНОВНИХ ФІНАНСОВИХ ПОКАЗНИКІВ РОБОТИ ПІДПРИЄМСТВА "ПАТ«МоторСіч».....	74
3.1 Основні напрями покращення основних фінансових показників роботи підприємства.....	74

3.2 Мінімізація товарних запасів - основний вектор покращення фінансового стану підприємства.....	84
3.3 Попередження загрози банкрутства.....	93
Висновки до 3 розділу.....	99
РОЗДІЛ 4 ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА У НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ.....	101
4.1 Аналіз потенційних небезпек.....	101
4.2 Заходи по забезпеченню безпеки.....	103
4.3 Заходи по забезпеченню виробничої санітарії та гігієни праці	105
4.4 Заходи з пожежної безпеки.....	112
4.5 Заходи по забезпеченню безпеки в надзвичайних ситуаціях.....	113
Висновки до 4 розділу.....	118
ВИСНОВКИ.....	119
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	124

ВСТУП

Основні фінансові показники роботи підприємства - важлива риса фінансової роботи підприємства. Воно визначає конкурентоспроможність підприємства, його потенціал в діловому співробітництві, розглядає, в який мірі гарантовані фінансові інтереси самого підприємства і його партнерів по фінансовим і іншим відносинам. Стійке економічне становище складається в процесі всієї виробничо господарської роботи. Відповідає на питання, на скільки ефективно підприємство керувало економічними ресурсами протягом конкретного часу. Від фінансового стану підприємства залежить рівень його фінансової привабливості для акціонерів, постачальників, клієнтів, банків і т.д., мають можливість вибору між відомостями підприємством та іншими підприємствами, здатними задовольнити їх фінансову увагу.

Під основними показниками роботи підприємства розуміється дієздатність підприємства фінансувати свою діяльність. Воно характеризується забезпеченістю економічними ресурсами, важливими для нормального функціонування підприємства, необхідністю їх розміщення і ефективністю застосування, економічними відносинами з іншими юридичними і фізичними особами, платоспроможністю і економічною стабільністю. Платоспроможність та економічна стабільність вважаються важливими рисами фінансової роботи підприємства в умовах ринкової економіки. У разі якщо підприємство фінансово стабільно, платоспроможне, воно містить перевагу перед іншими підприємствами такого ж профілю в залученні вкладень, в отриманні кредитів, у виборі постачальників і в підборі навчених співробітників. Зрештою, воно не вступає в інцидент з державою і соціумом, наприклад як виплачує вчасно податки в бюджет, внески в громадські фонди, заробітну плату працівникам, дивіденди акціонерам, а банкам гарантує повернення кредитів і сплати за ним.

Досліджуються теоретичні заходи формування основних фінансових

показників роботи суб'єкта господарювання ПАТ «Мотор Січ» а також вивчається джерела інформації для дослідження основних фінансових показників роботи суб'єкта господарювання та підходи оцінювання основних фінансових показників роботи суб'єкта господарювання. Присвячено оцінювання основних фінансових показників роботи на прикладі ПАТ «Мотор Січ» що дозволяє відповісти на запитання: наскільки правильно підприємство здійснювало управління фінансовими ресурсами протягом досліджуваного періоду. Досліджуються найважливіші шляхи покращення основних фінансових показників роботи підприємства.

Об'єктом дослідження є основні фінансові показники роботи суб'єкта господарювання.

Для досягнення поставленої мети в дипломній магістерській роботі виконувались наступні завдання:

- обґрунтування основних фінансових показників джерел і інформації та підходів до оцінювання;
- організаційно-економічна характеристика об'єкта дослідження»;
- проведення комплексного аналізу основних показників стану ПАТ «МоторСіч»;
- оцінювання фінансово стану ПАТ «Мотор Січ»;
- визначення підходів до удосконалення фінансово стану промислового підприємства;
- удосконалення методичного підходу до фінансового стану підприємства.

Покращення фінансового стану підприємства можливе шляхом підвищення результативності розміщення та використання ресурсів підприємства. При цьому забезпечується розвиток виробництва чи інших сфер діяльності на основі зростання прибутку й активів, при збереженні платоспроможності та кредитоспроможності. Проте, потрібно звернути увагу на те, що для кожного підприємства необхідно обирати індивідуальні шляхи для покращення фінансового стану та усунення недоліків в його

бізнес-процесах. Абстрактний і методичний підхід до визначення фінансової продуктивності функціонування компаній, який ґрунтується на: системному аналізі, вважається способом оцінки структурних зв'язків системи на базі хитросплетіння статистичних і економіко-математичних методів і вивчення впливу провідних моментів на ефективність функціонування підприємств; з'ясуванні відповідних значень вхідних ресурсів; оцінкою фінансової продуктивності компаній на базі моделювання та розробки інтегральних характеристик, впровадження яких дозволяє проводити адекватні зіставлення, визначати галузеві рейтинги компаній і втілити в життя всебічне оцінки продуктивності роботи компаній. Потрібно розцінювати раціональність використання такого або ж іншого способу на певному підприємстві в залежності від його індивідуальностей і цілей аналізу. Вибір певного способу для оцінки продуктивності роботи орієнтується прийдешнім аспектам: виявлення підсумків, тест потужних і некрепких сторін, різноманіття характеристик, доступність застосування, поширеність використання, достовірність джерел інформації і що аналогічне. Ключовою особливістю виконаних вивчень вважається те, власне що на базі отриманих результатів підприємство, оперуючи власної специфічністю роботи, має можливість зробити краще роботу і економічне становище підприємства введе деякі зміни.

В роботі розглянуто основні теоретико-методичні підходи дослідження основних показників роботи підприємства. Досліджено погляди науковців щодо вибору та характеристики показників оцінювання економічної ефективності функціонування підприємств з метою проведення комплексного аналізу. Визначено основні фінансові показники комплексного оцінювання економічної ефективності підприємства. Проаналізовано основні фінансові показники промислового підприємства. Запропоновані рішення щодо удосконалення фінансово-господарської діяльності та основні напрямки поліпшення фінансового стану підприємства. Таким чином, треба прагнути не тільки до прискорення руху капіталу на всіх стадіях кругообігу,

але і до його максимальної віддачі, яка виражається в збільшенні суми прибутку на один карбованець капіталу. Підвищення прибутковості капіталу досягається раціональним та економним використанням всіх ресурсів, недопущенням їх перевитрати, втрат на всіх стадіях кругообігу. В результаті капітал повернеться до свого початкового стану в більшій сумі з прибутком. Реалізація перерахованих вище напрямків дозволить поліпшити фінансовий стан підприємства. Запропоновані напрямки, що можуть допомогти попередити, запобігти та уникнути банкрутству розроблено систему, яка за результатами проведеного аналізу фінансового стану підприємства при наявності ймовірності банкрутства може допомогти визначити заходи та напрями, що допоможуть попередити та подолати кризові явища та запобігти банкрутству підприємства.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАХОДИ ФОРМУВАННЯ ОСНОВНИХ ПОКАЗНИКІВ РОБОТИ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

1.1 Загальна характеристика основних фінансових показників роботи суб'єкта господарювання.

Фінансовий стан об'єкта на сучасному етапі розвитку економічних відносин є найважливішою характеристикою надійності, стійкості й ділової активності підприємства. Лише за умови його стабільності можливо здійснювати активну інвестиційну й інноваційну діяльність, випускати конкурентоздатну продукцію, динамічно розвиватися й посідали лідерське становище в галузі.

Огляд робіт з питань аналізу фінансового стану підприємства засвідчив, що вчені виділяють різні групи оцінкових показників, керуючись при цьому певним класифікаційним критерієм. Під час формування цільових напрямків аналізу фінансового стану підприємства беруть до уваги наявність різних груп зацікавлених осіб (кредитори, інвестори, власники, менеджери), що зумовлює відмінність в інформації для користувачів. Деякі науковці виділяють групи фінансових коефіцієнтів залежно від особливостей діяльності підприємства. Крім того, в практиці аналізу фінансового стану трапляється підхід, за якого оцінкові групи коефіцієнтів формуються залежно від виду аналізу (експрес-аналіз чи поглиблений аналіз). Потреба об'єднання фінансових коефіцієнтів у групи визначається тим, що жоден фінансовий показник не несе достатньої інформації, необхідної для ухвалення певних управлінських рішень. Незалежно від класифікаційної ознаки, якою керується автор під час формування групи оцінкових коефіцієнтів, потрібно враховувати, для яких цілей проводять аналіз фінансового стану підприємства. Методика розрахунку показників для аналізу фінансового стану підприємства звичайно зводиться до розрахунку декількох груп

показників, а саме: показників оцінки майнового стану, ділової активності, ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості наведена у табл. 1.1.

Таблиця 1.1 – Система показників для комплексної оцінки фінансового стану

Показники	Значення
1	2
Оцінка майнового стану	Дають змогу визначити, наскільки ефективно використовується майно підприємства. До показників даної групи можна віднести: суму господарських коштів у розпорядженні підприємства, коефіцієнт зносу основних засобів, коефіцієнт оновлення, коефіцієнт вибуття та ін.
Оцінка ділової активності	Характеризують спроможністю підприємства ефективно використовувати свої ресурси. До показників даної групи можна віднести: обсяг продажу готової продукції, робіт, послуг, прибутків, обсяг авансованого капіталу.
Оцінка ліквідності	Характеризують здатність позичальника забезпечити своєчасне виконання своїх зобов'язань, надають можливість передбачати вірогідність повернення ним позики згідно з угодою. До таких показників можна віднести: коефіцієнт абсолютної, критичної та поточної ліквідності
Оцінка платоспроможності	Характеризують спроможність підприємства виконувати свої короткострокові та довгострокові зобов'язання за рахунок власних активів. До показників даної групи можна віднести: коефіцієнти абсолютної, термінової, проміжної та загальної платоспроможності.
Оцінка фінансової стійкості	Характеризують ефективність формування та використання грошових ресурсів, необхідних для нормальної господарської діяльності. До показників даної групи можна віднести: коефіцієнт автономії, залежності, фінансового ризику, маневреності власного капіталу.
Оцінка рентабельності	Характеризують прибутковість діяльності підприємства. До показників даної групи можна віднести: коефіцієнти рентабельності активів, власного капіталу, діяльності, продукції.

Встановлено, що найпоширенішими стали показники ліквідності, фінансових результатів (рентабельності), ділової активності та фінансової

стійкості порівняно з показниками ринкової активності, майнового стану та руху грошових коштів [53, с. 35]. Також потрібно зазначити, що деякі автори пропонують повнішу систему оцінковних показників для аналізу фінансового стану підприємства, зокрема майнового стану підприємства, грошових потоків, фінансової незалежності; платоспроможності; ділової активності; ефективності використання ресурсів; результативності діяльності; ринкової активності [53, с. 36]. Інші взагалі вважають, що достатньо визначити лише такі напрямки дослідження, як ділова активність, прибутковість та фінансова стійкість.

Під час визначення основних напрямків аналізу фінансового стану підприємства та формування системи фінансових показників насамперед потрібно виходити з мети дослідження, тобто, для яких цілей виконується аналіз: чи для визначення кредитоспроможності підприємства, чи для встановлення його конкурентоспроможності, або для діагностики ймовірності банкрутства.

Цей напрямок повинен передбачати розрахунок таких груп показників, які дадуть змогу проаналізувати та оцінити: майновий стан підприємства; грошові потоки; фінансову стійкість об'єкта; платоспроможність; результати діяльності суб'єкта господарювання. Аналіз майна підприємства має важливе значення, оскільки від його величини та структури залежать обсяги діяльності, рівень платоспроможності та фінансова стійкість, а також розвиток суб'єкта господарювання [51, с. 23]. Група показників майнового стану дає змогу отримати загальну оцінку фінансового стану підприємства, проаналізувати структуру активів (обігових й необігових) та їхню динаміку. У ході діагностики фінансового стану також акцентують увагу на структурі капіталу підприємства як головного фактора, який характеризує фінансову стійкість та незалежність суб'єкта господарювання. Досить важливим є питання стосовно джерел формування ресурсів підприємства. Цілком зрозуміло, що підприємства, капітал яких більшою мірою сформовано за рахунок позикових коштів, для інвесторів, кредиторів та контрагентів будуть

менш привабливими й достатньо ризикованими об'єктами вкладання коштів.

На рисунку 1.1 зображено цільові напрямки дослідження та систему локальних показників для визначення фінансового стану підприємства.

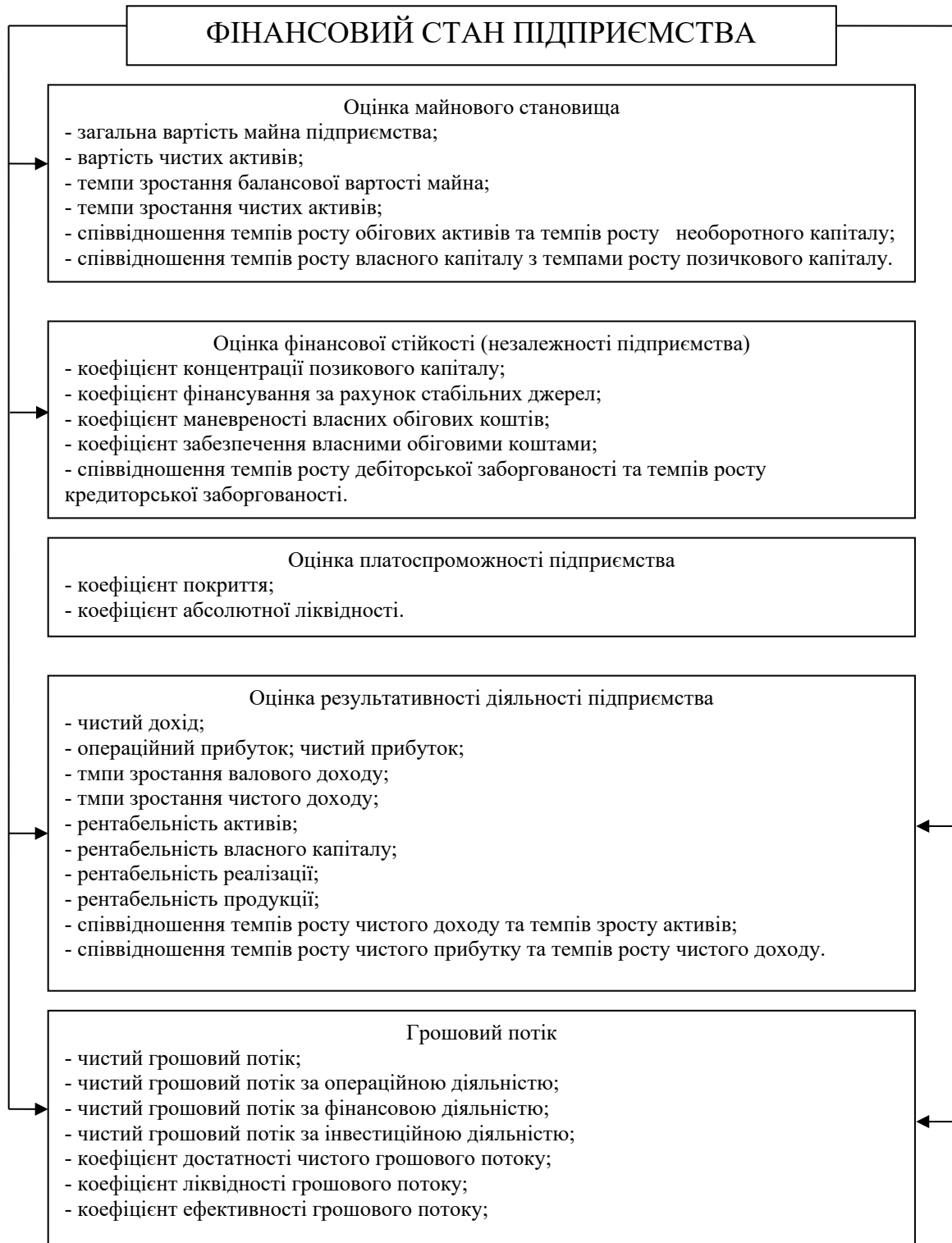

Рисунок 1.1 – Цільові напрямки дослідження та система фінансових показників для визначення стану підприємства

Оцінка майнового стану підприємства дає змогу визначити абсолютні й відносні зміни статей балансу за визначений період, відслідкувати тенденції їхньої зміни та визначити структуру фінансових ресурсів підприємства. Для оцінки майнового стану доцільно розрахувати такі показники (коефіцієнти), які характеризують виробничий потенціал підприємства: коефіцієнт зносу основних засобів, коефіцієнт оновлення основних засобів та коефіцієнт вибуття основних засобів.

Коефіцієнт зносу основних засобів характеризує стан та ступінь зносу основних засобів і розраховується як відношення суми зносу основних засобів до їхньої первісної вартості.

Коефіцієнт оновлення основних засобів показує, яку частину від наявних на кінець звітного періоду становлять нові основні засоби, і розраховується як відношення первісної вартості основних засобів, що надійшли за звітний період, до первісної вартості основних засобів, наявних на балансі підприємства на кінець звітного періоду [32, с. 45].

Коефіцієнт вибуття основних засобів показує, яка частина основних засобів вибула за звітний період, та розраховується як відношення первісної вартості основних засобів, що вибули за звітний період, до первісної вартості основних засобів, наявних на балансі підприємства на початок звітного періоду.

Огляд підходів щодо діагностики фінансового стану підприємства показав, що для оцінки фінансової стійкості існують різноманітні коефіцієнти. Достатнім й інформативним буде розрахунок таких показників, як коефіцієнт концентрації позикового капіталу; коефіцієнт стійкого фінансування; коефіцієнт маневреності власних обігових коштів; коефіцієнт забезпеченості власними обіговими коштами.

Аналіз фінансової стійкості підприємства здійснюється за даними балансу підприємства, характеризує структуру джерел фінансування ресурсів підприємства, ступінь фінансової стійкості і незалежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування діяльності.

Коефіцієнт платоспроможності (автономії) розраховується як відношення власного капіталу підприємства до підсумку балансу підприємства і показує питому вагу власного капіталу в загальній сумі засобів, авансованих у його діяльність.

Коефіцієнт фінансування розраховується як співвідношення залучених та власних засобів і характеризує залежність підприємства від залучених засобів.

Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами розраховується як відношення величини чистого оборотного капіталу до величини оборотних активів підприємства і показує забезпеченість підприємства власними оборотними засобами.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу показує, яка частина власного капіталу використовується для фінансування поточної діяльності, тобто вкладена в оборотні засоби, а яка – капіталізована. Коефіцієнт маневреності власного капіталу розраховується як відношення чистого оборотного капіталу до власного капіталу.

Наступна група показників згідно з методичними розробленнями, які використовують як індикатори фінансового стану підприємства – це коефіцієнти ліквідності, за якими визначають рівень платоспроможності суб'єкта господарювання. Ліквідність характеризується низкою показників, що різняться величиною ліквідних активів та розглядаються як джерело покриття зобов'язань, зокрема коефіцієнт покриття, коефіцієнт термінової ліквідності, коефіцієнт абсолютної ліквідності та інше.

Аналіз ліквідності підприємства здійснюється за даними балансу та дозволяє визначити спроможність підприємства сплачувати свої поточні зобов'язання.

Коефіцієнт покриття розраховується як відношення оборотних активів до поточних зобов'язань підприємства та показує достатність ресурсів підприємства, які можуть бути використані для погашення його поточних зобов'язань [22, с. 43].

Коефіцієнт швидкої ліквідності розраховується як відношення найбільш ліквідних оборотних засобів (грошових засобів та їх еквівалентів, поточних фінансових інвестицій та дебіторської заборгованості) до поточних зобов'язань підприємства. Він відображає платіжні можливості підприємства щодо сплати поточних зобов'язань за умови своєчасного проведення розрахунків з дебіторами.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності обчислюється як відношення грошових засобів та їхніх еквівалентів і поточних фінансових інвестицій до поточних зобов'язань. Коефіцієнт абсолютної ліквідності показує, яка частина боргів підприємства може бути сплачена негайно.

Треба зазначити, що для внутрішньої оцінки платоспроможності на підприємстві можна розраховувати, яку частину боргів погашають за рахунок того чи іншого елементу обігових активів, але важливіше знати, що загальна величина обігових коштів перевищує короткотермінову заборгованість. Отже, ми вважаємо, що при оцінці в цьому напрямку доцільно використовувати лише загальний коефіцієнт покриття та жорсткіший критерій – коефіцієнт абсолютної ліквідності. За результатами аналізу робиться висновок щодо прибутковості або збитковості діяльності підприємства, тенденцій зміни фінансових результатів діяльності підприємства порівняно з попередніми періодами, основних факторів, що вплинули на формування кінцевих результатів господарської діяльності підприємства.

Аналіз рентабельності підприємства дозволяє визначити ефективність вкладення коштів у підприємство та раціональність їхнього використання.

Коефіцієнт рентабельності активів розраховується як відношення чистого прибутку підприємства до середньорічної вартості активів і характеризує ефективність використання активів підприємства.

Коефіцієнт рентабельності власного капіталу розраховується як відношення чистого прибутку підприємства до середньорічної вартості власного капіталу і характеризує ефективність вкладення коштів до даного

підприємства.

Коефіцієнт рентабельності діяльності розраховується як відношення чистого прибутку підприємства до чистої виручки від реалізації продукції (робіт, послуг) і характеризує ефективність господарської діяльності підприємства.

Коефіцієнт рентабельності продукції розраховується як відношення прибутку від реалізації продукції (робіт, послуг) до витрат на її виробництво та збут і характеризує прибутковість господарської діяльності підприємства від основної діяльності. Аналіз ділової активності дозволяє проаналізувати ефективність основної діяльності підприємства, що характеризується швидкістю обертання фінансових ресурсів підприємства [45, с. 12].

Коефіцієнт оборотності активів обчислюється як відношення чистої виручки від реалізації продукції (робіт, послуг) до середньої величини підсумку балансу підприємства і характеризує ефективність використання підприємством усіх наявних ресурсів, незалежно від джерел їхнього залучення.

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості розраховується як відношення чистої виручки від реалізації продукції (робіт, послуг) до середньорічної величини дебіторської заборгованості і показує швидкість обертання дебіторської заборгованості підприємства за період, що аналізується, розширення або зниження комерційного кредиту, що надається підприємством.

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості розраховується як відношення чистої виручки від реалізації продукції (робіт, послуг) до середньорічної величини кредиторської заборгованості і показує швидкість обертання кредиторської заборгованості підприємства за період, що аналізується, розширення або зниження комерційного кредиту, що надається підприємству. Строк погашення дебіторської та кредиторської заборгованостей розраховується як відношення тривалості звітної періоду до коефіцієнта оборотності дебіторської або кредиторської заборгованості і

показує середній період погашення дебіторської або кредиторської заборгованостей підприємства.

Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів розраховується як відношення собівартості реалізованої продукції до середньорічної вартості матеріальних запасів і характеризує швидкість реалізації товарно-матеріальних запасів підприємства.

Коефіцієнт оборотності основних засобів (фондовіддача) розраховується як відношення чистої виручки від реалізації продукції (робіт, послуг) до середньорічної вартості основних засобів. Він показує ефективність використання основних засобів підприємства.

Коефіцієнт оборотності власного капіталу розраховується як відношення чистої виручки від реалізації продукції (робіт, послуг) до середньорічної величини власного капіталу підприємства і показує ефективність використання власного капіталу підприємства.

Класифікацію і порядок розрахунку основних оцінних показників аналізу фінансового стан підприємства в табл. 1.2. Оцінка фінансового стану, включає в себе розгляд кожного показника, отриманого в результаті аналізу фінансового стану, з точки зору відповідності його фактичного рівня нормальному для даного підприємства рівню, ідентифікацію факторів, що вплинули на величину показника, визначення необхідної величини показника на перспективу та способів її досягнення.

Таблиця 1.2 – Класифікація і порядок розрахунку основних оцінних показників аналізу фінансового стан підприємства.

Но п/п	Фінансові показники	Умове позначення	Формула для розрахунку
Показники майнового потенціалу (Хм)			
1	2	3	4
1	коефіцієнт зносу основних фондів	КЗОФ	Ф. № 1, р. 1012 / Ф. № 1, р.1011

Продовження таблиці 1.2

1	2	3	4
2	коефіцієнт оновлення основних фондів	КООФ	(Ф.№ 1, р.1011 за поточний рік - Ф.№1, р.1011 за попередній рік)/Ф.№, р.1011 за поточний рік
3	коефіцієнт мобільності активів	КМА	Ф. № 1, р. 1195 + р. 1200 / Ф. № 1, р. 1095
4	фондовіддача основних фондів	ФОФ	Ф. № 2, р. 2000 / Ф. № 1, р. 1010
Показники ліквідності (ХЛ)			
5	коефіцієнт поточної ліквідності (покриття)	КПЛ	Ф. № 1, р. 1195 / Ф. № 1, р. 1695
6	коефіцієнт швидкої ліквідності	КШЛ	Ф. № 1, р. 1195 - - р.1100 / Ф. № 1, р. 1695
7	коефіцієнт абсолютної ліквідності	КАЛ	Ф. № 1, р. 1165 / Ф. № 1, р. 1695
8	співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості	Д/К	Ф. № 1, сума р. 1125-1155) / Ф. № 1, р. 1695
Показники фінансової стійкості (Хфс)			
9	Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами	КЗВОК	Рк / ф. № 1, р. 1195
10	коефіцієнт маневренності власних обігових коштів	КМ	Ф. № 1 р. 1165 / Рк
11	коефіцієнт автономії	КА	Ф. № 1 р. 1165 / Рк
12	показник фінансового левіреджу	КФЛ	Ф. № 1, р. 1595 / Ф. № 1, р.1495
13	коефіцієнт фінансової стійкості	КФС	Ф. № 1, р.1495 + р. 1595 / Ф. № 1, р. 1900

Продовження таблиці 1.2

1	2	3	4
Показники ділової активності (Ха)			
14	оборотність активів (оборотів),ресурсовіддача	Р	Ф. № 2, р. 2000 / Ф. № 1, р. 1300
15	коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	КДЗ	Ф. № 2, р. 2000 / Ф. № 1, р. 1125 + + р. 1130 + р.1135 +р. 1155
16	коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	ККЗ	Ф. № 2, р. 2000 / Ф. № 1, р. 1695
17	коефіцієнт оборотності власного капіталу	КОВК	Ф. № 2, р. 2000 / Ф. № 1, р. 1495
18	рентабельність капіталу (активів)	РА	Ф. № 2, р.2350 / Ф. № 1, р. 1300
19	рентабельність власного капіталу	РВК	Ф. № 2, р.2350 / Ф. № 1, р. 1495
20	рентабельність реалізованої продукції	РРП	Ф. № 2, р. 2000 - (р. 2050 + р. 2130 + р. 2150) /Ф. № 2, р. 2000
21	період окупності капіталу	ПОК	Ф. № 1, р. 1300 / Ф. № 2, р.2350
22	рентабельність виробничих фондів	РВФ	Ф. № 2, р.2350 / Ф. № 1, р. 1011 + р. 1100

Для підтримання стійкого фінансового стану слід систематично проводити його аналіз та оцінку з метою своєчасного виявлення та вжиття заходів щодо запобігання поширення негативних тенденцій у фінансовій діяльності підприємства [63, с. 34].

Отже, у результаті фінансового аналізу менеджер одержує певну кількість основних, найбільш інформативних параметрів, які дають об'єктивну та точну картину фінансового стану підприємства.

Фінансовий стан головним чином залежить від платоспроможності підприємства, тобто його здатності своєчасно задовольнити платіжні вимоги постачальників, проводити розрахунки по банківським кредитам, вчасно

здійснювати оплату праці персоналу, сплачувати податки. Тобто, наявність грошових коштів у підприємства для виконання своїх фінансових зобов'язань свідчить про його ліквідність. Підприємство вважається ліквідним, якщо його поточні активи перевищують короткострокові зобов'язання.

Показники оцінки фінансового стану підприємства мають бути такими, щоб усі ті, хто пов'язаний із підприємством економічними відносинами, могли одержати відповідь на запитання, наскільки надійне підприємство як партнер у фінансовому відношенні, а отже, прийняти рішення про економічну доцільність продовження своїх відносин з підприємством або встановлення таких відносин. У кожного з партнерів підприємства – акціонерів, банків, податкових адміністрацій – свій критерій економічної доцільності. Тому й показники оцінки фінансового стану мають бути такими, щоб кожний партнер зміг зробити вибір, виходячи з власних інтересів. Зрозуміло, що в підтримуванні стійкого фінансового стану зацікавлене передусім саме підприємство. Однак такий фінансовий стан формується в процесі взаємовідносин будь-якого підприємства із постачальниками, покупцями, акціонерами, банками та іншими юридичними і фізичними особами. Інша річ, що безпосередньо від підприємства залежить міра його економічної привабливості для всіх цих юридичних осіб, котрі завжди мають можливість вибору між багатьма підприємствами, спроможними задовольнити той самий економічний інтерес.

За допомогою оцінки майнового стану підприємства є можливість визначити абсолютні й відносні зміни статей балансу за визначений період, відслідкувати тенденції їхньої зміни та визначити структуру фінансових ресурсів підприємства. Аналіз фінансових результатів діяльності підприємства дає можливість оцінити ефективність використання фінансових ресурсів на основі розрахунку показників рентабельності виробництва реалізації продукції, основних засобів, власного капіталу, також дозволяє дослідити структуру фінансових результатів діяльності підприємства,

визначити фактори, що вплинули на формування величини чистого прибутку (збитку) підприємства як результату ефективного або неефективного використання фінансових ресурсів. Оцінка майнового стану полягає у розрахунку показників, що характеризують виробничий потенціал підприємства: коефіцієнт зносу основних засобів, коефіцієнт оновлення основних засобів та коефіцієнт вибуття основних засобів. Аналіз ліквідності підприємства здійснюється за даними балансу, шляхом розрахунку коефіцієнта покриття, коефіцієнта швидкої ліквідності, коефіцієнта абсолютної ліквідності та чистого оборотного капіталу, та дозволяє визначити спроможність підприємства сплачувати свої поточні зобов'язання. Зокрема, якщо, наприклад, коефіцієнт абсолютної ліквідності більше нормативного значення (0,2 і більше), можна зробити висновок про надмірні залишки грошових коштів [26, с. 25].

На рахунках і в касі підприємства, що свідчить про неефективне використання грошових коштів та їх еквівалентів. В той час як грошові кошти не використовуються, вони могли обертатись і приносити додаткові доходи підприємству. Якщо коефіцієнт швидкої ліквідності перевищує нормативне значення (більше 0,5), при значенні показника абсолютної ліквідності в межах нормативного значення, то це свідчить про наявність на підприємстві надмірних сум несплаченої дебіторської заборгованості, що також свідчить про неефективне використання фінансових ресурсів. Значне перевищення оборотних активів розміру короткострокових зобов'язань також не бажане і свідчить про неефективне використання підприємством свого майна. Аналіз ділової активності дозволяє проаналізувати ефективність основної діяльності підприємства, ефективність використання фінансових ресурсів як в цілому так і в розрізі окремих складових. Здійснити це можна за допомогою аналізу швидкості обертання фінансових ресурсів підприємства. Висновки з проведеного дослідження і перспективи.

Фінансовий стан підприємства – це один із критеріїв його успішності, що показує вміння підприємства розумно та вдало керувати фінансовими

ресурсами, характеризується сукупністю показників (коефіцієнтів ліквідності, фінансової стійкості, ділової активності, фінансових результатів), які відображають кінцеві результати його діяльності. В цих результатах його діяльності і повинні бути зацікавлені усі суб'єкти, які пов'язані з діяльністю підприємства. Стійкий фінансовий стан будь-якого підприємства напряду залежить від ефективності використання його фінансових ресурсів. Для проведення аналізу фінансового стану підприємства з огляду ефективного використання фінансових ресурсів існують різні методи (коефіцієнтний, комплексний, інтегральний та беззбитковий) [29, с. 77]. На основі даного дослідження було запропоновано такі перспективи: проведення систематичного аналізу фінансового стану підприємства, залучення зовнішніх (внутрішніх) аудиторів для перевірки фінансового стану підприємства, а також вміння вдало управляти фінансовими ресурсами підприємства. Систематичний та якісний аналіз фінансового стану, в тому числі проведений зовнішніми (внутрішніми) аудиторами, дасть змогу вчасно отримати інформацію про недоліки у функціонуванні підприємства, а також надати необхідні рекомендації щодо стабілізації або поліпшення фінансового стану підприємства. За результатами проведеного дослідження фінансового стану можуть бути запропоновані варіанти більш ефективного використання фінансових ресурсів підприємства.

1.2 Джерела інформації для дослідження основних фінансових показників роботи суб'єкта господарювання

Інформаційною базою для оцінки фінансового стану підприємства є дані: балансу, звіту про фінансові результати, звіту про рух грошових коштів та звіту про власний капітал, дані статистичної звітності та оперативні дані.

Баланс відображає стан майна підприємства, ефективність розміщення

активів та джерела формування майна підприємства.

Активи відображають склад майна підприємства, пасиви – джерела їх формування.

Склад активів (складаються з трьох розділів):

1. Необоротні активи – міститься інформація про нематеріальні активи, основні засоби, незавершене будівництво, довгострокові фінансові вкладення.

2. Оборотні активи - інформація про запаси сировини, матеріалів, незавершене виробництво, готову продукцію, товари, дебіторську заборгованість, короткострокові фінансові вкладення та грошові кошти.

3. Витрати майбутніх періодів.

Пасив складається з 5 розділів:

1. Власний капітал – статутний капітал, додатково вкладений капітал, інший додатковий капітал, нерозподілений прибуток (збиток), неоплачений капітал, вилучений капітал.

2. Забезпечення наступних витрат і платежів.

3. Довгострокові зобов'язання (довгострокові кредити (банківські), відстрочені податкові зобов'язання).

4. Поточні зобов'язання (короткострокові кредити банків, поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями, кредиторська заборгованість по розрахунках з бюджетом, учасниками (по виплаті дивідендів), внутрішні розрахунки.

5. Доходи майбутніх періодів.

Основні рівняння балансу:

1. Актив=Пасиву

2. Основний капітал + Оборотний капітал = Власні кошти + Позичковий капітал

$$I_{p.A} + (II_{p.A} + III_{p.A}) = I_{p.П} + (II_{p.П} + III_{p.П} + Iv_{p.П} + V_{p.П}) \quad (1.1)$$

3. Чистий оборотний капітал = Поточні активи-поточні зобов'язання

$$\text{ЧОК} = (\text{IIa} + \text{IIIa}) - 4\text{П} \quad (1.2)$$

4. Основний капітал (основні засоби) = Первісна вартість – знос

$$\text{Код.030} = 031 - 032 \quad (1.3)$$

5. Дебіторська заборгованість враховується за чистою реалізаційною вартістю, яка дорівнює первісній вартості за мінусом резервів сумнівних боргів.

$$\text{Код.160} = 161 - 162 \quad (1.4)$$

6. Власні оборотні кошти = Власний капітал-необоротний капітал + прирівняні (умовно) до власного капіталу довгострокові зобов'язання

$$\text{ВОК} = \text{IpП} - \text{IpA} + \text{IIIpП} \quad (1.5)$$

Бухгалтерська звітність являє собою систему показників, які відображають майнове і фінансове становище підприємства на звітну дату, а також фінансові результати його діяльності за звітний період.

Важливими джерелами інформації є баланс підприємства (форма №1); додатки до балансу «Звіт про фінансові результати» (форма № 2), «Звіт про власний капітал» (форма № 3), «Звіт про рух грошових коштів» (форма № 4), форма № 5 та інші первинні документи.

Пояснення до балансу і звіту про фінансові результати повинні містити розшифровку окремих показників форм 1 і 2, які характеризують структуру майна, джерела його утворення, склад і розмір фондів організації, окремих видів дебіторської і кредиторської заборгованостей, основних засобів і нематеріальних активів, фінансових вкладень та зобов'язань.

Пояснювальна записка до річного звіту повинна містити коротку характеристику діяльності підприємства, структури і видів виробничої, комерційної та інвестиційної діяльності, ринків збуту продукції.

Характеристика основних показників діяльності підприємства має бути описана з урахуванням факторів, які вплинули у звітному періоді на фінансові результати: частка активної частини основних засобів; коефіцієнт зносу, оновлення і вибуття основних засобів; коефіцієнт поточної ліквідності на початок і кінець звітного періоду; коефіцієнт забезпеченості власними коштами та інші показники, необхідні для повного об'єктивного уявлення про фінансовий стан підприємства.

Пояснення до бухгалтерського балансу і звіт про фінансові результати повинні пояснити суть поданої звітної інформації, розкрити облікову політику організації і забезпечити користувачів бухгалтерської звітності додатковими даними, які доцільно включати до бухгалтерського балансу і звіту про фінансові результати [45, с. 10].

Інформаційною базою основних фінансових показників підприємства є фінансова звітність. Фінансова звітність – це сукупність форм звітності, які складені за даними фінансового обліку з метою надання зовнішнім і внутрішнім користувачам узагальненої інформації про фінансовий стан у зручному і зрозумілому вигляді для прийняття цими користувачами певних ділових рішень. Метою фінансової звітності є надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан, результати діяльності та рух коштів підприємства.

Фінансова звітність складається з балансу звіту про фінансові результати, звіту про рух грошових коштів, звіту про власний капітал і приміток до звітів, Примітки до фінансової звітності, Дохідливість, Доречність, Зіставність.

Баланс – надання інформації про фінансовий стан підприємства на звітну дату. Звіт про фінансові результати – надання інформації про доходи, витрати та фінансові результати діяльності підприємства за звітний період.

Звіт про власний капітал – надання інформації про зміни в складі власного капіталу протягом звітного періоду. Звіт про рух грошових коштів – надання інформації про надходження та вибуття грошових коштів

внаслідок операційної, інвестиційної та фінансової діяльності протягом звітного періоду.

Примітки до фінансової звітності – виклад облікової політики та пояснення інформації наведеної у відповідних фінансових звітах.

Фінансові звіти мають правдиво відображати діяльність підприємства так щоб забезпечити якісні характеристики фінансових звітів.

До якісних характеристик належать: Дохідливість – якість інформації. Яка дає можливість користувачам сприймати її значення. Інформація, яка надається в фінансових звітах має бути розрахована на її розуміння та однозначне тлумачення користувачами за умови. Що вони мають достатні знання.

Доречність – здатність інформації впливати на рішення, що приймаються на її основі. Визначення її суттєвістю, своєчасністю та можливістю використання для прогнозування. Визначає, що вона не містить помилок та перекручень, які здатні вплинути на рішення користувачів звітності.

Зіставність – характеризує можливість користувачів порівнювати фінансові можливості звітів підприємств за різні періоди і фінансові звіти різних підприємств. Виділяють такі основні прийоми аналізу:

1) горизонтальний (часовий) аналіз – порівняння кожної позиції звітності з попереднім періодом. У балансу – показники на кінець періоду з показниками на початок року. У звіті про фінансові результати – показники звітного періоду з показниками попереднього періоду тощо;

2) вертикальний (структурний) аналіз – визначення структури показників для оцінкою впливу різних факторів на кінцевий результат. В балансі підприємства за показником структури складові ранжуються і визначаються найвагоміші складові на вплив зміни валюти балансу. У звіті про фінансові результати визначаємо складову кожної статті в загальній

сумі виручки, що використовується при порівняльному аналізі, а також при побудові прогнозних фінансових звітів;

3) трендовий аналіз – обов’язковим є наявність інформації за певний ретро-спективний період, що дозволяє вивчити основні тенденції динаміки показників. На основі екстраполяції визначається перспективне значення основних показників, а також прогнозується перспективний аналіз фінансового стану;

4) аналіз відносних показників (коефіцієнтів) – розрахунок відношень між окремими даними балансу підприємства, звіту про фінансові результати та інших форм звітності. Данні відношення характеризують певний фінансовий стан: аналіз показників ліквідності; аналіз структури джерел засобів; аналіз обороту оборотних коштів (робочого, функціонуючого капіталу; оборотності капіталу та трансформації активів; ділової активності (оборот дебіторської та кредиторської заборгованостей, ресурсовіддачі); аналіз рентабельності (загальної рентабельності та рентабельності капіталу); аналіз ефективності використання майна; аналіз позицій підприємства на ринку цінних паперів;

5) порівняльний аналіз – для визначення реального фінансового стану підприємства необхідно провести порівняння із розрахунковими показниками, із середніми галузевими, із показниками конкурентів [32, с. 28].

6) факторний аналіз – проводиться для визначення впливу окремих факторів (причин) на результативний показник детермінованих (розділених у часі) або стохастичних (що не мають певного порядку) прийомів дослідження. При цьому факторний аналіз може бути як прямим (власне аналіз), коли результативний показник розділяють на окремі складові, так і зворотним (синтез), коли його окремі елементи з’єднують у загальний результативний показник. Проводиться за допомогою моделювання (детермінованого та стохастичного);

7) спеціальний аналіз – прогноз наявних грошей, аналіз взаємозв'язку прибутку – обсягу реалізації – ціни, аналіз руху грошових коштів тощо.

Головним із шляхів покращення фінансового стану є мобілізація внутрішніх резервів підприємства – явних та прихованих. Пошук резервів, які можуть бути використані для покращення фінансового стану підприємства, проводиться шляхом ґрунтовної оцінки всіх складових його діяльності.

Використання інформації, наведеної у звіті про фінансові результати разом з інформацією з балансу дозволяє визначити показники рентабельності, ділової активності підприємства. Звіт про рух грошових коштів відображає надходження і вибуття грошових коштів протягом звітного періоду в результаті операційної, інвестиційної та фінансової діяльності. [24, с. 42].

Метою складання звіту про рух грошових коштів є надання користувачам фінансової звітності повної, правдивої та неупередженої інформації про зміни, що відбулися у грошових коштах підприємства та їх еквівалентах за звітний період. Звіт про рух грошових коштів (Cash Flow) доповнює балансовий звіт і звіт про фінансові результати. Баланс відображає фінансовий стан підприємства на певний момент часу, а звіт про рух коштів пояснює зміни, що відбулися з одним із компонентів активів підприємства – грошовими коштами протягом звітного періоду.

Звіт про фінансові результати відображає формування чистого прибутку підприємства, який є основним чинником зміни стану грошових коштів.

Інформація про рух грошових коштів підприємства є основою для оцінки здатності підприємства залучати й використовувати кошти та їх еквіваленти, його платоспроможності.

Підприємство у звіті про рух грошових коштів розгорнуто наводить суми надходжень і витрат, які виникають у результаті зазначених видів діяльності. Негрошові операції (операції, які не потребують грошових коштів

або їхніх еквівалентів) не входять до звіту про рух грошових коштів. До негрошових операцій належать: бартерні операції; надходження основних засобів на умовах фінансового лізингу; перетворення зобов'язань на власний капітал, обмін власних акцій на акції іншого підприємства; придбання активів за рахунок позики банку без надходження суми позики на рахунок підприємства. [12].

Звіт про рух грошових коштів складається прямим або непрямим методами. У звіті про рух грошових коштів, складеному за непрямим методом, рух грошових коштів у результаті операційної діяльності визначається шляхом коригування прибутку (збитку) від звичайної діяльності до оподаткування.

Звіт про власний капітал – це звіт, який відображає зміни у складі власного капіталу підприємства протягом звітного періоду. Метою складання звіту про власний капітал є надання користувачам фінансової звітності повної, правдивої та неупередженої інформації про зміни у складі власного капіталу підприємства протягом звітного періоду.

В основі побудови цього звіту покладено балансовий метод, тобто за кожним елементом підрахунок здійснюється виходячи з балансового співвідношення: Отже, заповнення звіту починається з залишків на початок року, а перевірити кінцевий результат можна за залишками складових власного капіталу на кінець періоду – вони повинні дорівнювати показникам відповідних балансових статей. Власний капітал є основою для початку і продовження господарської діяльності будь-якого підприємства, він є одним із найістотніших і найважливіших показників, оскільки виконує такі функції:

- довгострокового фінансування;
- відповідальності і захисту прав кредиторів;
- компенсації понесених збитків (тимчасові збитки мають погашатися за рахунок власного капіталу);
- забезпечення кредитоспроможності (чим вище власний капітал, тим

вище кредитоспроможність позичальника);

- фінансування ризику (власний капітал використовується для фінансування ризикових інвестицій, на що можуть не погодитися кредитори);

- самостійності і влади – розмір власного капіталу визначає ступінь незалежності (автономії) та впливу його власників на підприємство;

- розподілу доходів і активів (частки окремих власників є базою для розподілу фінансового результату та майна при ліквідації підприємства).

Власний капітал утворюється такими шляхами:

- внесенням власниками підприємства грошей та інших активів;
- накопиченням суми доходу, що залишається на підприємстві;
- збільшення вартості активів, не пов'язане із підвищення заборгованості перед кредиторами (до оцінка необоротних активів, переоцінка оборотних активів).

Власний капітал – частина в активах підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань. Власний капітал характеризує власні джерела фінансування підприємства, які без визначення строку повернення внесені його засновниками (учасниками) або залишені ними на підприємстві з чистого прибутку. Тому за формою власний капітал поділяється на дві категорії:

- інвестований (вкладений або сплачений капітал);
- нерозподілений прибуток.

За рівнем відповідальності власний капітал поділяється на:

- зареєстрований капітал;
- додатковий капітал (нереєстрований) – це додатковий капітал, капітал у дооцінках, резервний капітал та нерозподілений прибуток.

Разом із фінансовими звітами подаються примітки до фінансової звітності. Примітки до фінансової звітності – це сукупність показників і пояснень, які забезпечують деталізацію і обґрунтованість статей фінансової звітності, а також інша інформація, розкриття якої передбачено відповідними

національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку або міжнародними стандартами фінансової звітності.

1.3 Підходи оцінювання основних показників роботи суб'єкта господарювання

Існують безліч методичних підходів щодо оцінки фінансового стану. Традиційно у наукових джерелах виділяють методи, які у загальних рисах можна розподілити на:

- методи, засновані на аналізі балансу підприємства (горизонтальний, вертикальний, трендовий аналіз, метод фінансових коефіцієнтів);
- евристичні методи, що засновані на неформальних, інтуїтивних підходах та узагальненні досвіду розв'язання аналогічних завдань та методи експертних оцінок;
- економіко-математичні методи.

Зважаючи на загальне охоплення і глибину аналізу фінансового стану слід виділити експрес – аналіз та комплексний аналіз. Останні роки багато науковців і практиків підкреслюють важливість здійснення саме експрес аналізу, який дозволяє на основі обмеженої кількості розрахунків надати об'єктивну оцінку досліджуваного напрямку, яка дозволить прийняти обґрунтовані управлінські рішення. З іншого боку постійним завданням у рамках функціонування системи раннього попередження і реагування в процесі здійснення фінансово-господарської діяльності є діагностика банкрутства підприємства, що дозволяє вчасно запобігти небажаним наслідкам. Зовнішня оцінка фінансового стану може проводитися акціонерами, кредиторами, інвесторами, податковими органами,

підприємствами-партнерами тощо. Однак, найчастіше вона зводиться до оцінки кредитоспроможності, оскільки в сучасних умовах зростає потреба підприємств у позиковому капіталі. Відповідно до вищенаведених цілей обриється методика здійснення аналізу фінансового стану (рис. 1.2).

Рисунок 1.2 – Методичні підходи до аналізу фінансового стану підприємства

Основною відмінністю між експрес- аналізом і комплексним аналізом фінансового стану є ступінь деталізації аналітичних розрахунків. В той же час комплексний аналіз дозволяє всебічно оцінити фінансовий стан підприємства на основі одночасного та узгоджуваного вивчення сукупності різних параметрів, що всебічно характеризують фінансово-господарську діяльність. Першочерговим завданням проведення оцінки фінансового стану є чітке окреслення мети та завдань його здійснення.

Коротка характеристика основних методичних підходів щодо оцінки фінансового стану підприємства наведена у табл. 1.3.

Таблиця 1.3 – Характеристика основних методів оцінки фінансового стану

Методи	Характеристика
1	2
Метод фінансових коефіцієнтів	Передбачає розрахунок певних показників, що характеризують фінансову стійкість, платоспроможність і ліквідність, рентабельність (прибутковість) діяльності, майновий стан та ділову активність. Склад і алгоритм розрахунку коефіцієнтів досить різноманітний і залежить від обраної методики, що затверджена нормативними документами або упорядкована певними науковцями.
Оцінка фінансового стану з використанням абсолютних показників	Може бути використана для оцінки окремих сторін фінансового стану. Наприклад:- для характеристики рівня фінансової стійкості з боку прибутковості підприємства на основі використання результатів маржинального аналізу; - визначення типів фінансової стійкості за критерієм стабільності джерел покриття запасів
Рейтингова оцінка	Полягає у класифікації підприємств за певними ознаками виходячи з фактичного рівня показників фінансового стану і рейтингу кожного показника. Перевагою є можливість ранжування ряду підприємств за обраною ознакою.
Бальна оцінка (спектр бальна оцінка)	Бальна оцінка полягає в проведенні аналізу фінансових коефіцієнтів шляхом порівняння отриманих значень із нормативними величинами і отриманні узагальнюючого показника, вираженого в балах. Спектр бальна оцінка при цьому передбачає використання «рознесення» цих значень за зонами віддаленості від оптимального значення.

Продовження таблиці 1.3

1	2
Матрична оцінка	Базується на побудові матриці сукупності фінансових показників, яка перетворюється на матрицю стандартизованих коефіцієнтів. Надає змогу здійснювати порівняльну рейтингову оцінку за певними показниками. З іншого боку може використовуватися при складанні матричних балансів, балансів грошових надходжень і витрат.
Інтегральна оцінка	Результатом проведення оцінки є визначення інтегрального показника на основі застосування різноманітних методичних підходів. При цьому інтегральний показник може характеризувати як окремі складові, так і в цілому фінансовий стан підприємства.
Дискримінантні моделі	Дозволяють визначити вірогідність настання банкрутства на основі розробки (або використання) інтегральної моделі аналізу фінансового стану підприємства. Виділяють однофакторні (коефіцієнт Бівера, Вайбеля) та багатофакторні (модель Альтмана, Ліса, Таффлера, Спрінгейта, Терещенко, Савицької тощо) моделі.

Слід відзначити, що найчастіше внутрішніми службами підприємства оцінка фінансового стану здійснюється з метою впровадження певних заходів щодо його зміцнення та виявлення основних напрямів подальшого розвитку підприємства. Останні роки набули поширення методики, що надають можливість інтерпретації результатів оцінки фінансового стану на основі одного узагальнюючого показника.

Але їх різноманіття, відсутність певної систематизації, чіткого алгоритму здійснення розрахунків та умов застосування ускладнюють їх використання у практичній діяльності підприємств. Крім того, істотною проблемою використання більшості методик є відсутність нормативних значень фінансових показників, що враховують галузеві особливості функціонування підприємств, статичність фінансового аналізу, непридатність деяких західних методик до вітчизняних умов господарювання, низький рівень інформативності фінансової звітності.

Формування єдиної системи методичних підходів щодо оцінки

фінансового стану підприємства та розробка детального алгоритму їх застосування сприятиме, по-перше, об'єктивному визначенню статичної і потенційної можливості розвитку фінансово-господарської діяльності підприємств та їх забезпеченню фінансовими ресурсами; по-друге, підвищенню якості прийняття управлінських рішень, що, в підсумку, забезпечуватиме збільшення фінансових результатів та досягнення тактичних та стратегічних цілей функціонування підприємств різних галузей економіки [11, с. 65].

Зарубіжні підприємства здійснюють фінансове планування, як правило, в рамках різних управлінських систем: бюджетування, контролінг та збалансована система показників. Бюджетування – це процес побудови і виконання бюджету підприємства на основі бюджетів окремих підрозділів. Принципи бюджетного планування діяльності структурних підрозділів і всього підприємства необхідно впроваджувати з метою суворої економії фінансових ресурсів, скорочення непродуктивних витрат, більшої гнучкості в управлінні і контролі за собівартістю продукції (для цілей податкового та фінансового планування) [11, с. 65].

Перевагами впровадження принципів бюджетного планування є: – помісячне планування бюджетів структурних підрозділів дасть більш точні показники розмірів і структури витрат, ніж система бухгалтерського обліку фінансової звітності, і, відповідно, більш точне планове значення розміру прибутку та податкового планування; – в рамках затвердження місячних бюджетів структурним підрозділам надається більша самостійність у витрачанні економії по бюджету фонду оплати праці, що підвищить матеріальну зацікавленість працівників в успішному виконанні планових завдань; мінімізація кількості контрольних параметрів бюджетів дозволить скоротити непродуктивні витрати робочого часу працівників економічних служб підприємства; бюджетне планування дозволить здійснити режим суворої економії фінансових ресурсів підприємства.

З метою організації бюджетного планування діяльності структурних підрозділів підприємства доцільно створити наскрізну систему бюджетів на підприємстві, що складається з наступних функціональних бюджетів:

- фонду оплати праці; – матеріальних витрат; – споживання енергії;
- амортизації; – інших витрат; – погашення кредитів; – податковий бюджет.

Така система бюджетів повністю охоплює всю базу фінансових розрахунків підприємства. З бюджетом фонду оплати праці пов'язані платежі у позабюджетні фонди (пенсійний, соціального страхування, зайнятості) і частина податкових відрахувань. Бюджети матеріальних витрат і споживання енергії відображають основну частину сторонніх платежів підприємства. Бюджет амортизації в значній мірі визначає інвестиційну політику підприємства, крім того, амортизаційні відрахування можуть використовуватися в якості обігових коштів підприємства. Бюджет інших витрат дозволить економити на найменш важливих фінансових витратах. Бюджет погашення кредитів і позик дозволить здійснювати операції з погашення кредитів і позик в суворій відповідності з планом-графіком платежів.

Податковий бюджет включає в себе всі податки та обов'язкові платежі до державного бюджету і бюджетів інших рівнів, а також до позабюджетних фондів (пенсійний фонд, фонд соціального страхування, медичного страхування, зайнятості тощо). Цей бюджет планується тільки в цілому по підприємству. При розробці бюджетів структурних підрозділів і служб підприємств необхідно, щоб кожен бюджет більш низького рівня був деталізацією бюджету вищого рівня, тобто бюджети виробництва конкретизують зведений (комплексний) бюджет. З метою організації системи бюджетування на підприємстві виділяють чотири центри відповідальності (центри прийняття управлінських рішень): – доходи – включає управління маркетингу та комерційне управління; – видатки – включає управління виробництвом і управління технічного забезпечення та ремонту; – прибуток

– включає управління фінансами та економікою; – інвестиції – включає управління технічним розвитком і управлінням по роботі з персоналом.

Складовими зведеного бюджету є: – вихідні прогнозні дані; – виробнича програма; – баланс прибутку і збитків; – баланс підприємства; – звіт про рух грошових коштів. Найголовніше в бюджетування – це координація всіх сторін діяльності підприємства. Контролінг – це функціональна система планування, контролю, аналізу відхилень, координації, внутрішнього консалтингу та загального інформаційного забезпечення керівництва підприємством [14, с. 25].

Головними особливостями фінансового планування в межах концепції контролінгу є:

- постійна актуалізація планів в результаті своєчасної їх коригування на підставі аналізу відхилень, виявлених в ході контролю;

- інтеграція форм фінансового планування за допомогою чіткої цільової орієнтації системи взаємопов'язаних фінансових показників, що лежать в основі контролінгу;

- гнучкість і оперативність процесу планування, яка внаслідок взаємозв'язку планів через систему показників і розробки єдиного переліку внутрішніх і зовнішніх факторів, що впливають на результат і ліквідність. Функції контролінгу:

- формування інформаційних каналів та інформаційне забезпечення підприємства;

- координація планів і діяльності;

- стратегічне та оперативне планування;

- контроль, ревізія та внутрішній аудит;

- методологічне забезпечення та внутрішній консалтинг. Головною метою оперативного фінансового контролінгу є організація системи управління для досягнення поточних (короткострокових) фінансових цілей підприємства. Такі цілі конкретизуються в показниках виручки від реалізації,

прибутку, постійних та змінних витрат, чистого грошового потоку, рентабельності капіталу тощо. Визначальним є те, що цільові показники оперативного контролінгу повинні корелювати з монетарними та немонетарними цілями стратегічного контролінгу. Особлива увага в зарубіжних методиках фінансового планування приділяється його стратегічній формі. Збалансована Система Показників (ЗСП) є поширеним інструментом стратегічного управління в зарубіжній практиці. ЗСП виявляє ті фактори, які створюють передумови для досягнення довгострокових цілей, спрямованих на створення вартості та конкурентоспроможності компанії. Одним з основних переваг ЗСП є те, що вона виявляє можливості поліпшення фінансової діяльності за рахунок зростання доходів, а не простого зниження витрат і більш ефективною утилізацією активів.

Збалансована Система Показників (ЗСП) забезпечує інтеграцію фінансових та не фінансових індикаторів з урахуванням причиннонаслідкових зв'язків між результуючими показниками та факторами, під впливом яких вони формуються. Такий підхід дозволяє здійснювати деталізований моніторинг діяльності підприємства в стратегічному напрямку, збільшувати оперативність та ефективність управлінських рішень, контролювати найбільш важливі фінансові та не фінансові показники діяльності (Key Performance Indicators) (KPI), які є цільовими для компанії, і ступінь досягнень яких визначає рух компанії згідно заданої стратегії. Значення KPI відображають як ефективність бізнесу в цілому, так і бізнес-процесів, що розглядаються окремо, структурних підрозділів і кадрових ресурсів [8, с. 23]. В результаті, Збалансована Система Показників (ЗСП) представляє собою не тільки систему виміру ефективності діяльності підприємства в стратегічному розвитку, а також і повнофункціональну систему управління підприємством. В Збалансованій Системі Показників (ЗСП) розрізняють показники, що вимірюють досягнення цілей (безпосередньо KPI), і показники, які відображають процеси, що забезпечують досягнення цих цілей (оперативні показники).

Концепція Збалансованої Системи Показників (ЗСП) передбачає побудову такого роду багатопланових зв'язків між KPI та оперативними, фінансовими та не фінансовими показниками, стратегічним та операційним рівнями управління, минулими та майбутніми результатами, а також між внутрішніми та зовнішніми аспектами діяльності компанії. Згідно експертних оцінок кількість Ключових Показників Ефективності (KPI) не повинно перевищувати 15-20 на корпоративному рівні або рівні компанії [8. с. 24]. Для прийняття фінансових та інвестиційних рішень зарубіжні вчені-економісти використовують різноманітні методи і моделі, що дозволяють тим або іншим способом обрати оптимальний варіант розвитку компанії.

Основними моделями фінансового планування і прогнозування є:

- 1) побудова плану на базі зміни обсягу продажів;
- 2) регресійне прогнозування;
- 3) імітаційне моделювання;
- 4) лінійне програмування;
- 5) планування опціонів.

Вихідними даними для практичного застосування цих моделей є внутрішня і зовнішня інформація, яка є у розпорядженні компанії. Результатом застосування моделей фінансового планування і прогнозування є варіанти прогнозу фінансових звітів: балансу активів і пасивів, звіту про прибутки і збитки та звіту про рух грошових коштів, а також прогнозні значення таких важливих показників, як курс акції (PPS), дивіденд на акцію (DPS) і прибуток на акцію (EPS). Привабливість будь-якої моделі залежить від правильності її формулювання і побудови [42, с. 42]. Всі моделі виходять з передумови, що фінансові рішення є сьогодні стратегічними для будь-якого підприємства, тому фінансові плани не повинні підпорядковуватися операційним і виробничим планам і повинні розроблятися одночасно і узгоджено. Головною відмінністю фінансового планування зарубіжних компаній є: взаємозв'язок фінансового планування з іншими функціями

управління і, насамперед, з контролем; постійна актуалізація планів в результаті своєчасного їх коригування на підставі аналізу відхилень, виявлених в ході контролю; спрямованість фінансового планування на знаходження оптимального співвідношення між прибутковістю і ризиком; облік в процесі планування чинників, що створюють передумови для досягнення фінансових показників діяльності (в рамках системи збалансованих показників); чітка цільова орієнтація планування та зосередженість на ключових показниках діяльності підприємства; гнучкість і оперативність фінансового планування, що досягаються засобами обліку впливу факторів зовнішнього середовища та застосування механізму моделювання. Впровадження зарубіжного досвіду фінансового планування підприємства доцільно для підвищення обсягів виробництва та реалізації продукції, виручки від її реалізації та зростанню прибутку підприємства.

Висновки до 1 розділу

У розділі обгрунтовано загальна характеристика основних фінансових показників роботи суб'єкта господарювання. Під час формування системи фінансових показників насамперед потрібно виходити з мети дослідження, тобто, для яких цілей виконується аналіз: чи для визначення кредитоспроможності підприємства, чи для встановлення його конкурентоспроможності, або для діагностики ймовірності банкрутства.

Цей напрямок повинен передбачати розрахунок таких груп показників, які дадуть змогу проаналізувати та оцінити: майновий стан підприємства; грошові потоки; фінансову стійкість об'єкта; платоспроможність; результати діяльності суб'єкта господарювання. Аналіз майна підприємства має важливе значення, оскільки від його величини та структури залежать обсяги діяльності, рівень платоспроможності та фінансова стійкість, а також

розвиток суб'єкта господарювання. Інформаційною базою для оцінки фінансового стану підприємства є дані: балансу, звіту про фінансові результати, звіту про рух грошових коштів та звіту про власний капітал, дані статистичної звітності та оперативні дані. Баланс відображає стан майна підприємства, ефективність розміщення активів та джерела формування майна підприємства. Активи відображають склад майна підприємства, пасиви – джерела їх формування.

Запропоновані підходи щодо оцінки фінансового стану. Традиційно у наукових джерелах виділяють методи, які у загальних рисах можна розподілити на:

- методи, засновані на аналізі балансу підприємства (горизонтальний, вертикальний, трендовий аналіз, метод фінансових коефіцієнтів);
- евристичні методи, що засновані на неформальних, інтуїтивних підходах та узагальненні досвіду розв'язання аналогічних завдань та методи експертних оцінок;
- економіко-математичні методи.

Розглянутий загально прийнятий підхід до формування єдиної системи методичних підходів щодо оцінки фінансового стану підприємства та розробка детального алгоритму їх застосування сприятиме, по-перше, об'єктивному визначенню статичної і потенційної можливості розвитку фінансово-господарської діяльності підприємств та їх забезпеченню фінансовими ресурсами; по-друге, підвищенню якості прийняття управлінських рішень, що, в підсумку, забезпечуватиме збільшення фінансових результатів та досягнення тактичних та стратегічних цілей функціонування підприємств різних галузей економіки.

Для прийняття фінансових та інвестиційних рішень, запропоновані зарубіжними вченими, використовують різноманітні методи і моделі, що дозволяють тим або іншим способом обрати оптимальний варіант розвитку компанії.

Таким чином впровадження зарубіжного досвіду фінансового

планування підприємства доцільно використовується для підвищення обсягів виробництва та реалізації продукції, виручки від її реалізації та зростанню прибутку підприємства.

РОЗДІЛ 2. ОЦІНЮВАННЯ ОСНОВНИХ ФІНАНСОВИХ ПОКАЗНИКІВ РОБОТИ НА ПРИКЛАДІ ПАТ «МОТОР СІЧ»

2.1 Організаційно-економічна характеристика об'єкта дослідження

Запорізьке публічне акціонерне товариство “МОТОР СІЧ” є одним з найбільших підприємств, які реалізують повний цикл створення сучасних авіаційних двигунів від розробки, виробництва й випробування, до супроводу в експлуатації й ремонту.

Дата заснування підприємства “МОТОР СІЧ” - 1907 рік. До грудня 1915 року завод випускав сільськогосподарські механізми та інструменти, виконував різні види механічної обробки, відливав вироби з чавуну і міді. У грудні 1915 року акціонерне товариство “Дюфлон, Костянтинович і К” (“Дека”) викупило завод і змінило профіль його виробничої діяльності.

З 1953 року завод розпочав виготовлення реактивних двигунів РД-45 і РД-500, що поклали початок наступу нової ери - ери газотурбінних двигунів. Історія підприємства - це поетапне створення та освоєння в серійному виробництві нових двигунів, кожен з яких став значною віхою у розвитку вітчизняного авіадвигунобудування. У 1994 році підприємство перетворено в акціонерне товариство “МОТОР СІЧ”.

ПАТ “МОТОР СІЧ” є єдиним в Україні й одним з найбільших у світі підприємством зі створення, виробництва, ремонту й супроводу в експлуатації сучасних, надійних авіаційних двигунів, які становлять конкуренцію передовим виробам провідних фірм світу [12]. На сьогоднішній день ПАТ “МОТОР СІЧ” випускає більше 60 типів і модифікацій двигунів для більше 80 видів літаків і вертольотів різного призначення.

Крім того, підприємство виробляє широкий спектр продукції наземного застосування і товарів народного споживання. Поряд з виробництвом і технічним супроводом газотурбінних двигунів на підприємстві ведеться підготовка досвідченого і серійного виробництва газотурбінних приводів і

електростанцій, у тому числі теплоенергетичних комплексів з парогазовим або когенераційним циклом. В даний час ПАТ “МОТОР СІЧ” активно розвиває напрямок зі створення, ремонту, модернізації вертольотів в рамках реалізації програми вертольотобудування. На підприємстві реалізується декілька напрямків з даної тематики: модернізація вертольотів типу Мі-8 в профіль Мі- 8МСБ шляхом установки нових двигунів ТВЗ-117ВМА-СБМ1В 4Е серії власної розробки; модернізація вертольотів Мі-2 в профіль Мі-2МСБ шляхом установки двигунів нового покоління АІ-450М; створення вертольотів МСБ-2, МСБ-6. Метою діяльності підприємства є виробництво довговічної і надійної техніки, що повною мірою задовольняє вимоги замовника та створює максимальні зручності споживачам. Безперервне та ефективне функціонування ПАТ “МОТОР СІЧ” забезпечується завдяки чітко спланованій організаційній структурі.

Технічному директору, директору з виробництва та директору з якості підпорядковані виробничі, допоміжні цехи та відділи що безпосередньо пов’язані з проектуванням, розробкою, підготовкою і організацією дослідного і серійного виробництва авіаційних двигунів, іншої авіаційної техніки, з патентування торгових марок. Директору з маркетингу підпорядковані зовнішньоторговий департамент та експлуатаційно-ремонтний відділ, що займаються збутом продукції, послуг з ремонту та технічному обслуговуванню продукції, що виробляється, представництва. Фінансовому директору підпорядковані фінансово-економічне управління, до складу якого входять фінансовий відділ, планово-економічний відділ, відділ праці та заробітної плати.

До організаційної структури підприємства входить біля 50 основних та допоміжних цехів та понад 50 відділів, що безпосередньо пов’язані з основним виробництвом, а також більш 15 відділів, що непов’язані з основним виробництвом. До структурних підрозділів, що непов’язані з основним виробництвом, відносяться медико-санітарна частина, дошкільні заклади, оздоровчі та спортивні комплекси, будинок культури та інші. У

розпорядженні колективу 4 кращі в місті дитячі садки, з них 1 - санаторного типу; дитячі оздоровчі і спортивні табори, медсанчастина, обладнана сучасним устаткуванням і укомплектована високопрофесійними медичними кадрами, спортивний комплекс “МОТОР СІЧ”, Будинок культури, система пансіонатів і оздоровчих комплексів на р. Дніпро, Чорному й Азовському морях. У відповідності до Статуту до складу публічного акціонерного товариства “МОТОР СІЧ” без права юридичної особи з правом відкриття поточних або розрахункових рахунків входять 23 структурних підрозділів, розташованих у різних регіонах України, а також представництва в містах Київ, Москва й Делі [12].

Товариством створено та діють наступні дочірні підприємства. ДП “Гуляйпільський машинобудівний завод” ПАТ “МОТОР СІЧ”.

Основними напрямками діяльності є: розробка, підготовка і організація дослідного і серійного виробництва машинобудівної продукції; виробництво, закупівля та збут сільськогосподарської продукції; надання послуг населенню з ремонту та технічного обслуговування автотранспортних засобів, а також постачання запасних частин для них; реалізація технологічного обладнання та автотракторного транспорту, вилученого з технологічного застосування. ДП “Гуляйпільський механічний завод” ПАТ “МОТОР СІЧ”. Основними напрямками діяльності є: підготовка і організація дослідного і серійного виробництва авіаційних двигунів, авіаційної техніки та майна; виготовлення електротехнічних машин, обладнання та апаратури, виробів виробничого призначення; виробництво сільськогосподарських машин, технологічного обладнання для текстильної промисловості, сільськогосподарського і городнього інструменту; виробництво лакофарбових виробів; виробництво металевої і картонної тари. ДП “Лебединський моторобудівний завод” ПАТ “МОТОР СІЧ”. Основними напрямками діяльності є: розробка, підготовка і організація дослідного і серійного виробництва машинобудівної продукції; збут виготовленої продукції; випуск продукції виробничо-технічного призначення, товарів

народного споживання, паливних і мастильних матеріалів. У статутному капіталі вищезазначених дочірніх підприємств частка ПАТ “МОТОР СІЧ” складає 100%.

Для представництва інтересів ПАТ “МОТОР СІЧ” та з метою активного просування продукції в країни світу, її сервісного обслуговування підприємством створено: Київське представництво публічного акціонерного товариства “МОТОР СІЧ”. Основними завданнями представництва згідно Положення є: оперативне вирішення виробничо-технічних, економічних і комерційних питань Товариства в міністерствах, відомствах, установах, організаціях і підприємствах усіх форм власності в м. Києві; активне сприяння розширенню ринків збуту продукції і послуг Товариства, підтримання високого іміджу Товариства шляхом публікацій у засобах масової інформації, участі у виставках, прес- конференціях тощо. Представництво АТ “МОТОР СІЧ” (Україна), м. Москва. Основними цілями відкриття представництва згідно Положення є: активне сприяння розширенню ринків збуту продукції і послуг.

Товариства в російському регіоні; встановлення прямих контактів з представниками фінансово- промислових;єднань Російської Федерації; виконання комплексу заходів з підтримання високого іміджу Товариства в Російській Федерації; забезпечення функціонування системи закупівель матеріалів, агрегатів та ін. на підприємствах і в організаціях Російської Федерації. Індійське представництво, місцезнаходження: KAILASH COLONY COMMUNITY CENTRE, ZAMRUDPUR, NEW DELHI. Основними цілями представництва згідно положення є: активне сприяння розширенню ринків збуту продукції та послуг товариства в Індійському регіоні, а також участь у тендерах від імені Товариства; становлення прямих контактів з підприємствами фінансово- промислових груп та об’єднань Індії; виконання комплексу заходів з підтримки високого іміджу товариства в Індії; забезпечення функціонування системи закупівлі матеріалів, агрегатів та ін.. на підприємствах Індії; оперативне вирішення виробничо-технічних,

економічних та комерційних питань товариства в Міністерствах, відомствах, установах, організаціях та підприємствах всіх форм власності в Індії. Представництво публічного акціонерного товариства “МОТОР СІЧ” (Україна) в Республіці Білорусь.

Основними цілями відкриття представництва згідно з Положенням є: ефективне сприяння реалізації міжнародних договорів Республіки Білорусь про співробітництво в сфері торгівлі, економіки, фінансів, науки і техніки, транспорту, пошуку можливостей для їх подальшого розвитку, вдосконалення форм цієї співпраці, встановлення та розширення обсягу економічної, комерційної та науково-технічної інформації; вивчення товарних ринків Республіки Білорусь; проведення маркетингових досліджень; вивчення можливостей для інвестиційної діяльності в Республіці Білорусь; створення іноземних та спільних підприємств; сприяння розвитку торговельно-економічних зв'язків між країнами і регіонами; представлення та захист інтересів Товариства; здійснення діяльності в інших цілях, не заборонених законодавством Республіки Білорусь для представництв комерційних організацій. У 2018 році відбулися зміни в організаційній структурі ПАТ “МОТОР СІЧ”: відчуження акцій відокремленого підрозділу Оршанського авіаремонтного заводу: Республіка Білорусь, Вітебська область.

У відповідності до Статуту до складу публічного акціонерного товариства “МОТОР СІЧ” без права юридичної особи з правом відкриття поточних або розрахункових рахунків входять відокремлені підрозділи - структурні одиниці: Запорізький моторобудівний завод - головна структурна одиниця товариства.

Напрямки діяльності: розробка, підготовка і організація дослідного і серійного виробництва авіаційних двигунів, іншої авіаційної техніки та майна; збут авіаційних двигунів на внутрішньому та міжнародному ринках; післяпродажне обслуговування та ремонт авіаційних двигунів, постачання їх запасними частинами; робота по підвищенню ресурсу та строків служби авіаційних двигунів; авіаційна промисловість; будівництво повітряних і

космічних літальних апаратів, торгівля літальними апаратами і комплектуючими виробами до них; будівництво, технічне обслуговування і ремонт вертольотів, літаків і устаткування для апаратів цього класу; функціонування авіаційної транспортної інфраструктури; виробництво, монтаж та установка двигунів і турбін; виробництво автомобільного транспорту, двигунів для автомобілів; виробництво двигунів, генераторів і трансформаторів; проектування, підготовка та організація дослідного і серійного виробництва автомобільних, сільськогосподарських, суднових, промислових, спеціального й іншого призначень двигунів внутрішнього згоряння й агрегатів на їхній базі та інше. Запорізький машинобудівний завод ім. В.І.Омельченка – структурна одиниця Товариства. Напрямки діяльності: випробування авіаційних двигунів; зборка й випробування газотурбінних електростанцій ЕГ-1000 й ЕГ-6000; випробування газотурбінних приводів Д-336, АІ-336 потужністю 6,3; 8 МВт; випробування двигунів Д-18Т; виготовлення лопаток; ливарне виробництво. Предметом діяльності згідно Положення є: розробка, підготовка і організація дослідного та серійного виробництва авіаційних двигунів, авіаційної техніки та майна; робота з підвищення ресурсу і термінів служби авіаційних двигунів; випробування великогабаритних авіаційних та інших газотурбінних двигунів; розробка, виробництво і збут споживчих товарів і цивільної продукції на внутрішньому та міжнародному ринках. Сніжнянський машинобудівний завод - структурна одиниця Товариства.

Напрямки діяльності: виробництво лопаток газотурбінних двигунів; виробництво деталей та вузлів для гірничо-шахтного обладнання; виробництво товарів народного споживання, серед яких виділяються сільськогосподарська техніка та обладнання для комунальних служб. Предметом діяльності згідно Положення є: підготовка та організація дослідного і серійного виробництва деталей і складальних одиниць для авіаційних двигунів, авіаційної техніки; розробка, виробництво і збут на внутрішньому та міжнародному ринках товарів народного споживання і

цивільної продукції промислового, виробничо-технічного та спеціального призначення; маркетингові дослідження та аналіз тенденцій розвитку ринку продукції виробничо-технічного призначення, товарів народного споживання та інтелектуальної власності; проведення рекламно-виставкових заходів. Волочиський машинобудівний завод - структурна одиниця Товариства.

Напрямки діяльності: забезпечення авіадвигунів багатотиражними деталями і метизами; створення технологічної оснастки; ремонт двигуна АІ-20 і його модифікацій; виробництво електростанцій ЕГ-1000МС, ПАЕС-2500; виготовлення та збирання енергоприводів ГТЕ-МС-2,5; АІ-2500М; виробництво товарів народного споживання, серед яких виділяються широкий асортимент глушників до легкових автомобілів і сільськогосподарське обладнання.

Предметом діяльності згідно положення є: виробництво і збут товарів народного споживання та електростанцій на внутрішньому і міжнародному ринках; забезпечення сервісного і гарантійного обслуговування продукції, що поставляється; маркетингові дослідження та аналіз тенденцій розвитку ринку продукції виробничо-технічного призначення, товарів народного споживання, електростанцій та інтелектуальної власності; проведення рекламно-виставкових заходів. Управління будівництва та соціального розвитку - структурна одиниця товариства.

Предметом діяльності заводу згідно положення є: підготовка, організація і виконання робіт з ремонту авіаційних двигунів, комплектуючих виробів і складових частин авіаційних двигунів; проведення рекламно-виставкових заходів; впровадження новітніх досягнень науки, техніки і передового досвіду, прогресивних норм витрачання сировини, матеріалів, палива та електроенергії, для зменшення собівартості надаваних послуг; організація надання послуг з лізингу, інжинірингу і дилерським операціях; організація торговельної, комерційної діяльності відповідно до чинного законодавства України. Первомайський агрегатний завод – структурна одиниця Товариства. Види діяльності: виробництво двигунів та турбін,

ремонт і технічне обслуговування двигунів та турбін. Положення є: виробництво агрегатів авіаційних двигунів; ремонт агрегатів авіаційних двигунів; впровадження новітніх досягнень науки, техніки і передового досвіду, прогресивних норм витрат сировини, матеріалів та енергоресурсів з метою зменшення собівартості виготовлення агрегатів; технічні випробування та дослідження.

Вінницький авіаційний завод – структурна одиниця Товариства. Основними видами діяльності Товариства є: розробка, підготовка і організація дослідного і серійного виробництва авіаційних двигунів, іншої авіаційної техніки та майна; будування повітряних та космічних літальних апаратів, у тому числі: виробництво та ремонт авіаційної техніки та агрегатів; виготовлення технічних приладів: технологічного устаткування для забезпечення виробництва та ремонту авіатехніки та продукції виробничо-технічного призначення; післяпродажне обслуговування та ремонт авіаційних двигунів, постачання їх запасними частинами; робота з підвищення ресурсу та строків служби авіаційних двигунів; дослідження та розробка в галузі природничих та технічних наук, в тому числі: проектування; удосконалення технічної документації на виробництво та ремонт авіаційної техніки та продукції виробничо-технічного призначення. Лубенський верстатобудівний завод – структурна одиниця Товариства.

Предметом діяльності заводу згідно положення є: виробництво металоріжучих та інших видів верстатів і різноманітного обладнання, продукції сільськогосподарського призначення, виготовлення різних запасних частин, в тому числі для сільськогосподарських машин і механізмів, та переробної промисловості; капітальний ремонт, модернізація металоріжучих та інших видів верстатів і різноманітного обладнання, технічне обслуговування та монтаж верстатів; здійснення дослідно-конструкторських і технологічних розробок, і виготовлення нової продукції промислово-технічного призначення; ремонтно-будівельна робота об'єктів промислового та соціально-побутового призначення, з виконанням

проектних, будівельних, монтажних та спеціальних робіт по електро-, водо-, газопостачанню, благоустрою та інше і систематичне спостереження за ними в процесі експлуатації. Відособлені підрозділи і представництва діють на підставі Положень про них. Оршанський авіаремонтний завод - структурна одиниця Товариства, місцезнаходження: Республіка Білорусь. Предметом діяльності заводу згідно Положення є ремонт, технічне обслуговування та модернізація літальних апаратів, включаючи космічні, та їх двигуни.

Вертольоти Мотор Січ - структурна одиниця Товариства. Основними видами діяльності товариства є: виробництво повітряних і космічних літальних апаратів, супутнього устаткування; виробництво інших готових металевих виробів, н.в.і.у.; виробництво електродвигунів, генераторів і трансформаторів.

Основним видом діяльності ПАТ “МОТОР СІЧ” є авіаційна промисловість; виробництво електротехнічних машин, обладнання, апаратури та виробів виробничого призначення; ремонт цивільних літаків, вертольотів, їх обладнання та авіаційних двигунів. ПАТ “МОТОР СІЧ” одне з декількох у світі підприємств та єдине підприємство в Україні, що має закінчений цикл виробництва двигунів, а також таке, що забезпечує весь цикл ремонту, випробування та обслуговування двигунів.

2.2 Аналіз показників фінансового стану приватного підприємства ПАТ “МоторСіч”

Для проведення аналізу основних фінансових показників роботи підприємства були використанні основні фінансові показники діяльності на прикладі ПАТ “МОТОР СІЧ”.

Детальну характеристику Основні фінансових показників підприємства можна побачити в нижче наведеній таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 – Основні фінансові показники діяльності ПАТ “МОТОР СІЧ” за 2016-2018 рр., тис. грн.

Показники	Рік			Темп приросту, %	
	2016	2017	2018	2017	2018
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	10546207	15024451	12239687	42,4	-18,6
Собівартість реалізованої продукції(товарів, робіт, послуг)	4 217243	6 669 907	7 291413	58,1	9,3
Валовий прибуток/ збиток	6 328964	8 354544	4 948274	32	-40,8
Інші операційні доходи	2 277216	1 006204	1 008736	-55,9	0,25
Адміністративні витрати,	1 041515	1 247392	1 482211	19,7	18,8
Витрати на збут,	779587	945853	768210	21,3	-18,8
Фінансові результати від операційної діяльності, прибуток (збиток)	3 471445	5 421839	1 734145	56,1	-68,1
Чистий прибуток (збиток) Збиток	2 674030	2 856288	1 252193	6,8	-56,2
Необоротні активи	5 944788	8 366 083	7 640876	40,7	-8,7
Оборотні активи	14 672821	21 128848	21 474881	43,9	1,6
Додатковий капітал	451774	1 606600	1 745106	55,6	8,6
Нерозподілений прибуток	13 397346	19 397065	18 017886	44,7	-7,2
Поточні зобов'язання та забезпечення	60369	102417	63235	69,6	-38,3

Для наочності представлені інформації представленої таблиці 2.1 побудуємо графік рис. 2.1. Дані табл. 2.1 та рис. 2.1, рис. 2.2 свідчать про те, що на підприємстві впродовж 2016-2018 рр, у 2017 році відбулось суттєве зростання чистого доходу від реалізації продукції у 42% в порівнянні з 2016, а в 2018 році цей показник знизився і склав 12239687 тис.грн. Також і зросла собівартість реалізованої продукції на 58,1% у 2017 році, та на 9,3% у 2018 році. В 2017 році підприємство отримало прибуток в сумі 8354544 тис. грн. але вже в 2018 році валовий прибуток ПАТ “МОТОР СІЧ” знизився і складав 4948274 тис. грн.

В 2017 році порівняно з 2016 роком необоротні активи зменшились на 40,7%, а в 2018 – зменшились на 8,7%, при цьому оборотні активи постійно збільшувались в 2017 році порівняно з 2016 роком на 43,9% та 2018 порівняно з 2017 1,6% відповідно, що є позитивним явищем для підприємства.

На 69,6% зросла сума поточних зобов'язань та забезпечень підприємства в 2017 році, та зменшила -38,3 у 2018 році.

На відміну від доходу, собівартість зростала більш швидкими темпами протягом кожного року за останні 3 роки з 2016 по 2018 рр. (рис. 2.1). Найбільшого зростання вона досягла у 2017 році, коли зросла на 58,1%.

На рис. 2.2 зображено динаміка чистого доходу від реалізації продукції прибутку (збитку) ПАТ “МОТОР СІЧ” за 2016-2018 рр. Незважаючи на те, що доходи підприємства зростали у 2016 та 2017 роках, чистий прибуток не завжди був тотожним до них. В основному на нього впливали адміністративні витрати, витрати на збут, та інші операційні витрати, що призводили до зниження прибутку.

Отже, можна стверджувати, що підприємство не завжди отримує прибуток в результаті своєї діяльності. Як видно з рисунку в 2017 році підприємство отримало прибуток, але вже у 2018 році воно знову отримало менше прибутку у сумі 1252193 тис. грн.

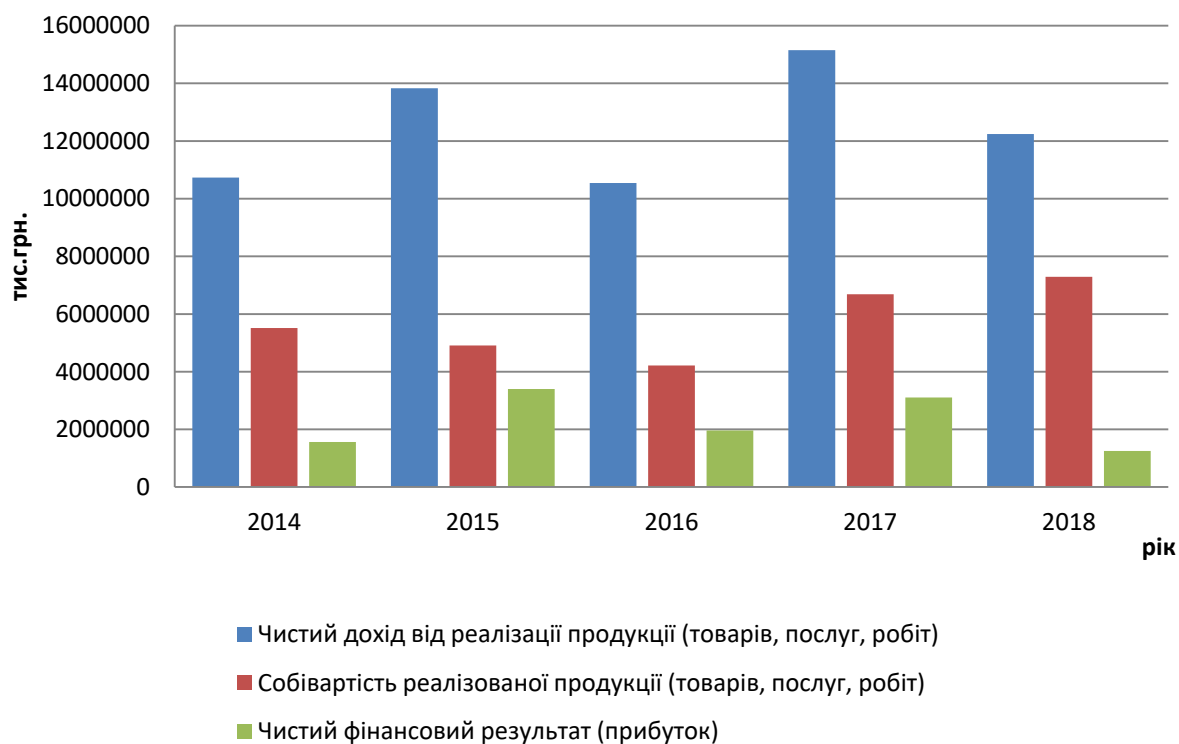

Рисунок 2.1 – Обсяги чистого доходу від реалізації продукції, собівартості реалізованої продукції, чистого фінансового результату 2016-2018 рр.

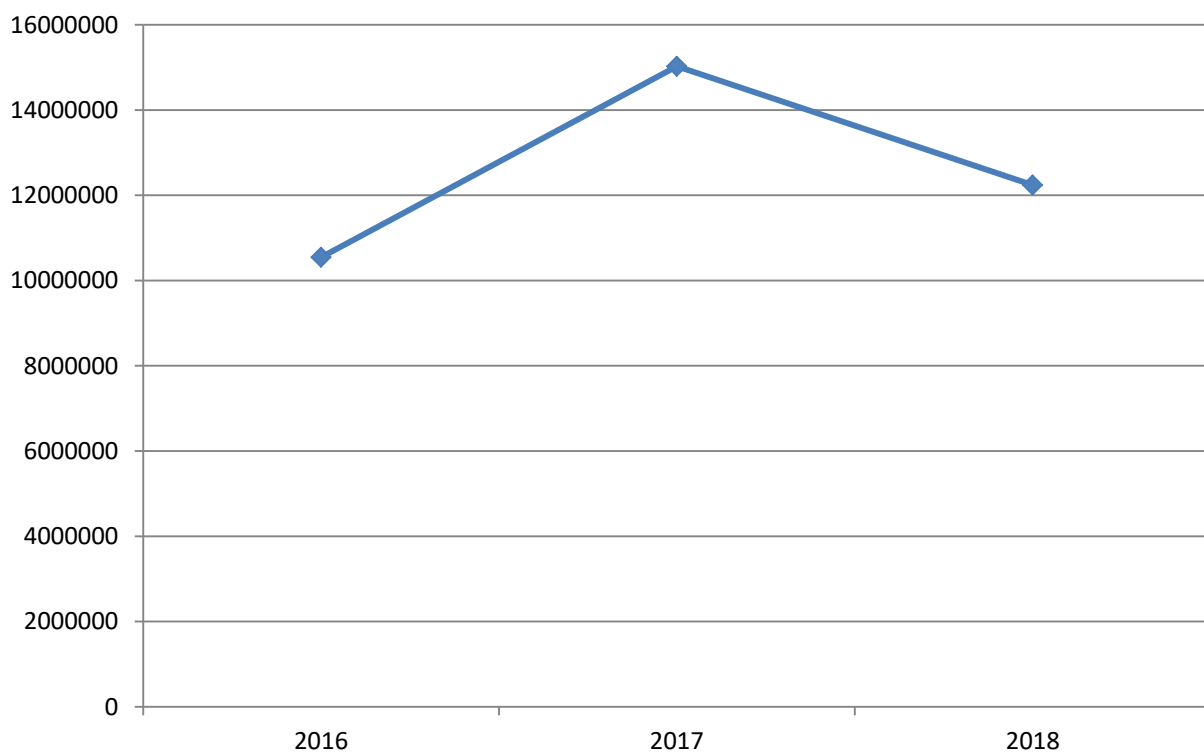

Рисунок 2.2 – Динаміка чистого доходу від реалізації продукції ПАТ “МОТОР СІЧ”, тис. грн.

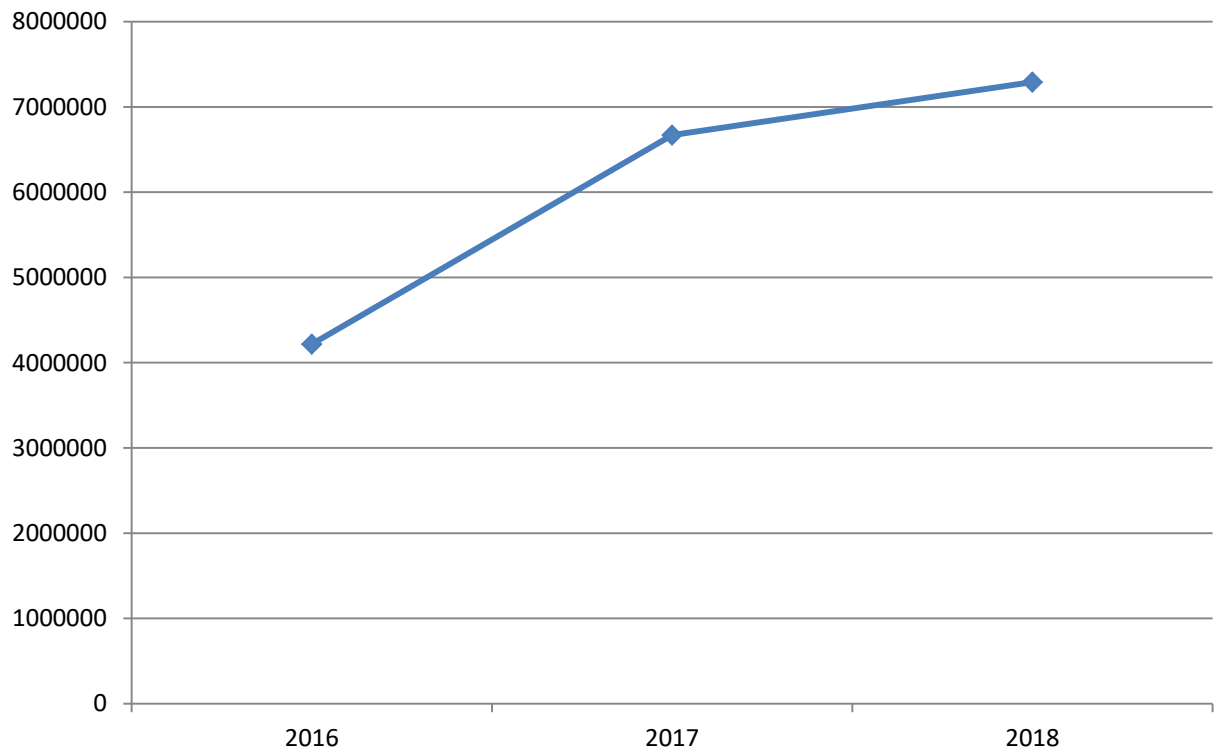

Рисунок 2.3 – Динаміка собівартості продукції підприємства ПАТ “МОТОР СІЧ”, тис. грн.

До внутрішнього середовища товариства належать такі основні елементи: ціль, структура, завдання, технологія, персонал. Їх поєднання дає можливість господарству ефективно працювати над реалізацією обраної стратегії, досягнення потрібного результату діяльності. На жаль, взаємозв’язок внутрішніх чинників в господарстві потребує значного доопрацювання, що викликано недостатньою керованістю та координованістю кожного з них в загальному управлінському процесі.

В умовах ринкового товарного виробництва функціонування господарства без фінансових ресурсів не видається можливим. Зважаючи на це особливої уваги набуває аналіз фінансового стану товариства, структури основних та оборотних фондів, руху фінансів.

Структура основних та оборотних засобів наведена в таблиці 2.2. Як

бачимо з даної таблиці, частка оборотних фондів є значно більшою за частку основних виробничих фондів – 84% та 16% відповідно. При чому найбільшу частку основних фондів складає довгострокова дебіторська заборгованість, а найбільшу частку оборотних фондів – інша поточна дебіторська заборгованість – 24,18% від загального обсягу основних та оборотних фондів.

Таблиця 2.2 – Структура основних і оборотних засобів в ПАТ “МОТОР СІЧ” за 2018 р.

Показник	Наявність основних та оборотних фондів, тис. грн		
	на початок року	на кінець року	+ -
1	2	3	4
Активів всього:	7021147	7212062	+
Нематеріальні активи	3695	2520	-
Основні засоби	70607	135421	+
Довгострокові біологічні активи	-	-	-
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	31272	22038	-
Інші фінансові інвестиції	1 541	8 616	-
Довгострокова дебіторська заборгованість	-	199881	+
Відстрочені податкові активи	67003	95464	+
Інші необоротні активи	418867	331840	-

Продовження таблиці 2.2

1	2	3	4
Оборотних всього: Запаси	14290361	16462336	-
Виробничі запаси	4099943	4610208	+
Готова продукція	1265291	1247841	+
Товари	19641	18948	-
Поточні біологічні активи	87	106	+
Векселі одержані	-	-	-
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	3124540	1427761	+
Дебіторська заборгованість за виданими авансами	562525	948111	+
Інша поточна дебіторська заборгованість	366801	347735	+
Гроші та їх еквіваленти	2756289	1469427	-
Готівка	1591	4222	+
Рахунки в банках	2752625	1464382	-
Інші оборотні активи	93769	191741	+

Данні таблиці 2.2 свідчать про те що прийшло оновлення основних засобів сума збільшилась на +47%. До позитивного можна віднести те що знизились довгострокова фінансові інвестиції на -41,9%.

Негативним показником на кінець року виросла дебіторська заборгованість на +40,6%, вплинуло на це придбані основні засоби. Таким чином відбулось дебіторська заборгованість.

Аналізуючи динаміку наявності та використання основних та оборотних засобів, можна зробити висновки, що підприємство поступово зменшує вартість своїх основних та оборотних фондів, при цьому чистий прибуток підприємства суттєво зріс за останній рік. Таким чином підприємство отримуючи більший прибуток підвищує рентабельність своїх необоротних та оборотних активів.

Джерелами формування майна підприємства є: грошові та матеріальні внески засновників; доходи, одержані від реалізації продукції, а також від інших видів господарської діяльності; доходи від цінних паперів; кредити банків та інших кредиторів; капітальні вкладення і дотації з бюджетів; надходження від роздержавлення і приватизації власності; придбання майна іншого підприємства, організації; безоплатні або благодійні внески, пожертвування організацій, підприємств і громадян; інші джерела, не заборонені законодавчими актами України.

Динаміка обсягів виробництва та реалізації основних видів продукції наступна: за 2016 – 2018 рр. показники обсягів виробництва та реалізації основних видів продукції зростають (у 2016 році був спад по показникам), найбільшу питому вагу складають авіадвигуни серійні та авіадвигуни ремонтні.

Випуск продукції зменшується, у 2018 порівняно з 2017 роком відпускається продукції менше.

Дані про обсяги виробленої продукції та авіатехніки ПАТ “МОТОР СІЧ” в грошовій формі та у відсотках до всієї виробленої продукції дані представлені на табл. 2.3. та графічно рис. 2.4.

Таблиця 2.3– Обсяги реалізації основних видів продукції 2014-2018 рр.

[illegible]

Негативний вплив на платоспроможність підприємства має динаміка змін співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості. У підприємства зростають ризики щодо неможливості розраховуватися з кредиторами за рахунок дебіторів протягом одного року.

Ділова активність підприємства – це комплексна характеристика, яка втілює різні аспекти діяльності підприємства.

Вона визначається системою критеріїв, зокрема: місцем підприємства на ринку товарів, географією ділових стосунків, репутацією підприємства як партнера, активністю інноваційно-інвестиційної діяльності, конкурентоздатністю.

Позитивна динаміка цих показників сприятиме зміцненню фінансово-економічного стану підприємства. Група основних показників ділової активності формуються з таких коефіцієнтів, що представлені в табл 2.4.

Таблиця 2.4 – Розрахунок основних показників оцінки ділової активності ПАТ «Мотор Січ» за період з 2016р. по 2018р.

№ п/п	Назва показника	Формула для розрахунку	2016	2017	2018	Норматив динаміки	Фактична динаміка	
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Оборотність дебіторської заборгованості	Виручка від реалізації / (Дебіторська заборгованість на початок року + Дебіторська заборгованість на кінець року) / 2	15,33	10,34	7,02	↑	↓	↓

Продовження таблиці 2.4

1	2	3	4	5	6	7	8	9
2	Оборотність кредиторської заборгованості	Виручка від реалізації / (Кредиторська заборгованість на початок року + Кредиторська заборгованість на кінець року) / 2	23,60	17,60	25,36	↑	↓	↑
3	Середній період погашення дебіторської заборгованості	365 / Оборотноість дебіторської заборгованості	23,81	35,31	51,99	↓	↑	↑
4	Середній період погашення кредиторської заборгованості	365 / Оборотноість кредиторської заборгованості	15,46	20,74	14,40	↓	↑	↓
5	Оборотність активів	Виручка від реалізації / (Загальна сума активів на початок року + Загальна сума активів на кінець року) / 2	0,74	0,46	0,56	↑	↓	↑
6	Оборотність постійних активів	Виручка від реалізації / (Вартість постійних активів на початок року + Вартість постійних активів на кінець року) / 2	2,40	1,65	2,09	↑	↓	↑

Продовження таблиці 2.4

1	2	3	4	5	6	7	8	9
7	Оборотність чистих активів	Виручка від реалізації / ((Загальна сума активів на початок року + Загальна сума активів на кінець року) - (Поточні зобовязання на початок року + Поточні зобовязання на кінець року)) / 2	0,99	0,59	0,68	↑	↓	↑
8	Оборотність товарно - матеріальних запасів (I)	Виручка від реалізації / (Товарно-матеріальні запаси на початок року + Товарно-матеріальні запаси на кінець року) / 2	1,56	0,89	1,09	↑	↓	↑
9	Оборотність товарно - матеріальних запасів (II)	Собівартість реалізованої продукції / (Товарно-матеріальні запаси на початок року + Товарно-матеріальні запаси на кінець року) / 2	0,55	0,36	0,48	↑	↓	↑

Продовження таблиці 2.4

1	2	3	4	5	6	7	8	9
10	Оборотність товарно - матеріальних запасів (III)	Матеріальні витрати + Інші операційні витрати) / (Товарно-матеріальні запаси на початок року + Товарно-матеріальні запаси на кінець року) / 2	2,18	0,64	1,21	↑	↓	↑
11	Середній період обороту товарно - матеріальних запасів	365 / Оборотність товарно - матеріальних запасів (II)	660,39	1025,28	755,22	↓	↑	↓
12	Тривалість фінансового циклу	(Середній період погашення дебіторської заборгованості + Оборотність товарно-матеріальних запасів (II)) - Середній період погашення кредиторської заборгованості	668,74	1039,86	792,82	↓	↑	↓
13	Оборотність готової продукції	Виручка від реалізації / (Готова продукція на початок року + Готова продукція на кінець року) / 2	27,87	13,96	13,92	↑	↓	↓
14	Оборотність власного капіталу	Виручка від реалізації / Власний капітал	1,11	0,69	0,85	↑	↓	↑

Продовження таблиці 2.4

1	2	3	4	5	6	7	8	9
15	Фондовіддача	Виручка від реалізації /середньорічна вартість основних фондів	2,5	1,73	2,25	↑	↓	↑
16	Продуктивність праці	Виручка від реалізації /Чисельність персоналу	518,9	397,4	595,4	↑	↓	↑

Розраховані показники ділової активності майже всі мають негативну динаміку змін, на що вплинули зменшення виручки від реалізації продукції та зростання дебіторської заборгованості.

Підприємство розраховується на 8- 18 днів швидше ніж отримує гроші. Необхідно розробити та реалізувати комплекс заходів із прискорення оборотності дебіторської заборгованості. Значне перевищення оборотності власного капіталу над оборотністю активів свідчить про збільшення обсягів позикових ресурсів в обороті та про необхідність обґрунтування небезпечного рівня цього обсягу для запобігання фінансових ускладнень, зниження дохідності в майбутньому.

2.3 Аналіз рентабельності підприємства ПАТ “МоторСіч”

Слово "рентабельність" (дохідний, прибутковий) означає показник економічної ефективності виробництва на підприємствах у різних галузях національної економіки. Показники рентабельності є важливими характеристиками факторного середовища формування прибутку (доходу) підприємства. З цієї причини вони є важливими обов'язковими елементами порівняльного аналізу й оцінки фінансового стану підприємства. При аналізі виробництва показники рентабельності використовуються як інструмент

інвестиційної політики і ціноутворення. Показники рентабельності можна поєднати у декілька груп, які:

- базуються на витратному підході (рентабельність продукції, [8 с.32]. рентабельність діяльності);

- характеризують прибутковість продажу (рентабельність продажу);

- основані на ресурсному підході (рентабельність сукупних активів, рентабельність власного капіталу, рентабельність оборотного капіталу).

До показників рентабельності продукції відносять:

- рентабельність окремого виду продукції (розраховується як відношення прибутку від його реалізації до собівартості).

- рентабельність реалізованої продукції (розраховується як відношення валового прибутку (або чистого прибутку) до виручки від реалізації продукції).

- рентабельність виробництва (розраховується як відношення валового прибутку (або чистого прибутку) до вартості основних засобів і матеріальних оборотних коштів).

Показники рентабельності визначаються в коефіцієнтах або у відсотках і показують частку прибутку в кожній грошовій одиниці витрат, або частку товарної продукції в її собівартості. Показники рентабельності можна розраховувати і за окремими структурними підрозділами, і за видами діяльності суб'єкта господарювання.

Показники рентабельності використовують для:

- оцінки результатів діяльності підприємства, його структурних підрозділів;

- оцінки ціноутворення та інвестиційної політики підприємства;

- порівняльного аналізу споріднених підприємств, що виробляють таку саму продукцію;

- вибору варіантів формування асортименту і структури виробництва продукції;

- аналізу раціональності виробництва продукції

Зміна рентабельності окремих видів продукції відбувається під впливом різних факторів (рис. 2.5).

Важливе значення для підприємства має вивчення рентабельності реалізованої продукції, яку доцільно аналізувати, враховуючи вплив таких факторів:

- зміна структури та асортименту продукції;
- зміна собівартості продукції;
- зміна відпускних цін на продукцію [20, с.48].

На показники рентабельності продукції впливають як фактори першого, так і другого порядку. Перші впливають на рентабельність продукції безпосередньо; Другі не прямо - через вплив на фактори першого порядку.

На показники рентабельності продукції впливають як фактори першого, так і другого порядку. Перші впливають на рентабельність продукції безпосередньо; Другі не прямо - через вплив на фактори першого порядку.

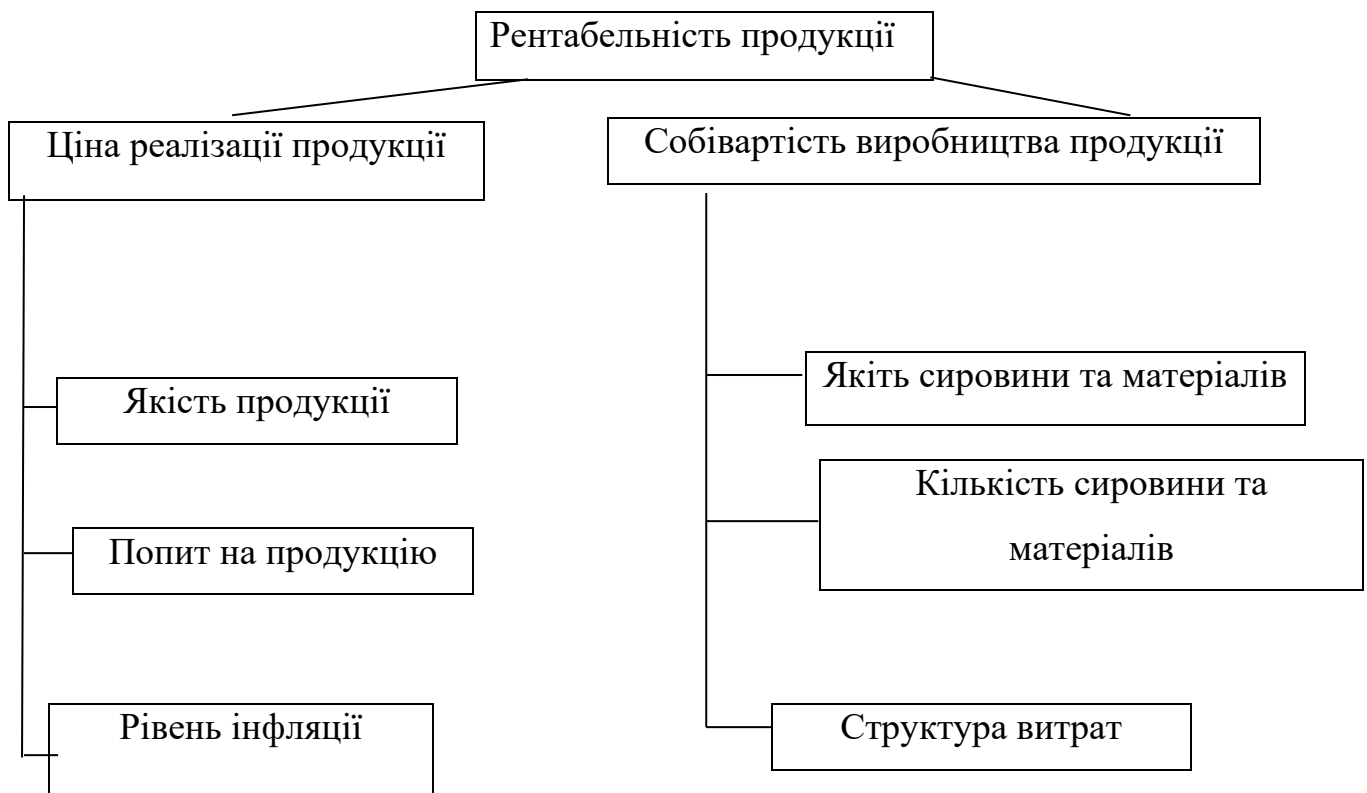

Рисунок 2.5 – Фактори, які впливають на рентабельність продукції

Показники рентабельності продукції є основними індикаторами ефективності виробничої діяльності. Саме тому аналітична оцінка цього об'єкту має першочергове значення і полягає в пошуку внутрішніх резервів підприємства, спрямованих на підвищення ефективності виробництва продукції. Завданнями аналізу рентабельності продукції є: - оцінка виконання визначених параметрів рентабельності продукції (плану, прогнозу тощо); - вивчення динаміки показників рентабельності; - оцінка доходів від реалізації продукції та витрат на її виробництва, як основних елементів, які формують рентабельність продукції;

- виявлення і кількісний вимір впливу факторів на показники рентабельності продукції;
- пошук резервів зростання рентабельності;
- обґрунтування та розробка заходів щодо використання виявлених резервів.

Відносною характеристикою фінансових результатів і ефективності діяльності підприємства є показники рентабельності. В загалом рентабельність визначається співвідношенням прибутку з понесеними витратами і показує рівень віддачі активів і ступінь використання капіталу у процесі виробництва.

У фінансовому аналізі використовують різні показники рентабельності. Усі вони відносні й показують, скільки одиниць прибутку (балансового, чистого, операційного, оподаткованого тощо) отримують на одиницю реалізованої продукції (активів, виробничих фондів, власного капіталу тощо). Основні показники рентабельності розраховано у таблиці 2.6.

Таблиця 2.6 – Основні показники рентабельності ПАТ «Мотор Січ» за 2014-2018 рр.

Показники Рентабельності	Формула для розрахунку	Формула за кодами рядків форм фінансової звітності	Значення				
			2014	2015	2016	2017	2018
1	2	3	4	5	6	7	8
Рентабельність капіталу (активів) за чистим прибутком	Чистий прибуток /Активи	ф. №2, р. 2290/ ф.№1,р. 1300	0,1000	0,0941	0,1604	0,0810	0,1061
Рентабельність власного капіталу	Чистий прибуток / Власний капітал	ф. №2, р. 2350 / ф. №1,р.1495	0,1427	0,1450	0,2339	0,1253	0,1602
Рентабельність реалізованої продукції за прибутком від реалізації	Прибуток від реалізації / ЧД(В)Р	ф. №2, р. 2000 - (р. 2050 + р. 2130 + р. 2150) / ф. №2, р. 2000	1,7082	1,6389	1,4872	1,5652	1,5829
Рентабельність витрат	Прибуток від реалізації / Витрати на виготовлення і реалізацію продукції	ф. №2, р. 2000 - (р. 2050 + р. 2130 + р. 2150) / ф. №2, р. 2050 + р. 2130 + р.2150	0,4121	0,5653	1,0527	0,7694	0,7156

З таблиці 2.6 бачимо, що показники рентабельності протягом 2015-2016 років збільшувались – позитивний прояв діяльності підприємства. Проте у період 2016-2017 роки розраховані показники рентабельності зменшились, що є негативною тенденцією. А вже у період з 2017 по 2018 рік вони знов зростають, що характеризує позитивні зміни на підприємстві, адже рентабельність є показником ефективності виробництва.

Для аналізу рентабельності виробничих фондів використовують метод ланцюгових підстановок. Вихідні дані та розрахункові показники наведені в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7 – Вихідні дані для факторного аналізу рентабельності виробничих фондів

Показник	Період				
	2014	2015	2016	2017	2018
1	2	3	4	5	6
Прибуток від звичайної діяльності, тис.грн. (ф.№2 р.2290)	2 063549	2306857	4513049	2753684	4 186755
Чиста виручка від реалізації продукції, тис.грн.(ф.№2 р.2000)	8 583924	10730122	13 824 039	10 546 323	15 150 429
Середньорічна вартість основних виробничих фондів, тис. грн. (ф.№2 р.1010 - середнє значення)	4 289 067	4 875 987,5	5 519 138	6 131 104	6 738 988,5
Середньорічна вартість оборотних виробничих фондів (запасів), тис.грн. (ф.№2 р.1100 - середнє значення)	5 078 772,5	6 357 088	8 878 697	11 920 999,5	13 837 164
Середньорічна вартість виробничих фондів (р.3+р.4), тис.грн.	9 367 839,5	11 233 075,5	14 397 835	18 052 103,5	20 576 152,5
Коеф.фондомісткості продукції (р.3/р.2), коп. на 1 грн.	0,4997	0,4544	0,3992	0,5813	0,4448
Коеф.закріплення обігових коштів (р.4/р.2), коп. на 1 грн.	0,5917	0,5925	0,6423	1,1303	0,9133
Рентабельність реалізованої продукції (р.1/р.2), коп. на 1 грн.	0,2404	0,2150	0,3265	0,2611	0,2763
Рентабельність виробничих фондів (р.1/р.5), коп. на 1 грн.	0,2203	0,2054	0,3135	0,1525	0,2035

Отже, з таблиці 2.7 бачимо, що динаміка показників не однозначна. А саме в останні 2017-2018 роки коефіцієнт фондомісткості продукції та коефіцієнт закріплення обігових коштів зменшились з 0,58 до 0,44 та з 1,13 до 0,91 відповідно, що є позитивною тенденцією. В цей же період відбулось збільшення показників рентабельності реалізованої продукції з 0,26 до 0,28

та рентабельність виробничих фондів з 0,16 до 0,20, що в свою чергу характеризує підвищення ефективності виробництва.

Висновки до 2 розділу

ПАТ "МОТОР СІЧ" спеціалізується на розробці і виробництві газотурбінних двигунів для військовослужбовця і цивільної авіації, промислових приводів і енергогенеруючих установок, споживчих товарів.

Постійна і дієве функціонування підприємства гарантується спасибі виразно спланованою організаційній структурі.

У 2014-2018 рр. обсяг реалізованої продукції зростав, в т.ч. зростання розміри реалізації авіатехніки. Фінансові показники роботи підприємства, ПАТ "Мотор Січ", незважаючи на існуючі на даний момент проблеми, займає досить міцно і розмірене угоду на ринку і містить непогані шанси для подальшого становлення.

Данні свідчать про те що прийшло оновлення основних засобів сума збільшилась на +47%. До позитивного можна віднести те що снизились довгострокова фінансові інвестиції на -41,9%. Негативним показником на кінець року виросла дебіторська заборгованість на +40,6%, вплинуло на це придбані основні засоби. Таким чином відбулось дебіторська заборгованість. Аналізуючи динаміку наявності та використання основних та оборотних засобів, можна зробити висновки, що підприємство поступово зменшує вартість своїх основних та оборотних фондів, при цьому чистий прибуток підприємства суттєво зріс за останній рік. Таким чином підприємство отримуючи більший прибуток підвищує рентабельність своїх необоротних та оборотних активів. Джерелами формування майна підприємства є: грошові та матеріальні внески засновників; доходи, одержані від реалізації продукції, а також від інших видів господарської діяльності; доходи від цінних паперів;

кредити банків та інших кредиторів; капітальні вкладення і дотації з бюджетів; над-ходження від роздержавлення і приватизації власності; придбання майна іншого підприємства, організації; безоплатні або благодійні внески, пожертву-вання організацій, підприємств і громадян; інші джерела, не заборонені зако-нодавчими актами України. бачимо, що показники рентабельності протягом 2015-2016 років збільшувались – позитивний прояв діяльності підприємства. Проте у період 2016-2017 роки розраховані показники рентабельності зменшились, що є негативною тенденцією. А вже у період з 2017 по 2018 рік вони знов зростають, що характеризує позитивні зміни на підприємстві, адже рентабельність є показником ефективності виробництва.

Науково-дослідницька робота підприємства ПАТ "Мотор Січ" виповнюється методом розробки, освоєння і створення в створення нових видів авіаційних двигунів для нових типів літаків і вертольотів, наземної техніки на базі авіаційних двигунів, поліпшення технічних даних існуючих авіадвигунів і розробки нових виробів продуктів етнічного вживання. У передових фінансових умовах і обмежень підприємство ретельно відбирає пріоритетні спрямованості і фінансує їх в провідних з особистих джерел.

Виготовлення авіаційних двигунів, які готові змагатися з продукцією основних Вселенський компаній, вимагає незмінно поліпшення технологій виготовлення з використаних найпередовіших досягнень науки і техніки. У цьому напрямку на ПАТ "Мотор Січ" ведуться відповідні події: підприємство вводить Свіжі технологічні процеси, прогресивні болванки, на підприємстві проводиться цілеспрямована робота по Впровадження в створення вбудованих комп'ютерних технологій, куплено свіже ввезене технологічне оснащення, а ще комплектуючі та допоміжні частини до нього. Цим чином, підприємство щодня покращує технології виготовлення з використаних найпередовіших досягнень науки і техніки.

Між завдань, власне що значимо впливають на роботу підприємства, можливо віділити фінансові. До завдань фінансового характеру відносяться

зміни нормативно-правової бази в сфері банківської, зовнішньоекономічної роботи і Вірогідної конфігурації податкової політики.

Беручи до уваги, попит на продукцію авіа-двигунів на внутрішньому ринку, розширення виробництва і нарощування обсягів реалізації для нашого підприємства цілком ймовірно лише тільки за рахунок зовнішнього ринку.

Значною мірою цим заважає розкладна процедура отримання дозволів державної служби експортного контролю. Крім такого, потрібно відзначити недосконалість діяльного фінансового законодавства. Зокрема, всілякі події державного банку относительно лімітування грошових операцій значимо впливають на міцність зовнішньоекономічних відносин підприємства з інозамовниками близького і далекого зарубіжжя і його конкурентоспроможні позиції на зовнішніх ринках. Охоплюючи експортний напрямок роботи ПАТ «Мотор Січ», розміри реалізації продукції залежить від історії на всесвітніх ринках, змін в законодавчій основі України за завданнями зовнішньоекономічної роботи і грошового регулювання. Важливе вплив на роботу підприємства мають: зміщення в гіршу сторону кон'юнктури зовнішнього ринку, потреба імпортозаміщення матеріалів і комплектуючих, вибіркова втрата зовнішніх ринку, всілякі події державного банку України по обмеженою валютних операцій, конфігурації законодавчої бази в галузі зовнішньоекономічної роботи. Підприємство веде довготривалу і напористу роботу по нарощуванню обсягів реалізації продуктів і пропозицій на внутрішньому ринку. Розміри реалізації продукції підприємства в значній мірі залежить від законодавчими і нормативними актами за завданнями зовнішньоекономічної роботи і грошового регулювання.

РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ОСНОВНИХ ФІНАНСОВИХ ПОКАЗНИКІВ РОБОТИ ПІДПРИЄМСТВА "ПАТ«МоторСіч»"

3.1 Шляхи вдосконалення фінансово-господарської діяльності

Підвищення ефективності виробництва може здійснюватися двома шляхами: на основі ліквідації непродуктивних витрат, а також внаслідок прискорення науково-технічного прогресу, впровадження нової технології і техніки. З одного боку значні виробничі запаси – це омертвіння грошових засобів, які в них вкладені, недоотримання прибутку, з іншого великий запас створює можливості безперервного виробництва, і дає змогу підприємству отримати знижки на велику закупку від постачальників. Механізм пошуку резервів передбачає комплекс досліджень, пов'язаний з утворенням, виявленням і використанням резервів. Важливе місце в цьому займає класифікація резервів підвищення ефективності виробництва:

- з позицій підприємства і в залежності від джерел утворення: внутрішньовиробничі, зовнішні;
- за простими елементами процесу виробництва: трудові ресурси, матеріальні ресурси, засоби праці;
- за узагальнюючими показниками ефективності: ріст прибутку і рентабельності, зниження собівартості, ріст обсягу виробництва;
- за характером дії: інтенсивні, екстенсивні;
- за стадіями життєвого циклу: передвиробничі, виробничі, експлуатаційні;
- за характером і змістом: організаційно-технічні, економічні, соціально-психологічні;
- за терміном використання: поточні, перспективні;
- за очевидністю відображення: явні, приховані;
- за стійкістю: стабільні, випадкові [49, с. 48-50].

Науково-технічний рівень виробництва і продукції включає резерви підвищення прогресивності і якості продукції і вживаної техніки, ступеня

механізації та автоматизації виробництва технічної і енергетичної озброєності праці, прогресивності вживаних технологій, прискорення упровадження нової техніки і заходів науково-технічного розвитку. Структура і організація виробництва і праці мають такі резерви, як підвищення рівня концентрації, спеціалізації і кооперації, скорочення тривалості виробничого циклу, забезпечення ритмічності виробництва та інші принципи наукової організацій виробництва: скорочення і повна ліквідація виробничого браку, забезпечення принципів наукової організації праці; підвищення кваліфікації працівників та її відповідність технічному рівню виробництва. Підвищення рівня управління і методів господарювання означає вдосконалення виробничої структури підприємства, структури органів управління ним, підвищення рівня планової і обліково-контрольної роботи тощо [34, с. 24].

Значні резерви криються в поліпшенні соціальних умов роботи і життя трудового колективу, стану промислової естетики і культури виробництва, дбайливому ставленні до природи і раціональному використуванні природних ресурсів у вдосконаленні зовнішньоекономічних зв'язків підприємства. Відповідно до класифікації резервів за найважливішими чинниками; підвищення інтенсифікації і ефективності виробництва підприємства планують шляхи пошуку і мобілізації резервів, тобто складають плани організаційно-технічних заходів щодо виявлення і використання резервів. Ефективність виробництва – це узагальнене і повне відображення кінцевих результатів використання засобів, предметів праці і робочої сили на підприємстві за певний проміжок часу. Загальну економічну ефективність виробництва ще називають загальною продуктивністю виробничої системи. Загальна методологія вивчення економічної ефективності полягає у відношенні результату виробництва до затрачених ресурсів (витрат), тобто одержаного економічного ефекту до витрат на його досягнення. Проблема підвищення ефективності виробництва полягає в забезпеченні максимально можливого результату на кожному

одиницю затрачених трудових, матеріальних, фінансових та інших ресурсів. Тому критерієм ефективності виробництва в макроекономічному масштабі є зростання продуктивності суспільної праці. Кількісне вираження цього критерію відображається через систему показників економічної ефективності виробництва. Ця система містить такі групи показників:

а) узагальнюючі показники економічної ефективності виробництва (рівень задоволення потреб ринку, виробництво продукції на одиницю витрат ресурсів, витрати на одиницю товарної продукції, прибуток на одиницю загальних витрат, рентабельність виробництва, народногосподарський ефект від використання одиниці продукції);

б) показники ефективності використання живої праці (трудомісткість одиниці продукції, відносне вивільнення працівників, темпи росту продуктивності праці, частка приросту продукції за рахунок росту продуктивності праці, коефіцієнт ефективності використання робочого часу, економія фонду оплати праці, випуск продукції на 1 грн. фонду оплати праці);

в) показники ефективності використання основних виробничих фондів (фондовіддача основних фондів, фондомісткість продукції, рентабельність основних фондів, фондовіддача активної частини основних фондів);

г) показники ефективності використання матеріальних ресурсів (матеріаломісткість продукції, матеріаловіддача, коефіцієнт використання найважливіших видів сировини і матеріалів, витрати палива і енергії на 1 грн. чистої продукції, економія матеріальних витрат, коефіцієнт вилучення корисних компонентів із сировини);

д) показники ефективності використання фінансових коштів (коефіцієнт оборотності обігових коштів, тривалість одного обороту нормованих оборотних коштів, відносне вивільнення обігових коштів, питомі капіталовкладення, капіталовкладення на одиницю введених потужностей, рентабельність інвестицій, строк окупності інвестицій);

е) показники якості продукції (економічний ефект від поліпшення

якості продукції, частка продукції, яка відповідає кращим світовим і вітчизняним зразкам, тощо).

Основні чинники підвищення ефективності виробництва – це підвищення його технічного рівня, вдосконалення управління, організації виробництва і праці, зміна обсягу і структури виробництва, поліпшення якості природних ресурсів та інші. Економічна ефективність діяльності підприємства безпосередньо пов'язана із соціальною ефективністю цієї діяльності, оскільки результати роботи підприємства є базою для вирішення цілого ряду соціальних проблем. Соціальну ефективність слід розглядати як на рівні окремо взятого підприємства (локальна ефективність), так і на загальнодержавному чи муніципальному рівнях. Визначення рівня соціальної ефективності повинно охоплювати як заходи, які піддаються кількісному вимірюванню, так і ті, які не піддаються прямому кількісному вираженню [34, с. 152-153]. Також слід відзначити, що досягнення певного рівня успішності функціонування підприємства нерозривно пов'язане з набуттям підприємством ознак конкурентоспроможності. Конкурентне ринкове середовище вимагає від підприємства постійного вдосконалення. Для того, щоб бути конкурентоспроможним, підприємства повинні мати конкурентні переваги, основними шляхами їх отримання є:

- стати кращим самому через вживання заходів щодо удосконалення власної діяльності та підвищення її ефективності;
- безпосередньо послабити конкурентів;
- змінити ринкове середовище.

Оскільки реалізація останніх двох напрямків потребує значних зусиль, основним засобом отримання конкурентних переваг залишається підвищення ефективності власної діяльності [52, с. 82].

Взагалі всі заходи підвищення ефективності функціонування підприємств можна звести до трьох напрямків (рис. 3.1):

- а) управління витратами і ресурсами;
- б) розвитку й удосконалення виробництва та іншої діяльності;

в) удосконалення системи управління підприємством та всіма видами його діяльності. Як бачимо, усі заходи підвищення ефективності роботи підприємства є взаємозалежними. Однак, найважливішого значення набувають чинники, визначені третьою групою (напрямом), оскільки їх мобілізація передбачає визначення місця реалізації в системі управління діяльністю [64, с. 469-470]. Як вже відзначалося, результативність виробництва як найважливіший компонент для визначення його ефективності не варто тлумачити однозначно.

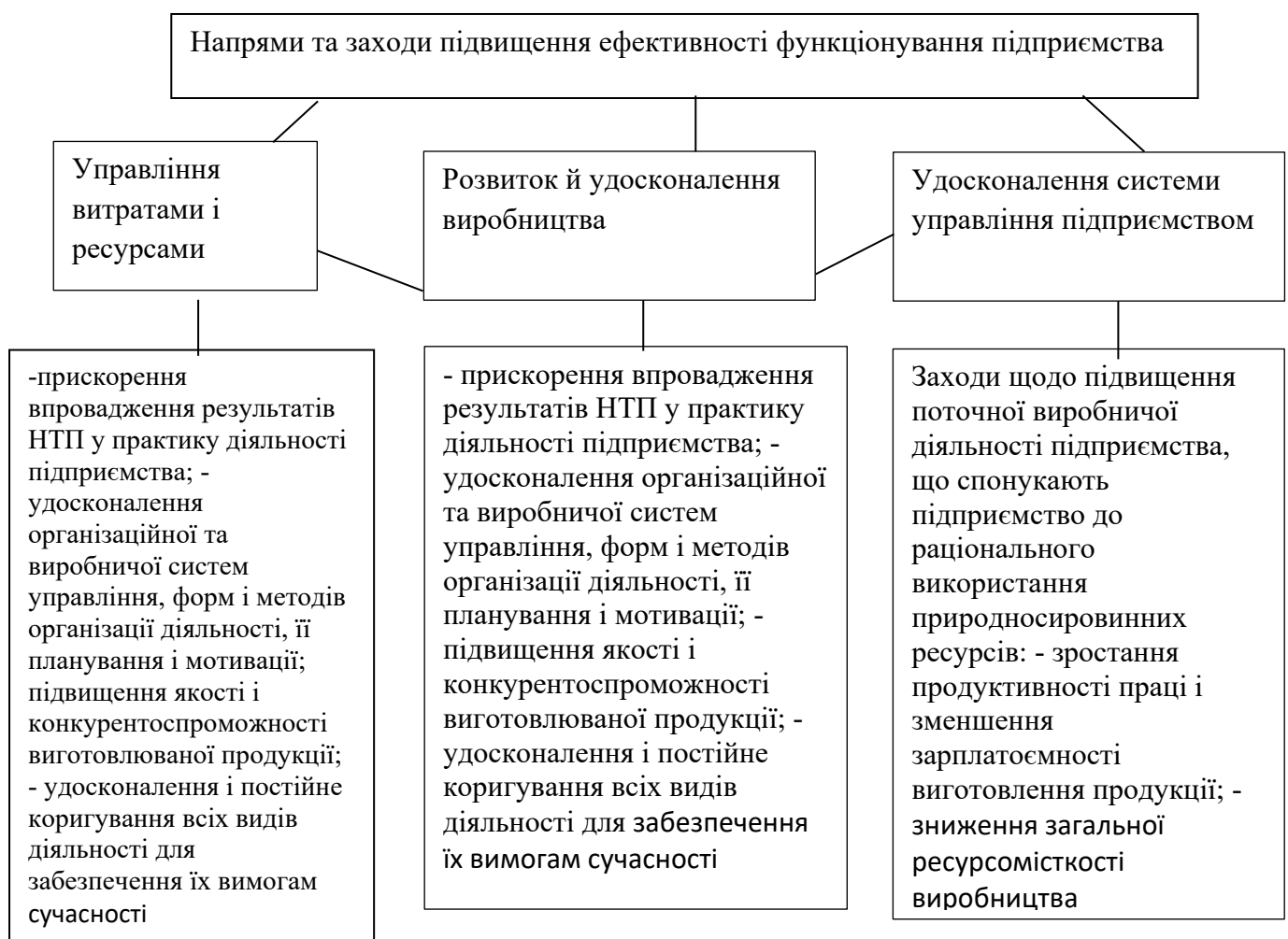

Рисунок 3.1 – Напрями підвищення ефективності роботи підприємства

Одним з основних напрямків поліпшення фінансового стану підприємства є прагнення до збільшення вхідних та зменшення вихідних грошових потоків. Цього можна досягти шляхом збільшення виручки від реалізації, продаж частини основних фондів, реінвестування дебіторської

заборгованості (це призведе до збільшення вхідних грошових потоків) та зниження величини витрат, об'єму сплати податків та інших платежів до бюджету, оплати товарів, робіт, послуг (це сприятиме зменшенню вихідних грошових потоків). Збільшення виручки від реалізації підприємство можливо досягти шляхом перегляду своєї збутової політики. Необхідно оптимізувати маркетингову політику, що буде стимулювати просування продукції на ринку, якщо продукція є конкурентоспроможною. Також дуже важливим є намагання зменшити величину запасів та готової продукції, що зберігається у складських приміщеннях підприємства з метою зменшення величини витрат на їх утримання.

Збільшення грошових коштів на рахунках підприємства, що сприятиме збільшенню коефіцієнта абсолютної ліквідності, що в свою чергу дасть змогу підприємству отримати коротко- та довгострокові позики, які будуть направлені на фінансування поточної діяльності. Ще одним напрямом покращення фінансового стану підприємства є мобілізація внутрішніх резервів підприємства, а саме: реструктуризація активів підприємства (мобілізація прихованих резервів, здача в оренду основних фондів, які використовуються у виробничому процесі не повною мірою, використання зворотного лізингу, оптимізація розміщення оборотного капіталу, продаж окремих низькорентабельних основних фондів);

- комплекс заходів направлених на зміну структури та складу активів балансу;

- перетворення в грошову форму наявних матеріальних та фінансових активів.

Важливим етапом в процесі покращення фінансового стану підприємства є прагнення досягти оптимального співвідношення між позиковим та власним капіталом підприємства. Таке співвідношення може забезпечити максимальну рентабельність власного капіталу та допомогти мінімізувати фінансові ризики підприємства.

Також дуже важливим в процесі удосконалення роботи підприємства та покращення його фінансового стану є систематичний моніторинг зовнішнього та внутрішнього середовища. Прогнозування можливих змін в динаміці показників є основним елементом в аналізі фінансового стану, адже прогнозні значення є основою для розробки комплексу заходів, що будуть направлені на підвищення ефективності роботи підприємства та стабілізації його фінансового положення у довгостроковому періоді. Тобто від якості аналізу залежить чи буде розроблена на його основі програма напрямків покращення фінансового положення підприємства ефективною.

Отже, система заходів, що направлені на підтримку та покращення фінансового положення підприємства повинна включати:

- постійний моніторинг зовнішнього та внутрішнього середовища;
- стимулювання збільшення вхідних грошових потоків та зменшення вихідних;
- оптимізація структури активів;
- збільшення величини оборотного капіталу;
- мобілізація внутрішніх резервів;
- оптимізація співвідношення позикового та власного капіталу;
- скорочення витрат;
- стимулювання росту виручки від реалізації;
- забезпечення приросту власних фінансових ресурсів;
- модернізація обладнання;
- аналіз складових собівартості продукції та пошук шляхів її зниження;
- розробка стратегій направлених на підтримку та прискорення економічного зростання.

Аналізуючи фінансовий стан підприємства визначаються його слабкі місця та розробляється відповідний комплекс заходів, що допоможуть мінімізувати фінансові ризики та покращити фінансове положення підприємства. Напрямами, що сприяють підвищенню рівня рентабельності, можуть бути: підвищення якості та конкурентоспроможності продукції, збільшення обсягів реалізації продукції, впровадження сучасних технологій та модернізація старого обладнання, підвищення ефективності використання основних фондів, оптимізація структури капіталу, поліпшення маркетингової політики. У сьогоденних умовах ринкової економіки перед кожним підприємством стоїть важливе завдання – це по-перше, проводити систематичний та повний аналіз фінансового стану підприємства та, по-друге, своєчасно реагувати на зміну показників й впроваджувати комплекс заходів спрямований на мінімізацію впливу негативних факторів і відновлення фінансової стійкості підприємства.

Оцінка та аналіз ризику починається з визначення його причин. Ризик вимірюється як ймовірність певного рівня втрат. В якості допустимого рівня ризику можна прийняти загрозу втрати всієї величини прибутку від підприємницької діяльності в цілому чи від реалізації окремого проекту. Критичним рівнем ризику є вже не тільки втрата прибутку, а й недоотримання виручки від реалізації, що в свою чергу може призвести до необхідності відшкодовувати витрати за свій рахунок. Найбільш небезпечним для підприємця є катастрофічний ризик, що призводить до банкрутства організації, втрати інвестицій або навіть особистого майна підприємця. За аналізований період підприємство має досить стабільне та стійке фінансове положення. На кінець періоду, що аналізувався підвищились показники ліквідності, платоспроможності, рентабельності. Показники фінансової залежності, навпаки, знижуються, що свідчить про зниження залежності підприємства від позикового капіталу. Також позитивним є стабільне зростання величини виручки від реалізації, обсягу власного оборотного капіталу та суми чистих активів підприємства. Тобто

аналіз фінансового стану ПАТ «Мотор Січ» дозволяє визначити наступні позитивні моменти в роботі підприємства: стабільне збільшення валюти балансу та виручки від реалізації; збільшення показників рентабельності та прибутковості; підвищення значень коефіцієнтів ліквідності та платоспроможності; зростання величини власного оборотного капіталу. Отже, оцінивши результати аналізу можна запропонувати такі заходи, які можна направити на покращення фінансового стану підприємства:

- для зберегання позитивної структури майна, необхідно прагнути до співпраці з надійними, з фінансової точки зору, партнерами та сприяти зниженню дебіторської та кредиторської заборгованості;

- модернізувати обладнання (впровадження новітнього устаткування), що дозволить знизити собівартість виробленої продукції та підвищити продуктивність виробництва;

- намагатися розширити канали збуту та постачання, залучаючи додаткове коло споживачів.

В наш час ПАТ «Мотор Січ» доводиться працювати в умовах дуже жорсткої конкуренції в авіаційній галузі світового ринку. В умовах світової конкурентної боротьби на ринку авіадвигунобудування ПАТ «Мотор Січ» доводиться стикатися з такими гігантами авіаційної галузі, як «General Electric» (США), «Pratt & Whitney» (Канада), «Snecma / Turbomeca» (Франція), «BMW Rolls- Royce »(Німеччина / Англія), які отримують державну фінансову та правову підтримку, як в науково-дослідних цілях, так і в просуванні на ринку нової продукції. Незважаючи на високу конкурентну боротьбу в авіабудівній галузі ПАТ «Мотор Січ» продовжує налагоджувати постачання своїх двигунів в Польщу та Австрію.

ПАТ «Мотор Січ» для втримання своїх позицій на світових ринках проводить систематичну роботу з підвищення якості й характеристик продукції, що, розробляє нові конкурентоздатні двигуни й модифікації, удосконалює систему технічного супроводу двигунів. Для забезпечення конкурентоспроможності авіадвигунів на зовнішніх ринках доцільно

підвищити ефективність системи сертифікації на ПАТ «Мотор Січ», через те що існуюча система сертифікації відповідає тільки вимогам, що висувають вітчизняні споживачі. Значними факторами підвищення реалізації продукції є підвищення іміджу підприємства на світових ринках, нові схеми збуту продукції, співпраця з замовниками. ПАТ «Мотор Січ» має приділяти більше уваги науково-технічним розробкам, що дозволить покращити якість продукції, розширити продуктову лінійку, вдосконалити виробництво, зменшити загальні витрати. Велике значення має залучення інвестицій в інноваційну діяльність підприємства. Сьогодні основною метою підприємства є підтримка платоспроможності та фінансової стабільності. Необхідно працювати в напрямку нарощування обсягів прибутку та підвищення рентабельності активів, виробництва, продажів. Стратегічна мета – забезпечення фінансової рівноваги підприємства в довгостроковій перспективі та підтримка й прискорення економічного зростання. Проаналізувавши фінансові результати підприємства можна виділити наступні стратегії, які дозволять реалізувати ПАТ «Мотор Січ» його можливості та уникнути загроз:

- розширення товарного ряду продукції. Підприємство вже використовує стратегію лінійного та категоріального розширення, планується серійне виробництво двигунів для літаків та вертольотів;

- розширення ринку збуту та послуг. Враховуючи унікальність товару, відомість бренду, якість та повноту ряду сервісного обслуговування, ПАТ «Мотор Січ» має великі можливості щодо успішного розвитку цієї стратегії;

- стратегія захисту від конкурентів та підвищення конкурентоздатності продукції. Випускати аналогічну продукцію за меншою собівартістю, НДДКР, більш ефективна маркетингова діяльність, підвищення якості продукції та її контролю. Приваблення покупців за рахунок гнучкої цінової політики, що тим самим збільшить попит на продукцію та усуне конкурентів;

– стратегія модернізації устаткування. Вже використовується, завод поступово проводить технічне переоснащення виробництва та створює сприятливі умови для виробництва більш якісної продукції;

– погашення валютних кредитних зобов'язань. Через нестабільну соціально–політичну та фінансово–економічну ситуацію в Україні ПАТ «Мотор Січ» слід якомога швидше вирішити цю проблему аби уникнути ризиків та кризових явищ. Найбільш ефективними в ситуації, що склалася для машинобудівного підприємства ПАТ «Мотор Січ», як на нашу думку є 2 наступні стратегії:

– розширення товарного ряду продукції. Необхідно використовувати нові технології, проводити нові дослідження та розробки, впровадження серійного виробництва;

– розширення ринку збуту та послуг. Виходячи зі сприятливої ринкової ситуації та лідируючого положення, необхідно й надалі розвивати свою присутність на світовому ринку та проникати на ринок Австралії, Азії та Латинської Америки.

Отже, якісна та систематична оцінка фінансового стану є важливою складовою фінансово-господарської діяльності підприємства. Допомогає підприємству підвищити ефективність своєї роботи, спрогнозувати можливі ризики та загрози у майбутньому. На основі проведеного аналізу сформувані комплекс заходів, що допоможуть підтримати фінансову стабільність підприємства на тривалий термін.

3.2 Мінімізація товарних запасів - основний вектор покращення фінансового стану підприємства

Незважаючи на зниження запасів готової продукції в той же час відбулося зростання виробничих запасів. Певним чином це негативно

відображається на підприємстві. При зменшенні запасів, знизиться дебіторська заборгованість. Таким чином оплата процентів за кредит буде знижуватися із ставки 19% річних.

Коефіцієнт оборотності запасів визначається за формулою:

$$K_{об.з} = ЧП / \sum Z, \quad (3.1)$$

де ЧП – чистий прибуток, грн.;

$\sum Z$ – середньорічні залишки запасів, грн.

Визначаємо коефіцієнт оборотності запасів за 2018 рік:

$$K_{об.з}^{2018} = 1252193 / 4610208 = 0,27$$

Виробничі запаси на початок 2018 року складають 4099943 тис.грн.

Виробничі запаси на кінець 2018 року складають 4610208 тис.грн.

В результаті оптимізації обсягів закупівель виробничих запасів, їх величина на 2019 (прогноз) рік знизиться на 510265 тис. грн.:

$$4099943 - 4610208 = -510265 \text{ тис. грн.}$$

Таке вивільнення коштів дозволить оптимізувати структуру запасів та зменшити рух коштів, що дасть можливість погасити свої зобов'язання з погашення позикових коштів. Так, виплата відсотків за кредит у розмірі 19% складе:

$$0,19 \cdot 510265 = 96950 \text{ тис. грн.}$$

Таким чином, зменшення кредиторської заборгованості підприємства на 96950 тис. грн., дасть оптимізацію обсягів закупівель виробничих запасів на 2019 (прогноз) рік у розмірі 413314 тис. грн.:

$$510265 - 96950 = 413314 \text{ тис.грн.}$$

Отже, залишки виробничих запасів на 2019 (прогноз) рік складуть:

$$4610208 - 413314 = 4196894 \text{ тис. грн.}$$

Визначаємо коефіцієнт оборотності запасів на 2019 (прогноз) рік:

$$K_{обз}^{2019} = 1252193 / 4196894 = 0,29$$

Таким чином, у результаті оптимізації залишків виробничих запасів, коефіцієнт оборотності запасів у 2019 (прогноз) році зросте на 0,02 об./рік.

Управління запасами є важливим елементом діяльності підприємства, оскільки на їх створення витрачається значна кількість матеріальних ресурсів. Запаси являють собою один із чинників, що впливає на рівень ефективності функціонування підприємства. Проте більшість підприємств не приділяють належної уваги питанням управління виробничими запасами і постійно недооцінюють свої майбутні потреби в наявних запасах, внаслідок чого змушені нести додаткові витрати.

Запаси становлять значну частку в складі запасів на підприємстві, тобто сировину, матеріали і паливо, що знаходяться на складах підприємства і призначені для виробничого споживання, але ще не вступили у виробничий процес. Ефективність використання оборотних коштів залежить від багатьох факторів. Серед них можна виділити зовнішні чинники, мають вплив незалежно від інтересів і діяльності підприємства, і внутрішні, на які підприємство активно впливає. Довнутрішніх факторів можна віднести:

- раціональне використання необхідного для виробництва кількості сировини і матеріалів: впровадження матеріалозбереження, маловідходних і безвідходних технологій; посилення контролю за станом сировини і матеріалів та раціональному їх використанні; технічні оснащені складські приміщення з сучасними ваговимірювальними приладами та пристроями, що дозволяють механізувати і автоматизувати складські операції і складський облік;

- ліквідація наднормативних запасів матеріалів, які найближчим часом можуть бути не залучені у виробничий оборот. Зберігання надлишків запасів, особливо при високому рівні процентних ставок в країні, стає дорогим і збільшує загальні витрати підприємства;
- поліпшення організації постачання, яка включає своєчасну доставку сировини і матеріалів у цеху або на склади;
- оптимальний вибір постачальників, що залежить від вартості придбання продукції або послуг і якості обслуговування;
- налагоджена робота транспорту, що перебуває на балансі підприємства та обслуговуючого виробництва допомогою перевезення сировини і матеріалів, або збут за допомогою реалізації готової продукції;
- покращення нормування виробництва;
- удосконалення організації складського господарства.

До зовнішніх факторів можна віднести:

- загальна економічна ситуація. макроекономічна нестабільність, що супроводжується дисбалансом в структурі попиту та пропозиції, динамікою процентних ставок та рівнем цін, – все це може зробити зберігання запасів або дорогим, або необхідним. У цьому випадку при організації складського господарства слід орієнтуватися на стан економіки;
- особливості податкового законодавства;
- умови отримання кредиту;
- можливості державного фінансування.

Перед урахуванням виробничих запасів стоять такі завдання:

- правильне і своєчасне документальне відображення всіх операцій по заготівлі, надходження та відпуску матеріалів; виявлення і відображення витрат, пов'язаних з їх заготовленням; розрахунок і списання відхилень за напрямками витрат;
- контроль за збереженням матеріальних цінностей у місцях їх зберігання і на всіх стадіях руху;

- постійний контроль за дотриманням настановних норм виробничих запасів;
- систематичний контроль за використанням матеріалів у виробництві на базі обґрунтованих норм їх витрачання;
- контроль за технологічними відходами та втратами та їх використання;
- своєчасне отримання точної інформації про величину економії чи перевитрати матеріальних ресурсів у порівнянні з встановленими лімітами;
- своєчасне здійснення розрахунків з постачальниками матеріальних ресурсів.

В умовах переходу до ринкової економіки важливого значення набуває поліпшення якісних показників використання виробничих запасів. Поліпшенню ресурсопостачання сприяє впорядкування первинної документації, широке впровадження типових уніфікованих форм, підвищення рівня механізації і автоматизації обліково-обчислювальних робіт, забезпечення строгого порядку приймання, зберігання і витрачання сировини, матеріалів, комплектуючих виробів тощо, обмеження числа посадових осіб, що мають право підпису документів на видачу особливо дефіцитних і дорогих матеріалів. Для забезпечення збереження виробничих запасів, правильної приймання, зберігання та відпуску цінностей важливе значення має наявність на підприємстві в достатній кількості складських приміщень, оснащених ваговими і вимірювальними приладами, мірною тарою та іншими пристосуваннями. Необхідно також впроваджувати ефективні форми попереднього і поточного контролю за дотриманням норм запасів і витрачанням матеріальних ресурсів, приділяти більше уваги підвищенню достовірності оперативного обліку руху напівфабрикатів, комплектуючих виробів, деталей і вузлів у виробництві. Дані бухгалтерського обліку повинні містити інформацію для пошуку резервів зниження собівартості продукції в частині раціонального використання

матеріалів, зниження норм витрат, забезпечення належного зберігання.

В сучасних умовах господарювання кожне підприємство робить основний акцент на вирішення питань стабільності функціонування та максимізації прибутку. Для того, щоб досягти поставлених цілей, потрібна правильно підібрана, чітка та ефективна політика управління активами підприємства, в яких значну роль відіграють оборотні активи. Актуальність досліджуваної теми полягає в тому, що від ефективності формування, регулювання та використання залежить оптимальність рівня ліквідності, платоспроможності, і як наслідок, фінансової стійкості підприємства. Брак оборотних активів ставить підприємство на грань банкрутства, що змушує задуматись над удосконаленням системи управління ними.

Вагомий внесок в дослідження теми аналізу оборотних активів, а саме в частині підвищення їх оборотності, зробили такі науковці як: М.Д. Білик, О.В. Єфимова, Г.О. Крамаренко, Є.В. Мних, В.О. Мец, Т.Д. Косова і т. ін. Питанням управління оборотних активів присвятили свої дослідження вітчизняні вчені: Н.О. Ковальчук, А.М. Римарчук, О.А. Бурбело, В.В. Занько, О.І. Зуєв, Т.А. Демченко та інші.

Сьогодні для багатьох українських підприємств типовим наслідком економічної кризи стала нестача оборотних коштів. Відомо, що існує пряма залежність між результатами діяльності підприємства і системою управління формування і використання його оборотних коштів. Оскільки саме їх оптимальність забезпечує підприємству достатній рівень платоспроможності. Тож для забезпечення ефективності функціонування підприємств варто постійно вдосконалювати управління його оборотними активами, здійснювати безперервний процес виробництва та реалізації продукції при мінімальному їх рівні.

На багатьох підприємствах виробничі запаси займають велику частку в структурі оборотних активів. Зменшення частки запасів може свідчити про ефективне розпорядження запасами, прискорення їх оборотності. Зменшення псування сировини і матеріалів, зменшення складських витрат позитивно

впливає на кінцеві результати діяльності підприємства. Однак нестача запасів (сировини, матеріалів, палива) може призвести до перебоїв у процесі виробництва, до недовантаження виробничої потужності, падіння обсягів випуску продукції, зростання собівартості, до збитків, що також негативно позначаються на фінансовому стані. Тому, підприємство має прагнути до того, щоб забезпечувати виробництво вчасно й у повному обсязі всіма необхідними ресурсами і не допускати їх накопичення, щоб вони не залежувались на складах [39,с 51].

Значну частину в оборотних активах на багатьох підприємствах становить також незавершене виробництво. Збільшення залишків незавершеного виробництва може свідчити, з одного боку, про розширення виробництва, а з другого – про уповільнення оборотності капіталу на цій стадії.

Великий вплив на оборотність капіталу, вкладеного в оборотні активи, а, отже, і на фінансовий стан підприємства, справляє збільшення або зменшення дебіторської заборгованості. Її величина залежить від обсягу продажів, умов розрахунку з покупцями (передплата, наступної оплати), періоду відстрочки платежу, платіжної дисципліни покупців, організації контролю за станом дебіторської і презентаційної роботи на підприємстві тощо.

Різке збільшення дебіторської заборгованості і її частки в оборотних активах може свідчити: про необачну кредитну політику підприємства стосовно покупців; про збільшення обсягу продажів; про неплатоспроможність і банкрутство частини покупців. Скорочення дебіторської заборгованості оцінюється позитивно, якщо це відбувається за рахунок скорочення періоду її погашення. Якщо ж дебіторська заборгованість зменшується у зв'язку зі зменшенням відвантаження продукції, то це свідчить про зниження ділової активності підприємства.

Тобто зростання дебіторської заборгованості не завжди оцінюється негативно, а зниження – позитивно. Необхідно розрізняти нормальну і

прострочену заборгованість. Наявність другої створює фінансові утруднення, тому що підприємство буде відчувати нестачу фінансових ресурсів для придбання виробничих запасів, виплати заробітної плати і т. ін. Крім того, заморожування коштів у дебіторській заборгованості призводить до уповільнення оборотності капіталу. Прострочена дебіторська заборгованість означає також зростання ризику непогашення боргів і зменшення прибутку. Тому, кожне підприємство зацікавлене у скороченні термінів погашення належних йому платежів.

Удосконалення механізму управління оборотними коштами підприємства є одним з головних чинників підвищення економічної ефективності виробництва на сучасному етапі розвитку економіки. В умовах соціально-економічної нестабільності та мінливості інфраструктури важливе місце в поточній повсякденній роботі фінансового менеджера займає управління оборотними активами, тому що саме тут криються основні причини успіхів і невдач всіх виробничо-комерційних операцій організації [17, с 11].

Рациональне використання оборотних коштів в умовах їх хронічного дефіциту є одним з пріоритетних напрямків діяльності підприємств, в основі якого правильне керування оборотними коштами і запасами; розробка і впровадження заходів, що сприяють зниженню матеріалоемності продукції і прискоренню руху оборотних коштів. Підприємства у випадку ефективного управління оборотними коштами і запасами досягатимуть випереджувального економічного стану, збалансованого по ліквідності і прибутковості.

На стадії створення виробничих запасів такими шляхами можуть бути:

- впровадження економічно обґрунтованих норм запасу;
- наближення постачальників сировини, напівфабрикатів, що комплектують вироби до споживання;
- широке використання прямих тривалих зв'язків;
- розширення складської системи матеріально-технічного забезпечення,

а також торгівлі матеріалами й устаткуванням;

– комплексна механізація й автоматизація вантажно-розвантажувальних робіт на складах [4, с 48].

На стадії незавершеного виробництва:

– прискорення науково-технічного прогресу, упровадження прогресивної техніки і технології;

– розвиток стандартизації, уніфікації, типізації;

– удосконалення форм організації промислового виробництва, застосування дешевших конструктивних матеріалів;

– удосконалення системи економічного стимулювання ощадливого використання сировинних і паливно-енергетичних ресурсів;

– збільшення питомої ваги продукції, що користуються підвищеним попитом [4, 485].

Для прискорення періоду оборотності дебіторської заборгованості звичайно вживають таких заходів:

– надання знижок покупцям за скорочення термінів погашення заборгованості, щоб спонукати їх оплатити рахунки до встановленого терміну оплати;

– введення штрафних санкцій за прострочення платежу;

– оформлення угоди з покупцями комерційним векселем з одержанням певного процента за відстрочку платежу;

– відпуск товарів покупцям на умовах передоплати;

– використання механізму факторингу і т. д. [5, с 31].

Варто пам'ятати, що ефективність формування та використання оборотних коштів зумовлена певними особливостями управління їх основними структурними елементами: запасами, дебіторською заборгованістю та грошовими коштами. Отже, підсумовуючи вищевикладене можна сказати, що основними шляхами прискорення оборотності оборотних активів є:

- скорочення тривалості операційного циклу за рахунок підвищення продуктивності праці, використання новітніх технологій, повнішого і ефективнішого використання трудових і матеріальних ресурсів;
- прискорення процесу відвантаження продукції, реалізації товарів і оформлення розрахункових документів;
- скорочення часу перебування коштів у дебіторській заборгованості;
- підвищення рівня маркетингових досліджень, спрямованих на прискорення просування готової продукції (товарів, робіт, послуг);
- розробку і впровадження в практику роботи окремих служб підприємства сучасних методик керування оборотними коштами;
- контроль за поточним станом найважливіших складників оборотних активів у процесі виробничої й комерційної діяльності підприємства.

3.3 Попередження загрози банкрутства

Банкрутство - це ризик, якого неможливо уникнути жодному суб'єкту ринкових відносин. Але ризиком можна управляти за допомогою правильної оцінки статистичної інформації і прогнозування. Потреба в прогнозуванні банкрутства починає існувати з моменту появи підприємства на ринку.

Діагностика банкрутства може проводитися і в контексті прогнозування ризиків, і при проведенні санації. Запобігання банкрутства - це діяльність, спрямована на зміцнення фінансових позицій підприємств і організацій з метою усунення загрози економічній неспроможності. Іншими словами - це пошук причин подібного явища і спосіб позбавлення від них. Напрямки, що можуть допомогти попередити, запобігти та уникнути банкрутству розроблено систему, яка за результатами проведеного аналізу фінансового стану підприємства при наявності ймовірності банкрутства може допомогти визначити заходи та напрями, що допоможуть попередити та

подолати кризові явища та запобігти банкрутству підприємства. Для подолання кризи на будь-якому підприємстві можна застосувати такі основні контрзаходи: скорочення витрат; збільшення величини грошових надходжень; підвищення рівня прибутковості. Для кожного напрямку уникнення банкрутства застосовується відповідний комплекс заходів: оперативний(спрямовані на скорочення витрат, збільшенню грошових надходжень, зменшенню зобов'язань та підвищенню прибутковості); тактичний (направлені на оптимізацію структури капіталу та грошових потоків); стратегічний (спрямовані на забезпечення фінансової стабільності у довгостроковому періоді). Машинобудування займає вагоме місце у розвитку економіки, проте нажаль сьогодні рівень неплатоспроможності підприємств цієї галузі зростає.

До основних сигналів та факторів, що свідчать та можуть спричинити настання кризових явищ у роботі підприємства можна віднести:

- спад попиту на продукцію;
- підвищення конкуренції в галузі;
- зниження купівельної спроможності населення;
- підвищення цін на сировину, матеріали та обладнання;
- зміни в податковій політиці;
- коливання курсу валют;
- використання застарілого обладнання, що знижує продуктивність праці та підвищує собівартість продукції;
- збільшення об'єму використання енергоресурсів;
- ослаблення кадрового потенціалу. Це обумовлює необхідність до пошуку шляхів та напрямків стабілізації їх фінансового становища та запобіганню ймовірності настання банкрутства. Тому розроблена система попередження, та запобігання банкрутству підприємства (рис 3.2).

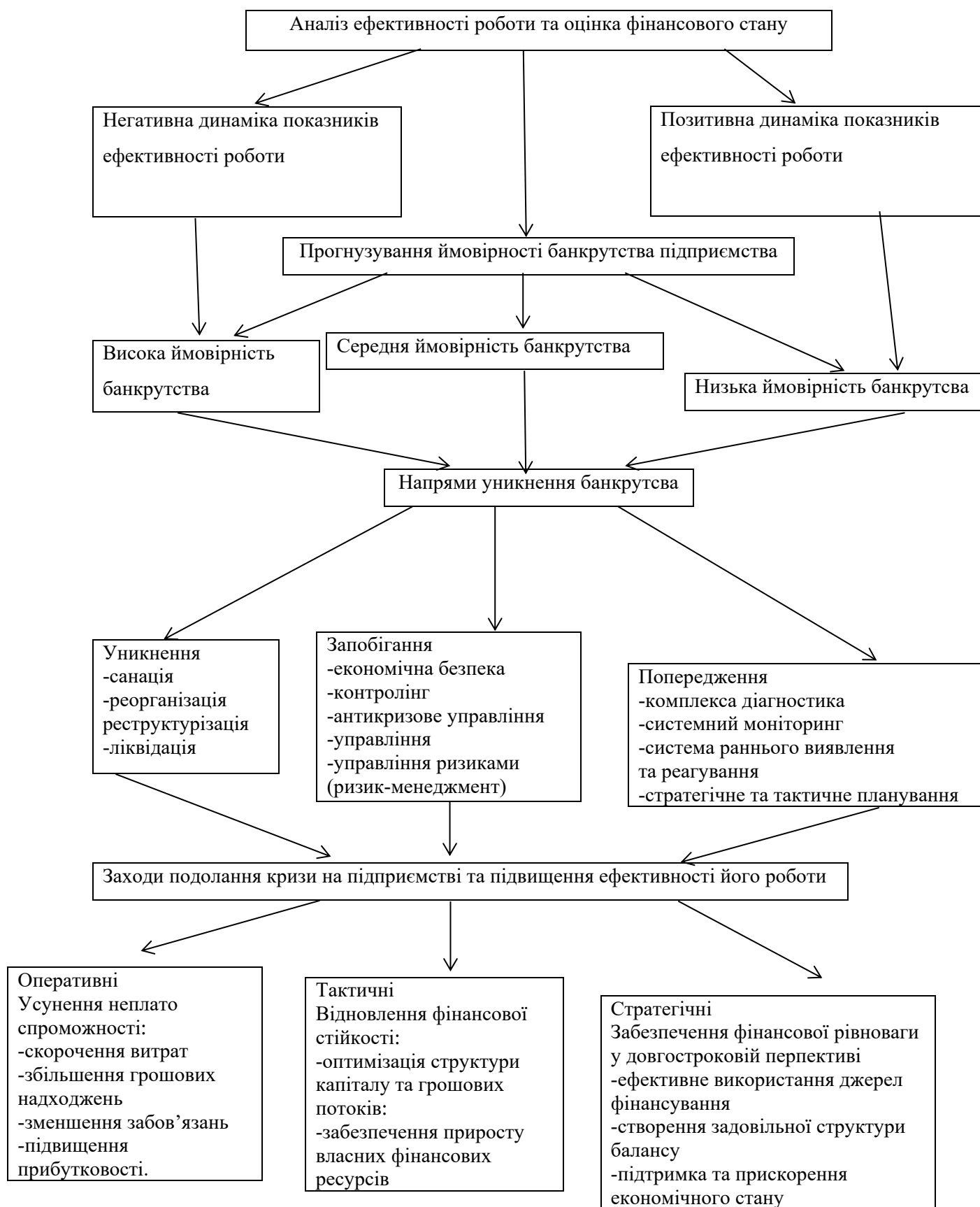

Рисунок. 3.2 – Система попередження, та запобігання банкрутству підприємства.

До основних сигналів та факторів, що свідчать та можуть спричинити настання кризових явищ у роботі підприємства можна віднести:

- спад попиту на продукцію;
- підвищення конкуренції в галузі;
- зниження купівельної спроможності населення;
- підвищення цін на сировину, матеріали та обладнання;
- зміни в податковій політиці;
- коливання курсу валют;
- використання застарілого обладнання, що знижує продуктивність праці та підвищує собівартість продукції;
- збільшення об'єму використання енергоресурсів;
- ослаблення кадрового потенціалу.

Одним з основних сучасних інструментів профілактики кризи є контролінг, який займає особливе місце в системі управління підприємством і згідно сучасному підходу, може інтерпретуватися як інформаційне забезпечення, орієнтоване на результат управління підприємством. Ключове завдання контролінгу полягає в умінні передбачати ситуацію і забезпечити досягнення поставлених цілей. Призначення контролінгу – у створенні Економічної безпеки підприємства повинна відповідати двом принципам:

законність

- тобто комплекс заходів економічної безпеки повинен бути розроблений відповідно до чинного законодавства;

системність

- при прийнятті рішень опиратись на результати аналізу (який проводиться системно та якісно) та враховувати вплив всіх можливих чинників;

- всі елементи розглядають в сукупності та цілісності;

- забезпечення економічної безпеки на постійній (безперервній) основі:

своєчасність

– тобто пріоритетним буде розробка заходів попередження виникненню загрози;

економічна доцільність – порівняння величини витрат, які необхідні для забезпечення економічної безпеки та величину можливих збитків; взаємодія та координація усіх підрозділів підприємства.

Основними завданнями системи раннього попередження та реагування є виявлення кризовий явищ, прогнозування ймовірності банкрутства та відшукати додаткові можливості для розвитку підприємства.

Система раннього попередження та реагування складається з двох підсистем:

- система, яка направлена на аналіз зовнішніх параметрів діяльності підприємства (оцінка ризиків та можливостей в розвитку підприємства);

- система, яка направлена на аналіз внутрішніх параметрів діяльності підприємства (оцінка загроз з боку конкурентів, держави тощо).

Основними етапами в розробці системи раннього попередження та реагування є:

- спостереження та збір інформації про зовнішнє та внутрішнє середовище підприємства;

- аналіз отриманих показників та пошук оптимальних шляхів подолання негативних факторів в роботі підприємства;

- безпосереднє застосування запропонованих методів поліпшення діяльності підприємства.

Своєчасна розробка антикризової програми дозволить запобігти подальшому розвитку кризовим ситуаціям та усуненням проблемних аспектів в своїй діяльності, допоки вони не набули незворотного характеру.

Отже, розробка та втілення на підприємстві програми раннього попередження та реагування є запорукою успішного функціонування та стабільного розвитку підприємства у майбутньому. Особливим аспектом в системі попередження та запобігання банкрутству займає економічна безпека підприємства. Економічна безпека – це стан в

якому перебуває підприємство при найбільш ефективному використанні ресурсів та можливостей, що сприяє стабільному фінансовому розвитку. Через нестабільність економічної ситуації, неможливість швидко відреагувати на негативні зміни у зовнішньому та внутрішньому середовищі у підприємства з'являється необхідність у створенні системи забезпечення економічної безпеки підприємства.

Ідеальним варіантом було створення системи економічної безпеки на стадії утворення підприємства, адже вона відіграє важливу роль в його подальшій фінансово-господарській діяльності.

Комплексна система забезпечення економічної безпеки підприємства представлена сукупністю засобів та методів, які спрямовані на здійснення якісного захисту інтересів підприємства від можливих загроз, що можуть призвести до фінансових втрат. Мета комплексної системи економічної безпеки також полягає у забезпеченні стабільного фінансового розвитку підприємства протягом тривалого періоду, шляхом реалізації розробленого комплексу заходів.

На разі перед ПАТ «Мотор Січ» стоїть завдання забезпечення фінансової стабільності у довгостроковій перспективі та забезпечення прискорення економічного зростання підприємства у майбутньому. Тобто, якщо підприємство буде систематично та якісно проводити аналіз свого фінансового стану, підтримувати конкурентоспроможність своєї продукції, використовувати новітнє обладнання та технології, що допоможуть підвищити продуктивність праці й знизити витрати на собівартість продукції, використовуватиме енергозберігаючі технології, удосконалювати політику ризик-менеджменту, оперативно реагувати на зміни як у внутрішньому, так і зовнішньому середовищі – це допоможе підприємству досягти фінансової стабільності у довгостроковому періоді та уникнути загрози банкрутства.

Висновки до 3 розділу

В третьому розділі дипломної роботи запропоновані рішення щодо удосконалення фінансово-господарської діяльності та основні напрямки поліпшення фінансового стану підприємства. Таким чином, треба прагнути не тільки до прискорення руху капіталу на всіх стадіях кругообігу, але і до його максимальної віддачі, яка виражається в збільшенні суми прибутку на один карбованець капіталу. Підвищення прибутковості капіталу досягається раціональним та економним використанням всіх ресурсів, недопущенням їх перевитрати, втрат на всіх стадіях кругообігу. В результаті капітал повернеться до свого початкового стану в більшій сумі з прибутком. Реалізація перерахованих вище напрямків дозволить поліпшити фінансовий стан підприємства.

Зменшення частки виробничих запасів може свідчити про ефективне розпорядження запасами, прискорення їх оборотності. Зменшення псування сировини і матеріалів, зменшення складських витрат позитивно впливає на кінцеві результати діяльності підприємства. Однак нестача запасів (сировини, матеріалів, палива) може призвести до перебоїв у процесі виробництва, до недовантаження виробничої потужності, падіння обсягів випуску продукції, зростання собівартості, до збитків, що також негативно позначаються на фінансовому стані. Тому, підприємство має прагнути до того, щоб забезпечувати виробництво вчасно й у повному обсязі всіма необхідними ресурсами і не допускати їх накопичення, щоб вони не залежувались на складах.

Запропоновані напрямки, що можуть допомогти попередити, запобігти та уникнути банкрутству розроблено систему, яка за результатами проведеного аналізу фінансового стану підприємства при наявності ймовірності банкрутства може допомогти визначити заходи та напрями, що допоможуть попередити та подолати кризові явища та запобігти банкрутству

підприємства. Для подолання кризи на будь-якому підприємстві можна застосувати такі основні контрзаходи: скорочення витрат; збільшення величини грошових надходжень; підвищення рівня прибутковості. Для кожного напрямку уникнення банкрутства застосовується відповідний комплекс заходів: оперативний (спрямовані на скорочення витрат, збільшенню грошових надходжень, зменшенню зобов'язань та підвищенню прибутковості); тактичний (направлені на оптимізацію структури капіталу та грошових потоків); стратегічний (спрямовані на забезпечення фінансової стабільності у довгостроковому періоді). Машинобудування займає вагомe місце у розвитку економіки, проте на жаль сьогодні рівень неплатоспроможності підприємств цієї галузі зростає. Це обумовлює необхідність до пошуку шляхів та напрямків стабілізації їх фінансового становища та запобіганню ймовірності настання банкрутства.

На разі перед ПАТ «Мотор Січ» стоїть завдання забезпечення фінансової стабільності у довгостроковій перспективі та забезпечення прискорення економічного зростання підприємства у майбутньому. Тобто, якщо підприємство буде систематично та якісно проводити аналіз свого фінансового стану, підтримувати конкурентоспроможність своєї продукції, використовувати новітнє обладнання та технології, що допоможуть підвищити продуктивність праці й знизити витрати на собівартість продукції, використовуватиме енергозберігаючі технології, удосконалювати політику ризик-менеджменту, оперативно реагувати на зміни як у внутрішньому, так і зовнішньому середовищі – це допоможе підприємству досягти фінансової стабільності у довгостроковому періоді та уникнути загрози банкрутства.

4 ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА У НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

Для виконання трудових обов'язків в сфері економіко-гуманітарної діяльності з урахуванням положень нормативних вимог з безпеки праці, та для практичної реалізації теми: «Дослідження основних фінансових показників роботи суб'єктів господарювання», передбачається засвоєння основних заходів з охорони праці на робочих місцях в адміністративних приміщеннях.

4.1 Аналіз потенційних небезпек

Обладнання, яке використовується можна умовно розділити на дві групи:

- обладнання, яке безпосередньо забезпечує робочий процес (наприклад, комп'ютерна та різноманітна периферійна техніка при роботах в офісі);
- обладнання, яке підтримує комфортні умови праці (наприклад, опалювальні прилади, кондиціонери, іонізатори повітря для забезпечення оптимальних параметрів мікроклімату в приміщеннях).

До основних небезпечних факторів трудового процесу відносяться:

- ураження електричним струмом, у наслідок несправності електрообладнання, невиконання правил техніки безпеки при користуванні електричним обладнанням, що може призвести до електротравм різного ступеню або навіть до летального наслідку;
- механічне травмування в наслідок не раціонального розташування робочих місць, що є порушенням вимог ергономіки;
- підвищенні нервово-психічні навантаження, внаслідок специфіки роботи, а саме постійний контакт з клієнтами, колегами по роботі, керівництвом, контрагентами при вирішенні робочих питань (деякі з них можуть бути конфліктними, суперечливими), що може викликати емоційний дискомфорт,

внутрішнє роздратування та емоційну нестабільність під час короткотривалих певних негативних ситуацій, та може призвести до захворювань нервової системи, зниження насаги на працю та стресових станів;

- захворювання кістково-м'язового апарату, у зв'язку з тривалим статичним напруженням м'язів спини, шиї, рук і ніг, що призводить до ушкодження опорно-рухового апарату;

- негативний вплив електромагнітних (в тому числі і рентгенівських) випромінювань при використанні моніторів персональних комп'ютерів (далі ПК) з електронно-променевою трубкою, що призводить до погіршень зору, зниження імунітету;

- недостатнє або надмірне освітлення робочих місць, в зв'язку з несправністю, або хибним вибором освітлювальних приладів, в зв'язку з неправильним розташуванням робочих місць по відношенню до джерел природного та штучного освітлення, що призводить до погіршення зору або ефекту засліплення;

- пряма і відбита від екрана ПК блескність, що призводить до роздратованості та повільного процесу роботи;

- дискомфортний рівень шуму, який створюється перетворювачем напруги електронно-обчислювальної машини (далі ЕОМ), її технічною периферією, а також при спілкуванні працівників, що призводить до роздратування та зниження працездатності;

- незадовільні параметри мікроклімату в робочих приміщеннях, у зв'язку із відсутністю приладів, що забезпечують необхідний повітрообмін та опалювальних систем, які можуть викликати загальні захворювання;

- можливість загоряння, в зв'язку з порушенням правил протипожежної безпеки, використанням несправного електрообладнання, або відсутністю систем пожежної сигналізації і пожежогасіння, що призводить до пожежі;

- неправильні дії персоналу в умовах надзвичайних ситуацій, які призводять до паніки та загибелі людей.

4.2 Заходи по забезпеченню безпеки

У приміщенні офісу застосовується широке різноманіття електроприладів: персональні комп'ютери, принтери, ксерокси, факси, освітлювальні прилади, кондиціонери, побутові електроприлади тощо. Небезпека ураження електричним струмом при використанні цих приладів з'являється при недотриманні заходів обережності, а також при відмові або несправності цього обладнання. Наслідки ураження електричним струмом залежать від багатьох факторів: опору організму, величини, тривалості дії, роду і частоти струму, шляхів його проходження через життєво важливі органи, умов зовнішнього середовища.

Для запобігання ураження електричним струмом встановлено електроустаткування, яке відповідає вимогам: ПУЕ («Правила устрою електроустановок») [20, 21] і ГОСТ 12.1.030-81 (2001) «ССБТ. Электробезопасность. Защитное заземление, зануление», величина опору захисного заземлення електрообладнання приміщення - 4 Ом; НПАОП 40.1-1.32-01 «Правила устройства электроустановок. Электрооборудование специальных установок», приміщення, в якому розташовуються ЕОМ, різноманітне устаткування, відноситься до класу пожеже небезпечної зони П-Па, тому передбачений мінімальний ступінь захисту ізоляції обладнання IP44; ГОСТ 12.1.009-76 (1999) «ССБТ. Электробезопасность. Термины и определения» обладнання офісу має подвійну ізоляцію, яка складається з робочої та додаткової ізоляції; ГОСТ 12.2.007.0-75* (2001) «ССБТ. Изделия электротехнические. Общие требования безопасности»[22] ЕОМ, периферійні пристрої ЕОМ та устаткування для обслуговування, ремонту та налагодження ЕОМ по способу захисту людини від ураження електричним струмом, належать до I класу, оскільки мають подвійну ізоляцію, елемент для заземлення та провід для приєднання до джерела живлення, що має заземлюючу жилу і вилку з заземлюючим контактом. Експлуатація електроустановок і електроустаткування проводиться

відповідно до НПАОП 40.1-1.01-97 «Правила безпечної експлуатації електроустановок» та НПАОП 40.1-1.21-98 «Правила безпечної експлуатації електроустановок споживачів».

Ймовірність механічного травмування може виникнути внаслідок не раціонального розташування робочих місць, захаращення робочих місць або у зв'язку з недбалістю та неуважністю обслуговуючого персоналу. Для виключення травматизму згідно ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин» зроблено більш зручне та раціональне розташування робочих місць, таким чином збільшена відстань між ними, яка відповідає нормованому значенню (площа на одне робоче місце має становити не менше ніж $6,0 \text{ м}^2$, а об'єм не менше ніж $20,0 \text{ м}^3$).

У зв'язку із стресовими ситуаціями та нервово-емоційними навантаженнями у працівників може виникнути ймовірність захворювань загально-невротичного характеру.

З метою зниження нервово-емоційного напруження, стомлення зорового аналізатора, поліпшення мозкового кровообігу, подолання несприятливих наслідків гіподинамії, запобігання втоми, згідно ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин» для робітників із застосування ЕОМ, передбачені регламентовані перерви для відпочинку тривалістю 15 хвилин через кожні дві години, а також обладнані побутові приміщення для відпочинку під час роботи, кімната психологічного розвантаження. В кімнаті психологічного розвантаження передбачені пристрої для приготування й роздачі тонізуючих напоїв, а також місця для занять фізичною культурою.

Для оптимізації відносин у колективі проводяться тренінги з залучанням психологів на теми: «Адаптація у новому колективі», «Поведінка в суспільстві».

Для запобігання кістково-м'язових порушень у зв'язку з тривалим статичним напруженням м'язів спини, шиї, рук і ніг необхідно виконувати фізичні вправи 2-3 рази протягом робочого часу.

4.3 Заходи по забезпеченню виробничої санітарії та гігієни праці

Внаслідок роботи за ПК, на фізіологію людини негативно впливають електромагнітні випромінювання. Щоб зменшити наслідки впливу на людину та знизити негативні показники у робочій зоні до допустимих значень, згідно з ГОСТ 12.2.007.0-75 «Изделия электротехнические. Общие требования безопасности», вироби, які створюють електромагнітні поля, повинні мати захисні елементи (екрани, поглиначі і т.д.). Вимоги до захисних елементів повинні бути вказані в стандартах та технічних умовах на конкретні види виробів. Згідно з НПАОП 0.00-1.28-10 «Правила охорони праці під час експлуатації електронно-обчислювальних машин» та ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин», на робочих місцях обладнаних ПК встановлені рідкокристалічні монітори, які не є джерелами рентгенівського та електромагнітного випромінювань.

У зв'язку з невдалим віддзеркаленням світла виникає пряма і відбита від екрана ПК блескність. Для запобігання роздратованості та повільного процесу роботи, робочі місця розміщені таким чином, щоб прямі промені сонця не попадали безпосередньо на екран, на вікнах передбачені жалюзі. Також допоміжні настільні освітлювальні прилади розміщені таким чином, щоб світло попадало на клавіатуру, а не на екран.

Основними причинами недостатньої або надмірної освітленості робочих місць є несправність або хибний вибір освітлювальних приладів, неправильне розташування робочих місць по відношенню до джерел освітлення.

Незадовільна освітленість на робочому місці або на робочій зоні може бути причиною зниження продуктивності та якості праці, отримання травм. Недостатнє або надмірне освітлення викликає зоровий дискомфорт, що виражається у відчутті незручності або напруженості. Тривале перебування в умовах зорового дискомфорту призводить до розсіювання уваги, зменшення зосередженості, зоровій і загальній втомі.

У офісному приміщенні, згідно ДБН В.2.5-28-2006 «Інженерне обладнання будинків і споруд . Природне і штучне освітлення» передбачене природне та штучне освітлення. Природне освітлення здійснено через світлові прорізи, які забезпечують коефіцієнт природної освітленості (КПО) не нижче 1,5%. Для захисту від прямих сонячних променів, які створюють прямі та відбиті відблиски на поверхні екранів і клавіатури, передбачено сонцезахисні пристрої, на вікнах встановлені жалюзі або штори.

Розрахунок загального штучного освітлення в приміщенні офісу розмірами $A \times B \times H = 15,5 \times 7 \times 3,2$ м, з висотою робочої поверхні $h_p = 0,8$ м, нормованим значенням штучного освітлення для кабінету $E_n = 300$ лк.

1. Розраховуємо кількість рядів світильників у приміщенні N_p :

$$N_p = \frac{B}{(H - h_p) \cdot \left[\frac{1}{h} \right]} \text{ шт}; \quad (4.1)$$

де B – ширина приміщення, м;

H – висота приміщення, м;

h_p – висота робочої поверхні, м;

$\left[\frac{1}{h} \right]$ – числове значення коефіцієнта світильника;

$$N_p = \frac{7}{(3,2 - 0,8) \cdot 1,4} = 3, \text{ шт.}$$

2. Визначаємо максимально припустиму відстань між рядами світильника $L_{\max}$:

$$L_{\max} = \frac{B}{N_p}, \text{ м}; \quad (4.2)$$

де B – ширина приміщення, м;

N_p – кількість рядів світильників у приміщенні, шт;

$$L_{\max} = \frac{7}{3} = 2,33, \text{ м}.$$

3. Визначаємо значення індексу приміщення i , що характеризує співвідношення розмірів освітлювального приміщення і висоти розміщення світильників:

$$i = \frac{A \cdot B}{(H - h_p) \cdot (A + B)}, \quad (4.3)$$

де A – довжина приміщення, м;

B – ширина приміщення, м;

H – висота приміщення, м;

h_p – висота робочої поверхні, м;

$$i = \frac{15,5 \cdot 7}{(3,2 - 0,8) \cdot (15,5 + 7)} = 2.$$

4. Визначаємо значення коефіцієнта використання світлового потоку η , створюваного растровим світильником типу ЛПО.

Вибирається з урахуванням відбиття поверхонь приміщення та індексу приміщення і дорівнює $\eta = 54 \%$.

5. Визначаємо сумарний світловий потік освітлювальної установки у даному приміщенні Φ_{Σ} :

$$\Phi_{\Sigma} = \frac{E_H \cdot A \cdot B \cdot k_z \cdot z}{\eta}, \text{ лм}, \quad (4.4)$$

де E_H – рівень нормованого загального освітлення, лк;

A – довжина приміщення, м;

B – ширина приміщення, м;

k_z – коефіцієнт запасу (для кабінету $k_z = 1,4$);

z – коефіцієнт нерівномірності (мінімальної) освітленості (відношення середньої освітленості до мінімальної освітленості), як правило дорівнює (для люмінесцентних ламп $z = 1,1$);

η – коефіцієнт використання світлового потоку;

$$\Phi_{\Sigma} = \frac{300 \cdot 15,5 \cdot 7 \cdot 1,4 \cdot 1,1}{0,54} = 92827,78, \text{ лм.}$$

6. Визначаємо умовну загальну кількість світильників у приміщенні N_{cv}^* :

$$N_{cv}^* = \frac{A \cdot B}{L_{\max}^2}, \text{ шт.}, \quad (4.5)$$

де A – довжина приміщення, м;

B – ширина приміщення, м;

$L_{\max}$ – максимально припустима відстань між рядами світильників, м;

$$N_{cv}^* = \frac{15,5 \cdot 7}{2,33^2} = 20, \text{ шт.}$$

7. Розраховуємо світловий потік умовного джерела світла $\Phi_{\text{л}}^*$:

$$\Phi_{\text{л}}^* = \frac{\Phi_{\Sigma}}{N_{\text{л}}^*}, \text{ лм}; \quad (4.6)$$

де Φ_{Σ} – сумарний світловий потік освітлювальної установки, лм;

$N_{\text{л}}^*$ – загальна кількість ламп у світильнику, яка розраховується за формулою:

$$N_{\text{л}}^* = N_{\text{св}}^* \cdot n, \text{ шт}; \quad (4.7)$$

де: n – кількість ламп у світильнику, шт;

$$N_{\text{л}}^* = 20 \cdot 4 = 80, \text{ шт};$$

$$\Phi_{\text{л}}^* = \frac{92827,78}{80} = 1160,35, \text{ лм}.$$

8. Знаходимо коефіцієнт m – співвідношення між розрахунковим світловим потоком лампи $\Phi_{\text{л}}^*$ та фактичним світловим потоком вибраної стандартної лампи $\Phi_{\text{л}}$:

$$m = \frac{\Phi_{\text{л}}^*}{\Phi_{\text{л}}}, \quad (4.8)$$

$$m = \frac{1160,35}{1150} = 1,009.$$

9. Визначаємо оптимальну (фактичну) кількість світильників у приміщенні $N_{\text{св}}$:

$$N_{\text{св}} = N_{\text{св}}^* \cdot m, \text{ шт.}, \quad (4.9)$$

де $N_{\text{св}}^*$ – умовна загальна кількість світильників у приміщенні, шт;

m – співвідношення між розрахунковим світловим потоком лампи та фактичним світловим потоком вибраної стандартної лампи;

$$N_{\text{св}} = 20 \cdot 1,009 = 21, \text{ шт}.$$

10. Визначаємо фактичну кількість ламп у приміщенні $N_{\text{л}}$:

$$N_{\text{л}} = N_{\text{св}} \cdot n, \text{ шт}; \quad (4.10)$$

де $N_{\text{св}}$ – оптимальна (фактична) кількість світильників у приміщенні, шт;

n – кількість ламп у світильнику, шт;

$$N_{\text{л}} = 21 \cdot 4 = 84, \text{ шт.}$$

11. Визначаємо загальну розрахункову освітленість E_p у приміщенні, що створюється при застосуванні стандартних ламп:

$$E_p = \frac{\Phi_{\text{л}} \cdot N_{\text{л}} \cdot \eta}{A \cdot B \cdot k_z \cdot z}, \text{ лк,} \quad (4.11)$$

де $\Phi_{\text{л}}$ – фактичний світловий потік вибраної стандартної лампи, лм;

$N_{\text{л}}$ – фактична кількість ламп у приміщенні, шт;

η – коефіцієнт використання світлового потоку;

A – довжина приміщення, м;

B – ширина приміщення, м;

k_z – коефіцієнт запасу;

z – коефіцієнт нерівномірності (мінімальної) освітленості;

$$E_p = \frac{1150 \cdot 84 \cdot 0,54}{15,5 \cdot 7 \cdot 1,4 \cdot 1,1} = 312, \text{ лк.}$$

Виходячи з розрахунку загальне штучне освітлення в приміщенні офісу дорівнює 312 лк, що відповідає нормованому значенню освітлення і яке забезпечується за допомогою 21 растрового світильника типу ЛПО.

Рівні звукового тиску в октавних смугах частот, рівні звуку та еквівалентні рівні звуку на робочих місцях приміщення відповідають вимогам ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин» та ДСН 3.3.6.037-99 «Санітарні норми виробничого шуму, ультразвуку та інфразвуку». Зниження рівня шуму в приміщенні здійснено за допомогою:

- використання більш сучасного обладнання;
- розташування принтерів та різноманітного устаткування колективного користування на значній відстані від більшості робочих місць працівників;
- переведення жорсткого диска в режим сну (Standby), якщо комп'ютер

не працює протягом визначеного часу;

- використання блоків живлення ПК з вентиляторами на гумових підвісках;

Неправильне проектування або несправність систем опалення та вентиляції в приміщенні офісу може призвести до негативних впливів на здоров'я працівників у вигляді простудних захворювань, перегрівань, проблем із дихальними шляхами тощо.

Метеорологічні умови в приміщенні офісу – температура повітря, відносна вологість повітря й швидкість його переміщення відповідають встановленим санітарно-гігієнічним вимогам ДСН 3.3.6.042-99 «Державні санітарні норми мікроклімату виробничих приміщень» і ГОСТ 12.1.005-88 (1991) «ССБТ. Общие санитарно-гигиенические требования к воздуху рабочей зоны». Роботи в офісному приміщенні, належать до категорії Іб - легка робота, тому передбачені наступні оптимальні значення параметрів мікроклімату:

- у холодний період року: температура 21-23°C; відносна вологість: 40-60%; швидкість переміщення повітря: 0,1 м/с;

- у теплий період року: температура 22-24°C; відносна вологість: 40-60%; швидкість переміщення повітря: 0,2 м/с.

Забезпечення таких параметрів мікроклімату досягається оснащенням приміщень пристроями кондиціонування, вентиляції та дезодорації повітря, системами опалювання.

Оптимальні рівні позитивних (n+) і негативних (n-) іонів у повітрі приміщення з ВДТ відповідають вимогам ГН 2152-80 «Санітарно-гігієнічні норми допустимих рівнів іонізації повітря виробничих та громадських приміщень» і становить: $n+ = 1500-30000$ (шт. на 1см^3); $n- = 3000-5000$ (шт. на 1см^3). Підтримку оптимального рівня легких позитивних і негативних аероіонів у повітрі на робочих місцях забезпечуються за допомогою біполярних коронних аероіонізаторів.

4.4 Заходи з пожежної безпеки

Горінням називається складний фізико-хімічний процес взаємодії горючої речовини та окислювача, який супроводжується виділенням тепла та випромінюванням світла.

Процес горіння призводить до пожежі.

Пожежа – неконтрольоване горіння поза спеціальним вогнищем, що розповсюджується в часі і просторі.

Комплекс протипожежних заходів для офісного приміщення обладнаного ПК з ВДТ розроблений згідно вимог НАПБ А.01.001-2014 «Правила пожежної безпеки в Україні» .

Виходячи з аналізу речовин та матеріалів, які використовуються при роботі у приміщенні обладнаному ПК з ВДТ [30]:

- згідно ДСТУ EN 2:2014 «Класифікація пожеж (EN 2:1992, EN 2:1992/A1:2004, IDT)» у офісному приміщенні обладнаному ПК з ВДТ можлива пожежа класів – А (пожежа, що супроводжується горінням твердих матеріалів) та Е (горіння електроустановок, що перебувають під напругою до 1000 В);

- відповідно до вимог ДСТУ Б В.1.1-36:2016 «Визначення категорій приміщень, будинків та зовнішніх установок за вибухопожежною та пожежною небезпекою», воно належить до категорії «Д» з пожежної небезпеки – простір у приміщенні, у якому перебувають тверді горючі речовини та матеріали.

Оскільки офісне приміщення обладнане ПК з ВДТ належить до категорії «Д» з пожежної небезпеки, тому відповідно до вимог ДБН В.1.1-7:2016 «Пожежна безпека об'єктів будівництва. Загальні вимоги» воно має II ступінь вогнестійкості.

Обладнання, силові та освітленні мережі офісного приміщення обладнаного ПК з ВДТ відповідають вимогам пожежної безпеки, оскільки викона-

ні відповідно до вимог НПАОП 40.1-1.32-01 «Правила будови електроустановок. Електрообладнання спеціальних установок», та мають ступінь захисту ізоляції обладнання IP44 яка відповідає класу пожежанебезпечної зони П-Па до якої належить приміщення .

З технічних та організаційних заходів запобігання пожеж в офісному приміщенні обладнаному ПК з ВДТ передбачені наступні протипожежні заходи:

- згідно вимог ДБН В.2.5-56:2014 «Системи протипожежного захисту» [30], в офісному приміщенні обладнаному ПК з ВДТ встановлена система пожежної й охоронної сигналізації «Сигнал-ВК6». Яка забезпечує виявлення теплових і димових ознак пожежі і місця виникнення пожежі з точністю до місця розміщення датчика;

- оскільки офісне приміщення що обладнане ПК з ВДТ має площу 108,5 м², тому відповідно до вимог п. 5 розділу VI «Вибір типу та необхідної кількості вогнегасників», «Правил експлуатації та типових норм належності вогнегасників», затверджених наказом МВСУ 15.01.2018 № 25 та зареєстрованих в МІОУ 23.02.2018 р. за № 225/31677 для гасіння електроустановок, що знаходяться під напругою, передбачені вуглекислотні вогнегасники типу ВВК-5 у кількості 3 штуки. Додатково, на кожному поверсі будівлі, в якій розміщене приміщення обладнане ПК з ВДТ, передбачене два переносних порошкових вогнегасника – ВП-5. Відстань між вогнегасниками та місцями можливих загорянь не перевищує 10 м .

4.5 Заходи по забезпеченню безпеки в надзвичайних ситуаціях

Заходи щодо захисту робітників і службовців промислового об'єкта та непрацюючого населення у випадку аварії на радіаційно-небезпечному об'єкті.

Радіоактивне забруднення є наслідком аварії на радіаційно-небезпечному об'єкті (РНО), а також аварій транспортних засобів з ядерними енергетичними установками або установками, що перевозять радіоактивні речовини (РР). Аварії на радіаційно небезпечних об'єктах можуть супроводжуватися також пожежами, руйнуваннями й іншими наслідками.

Основними заходами захисту населення при виникненні радіоактивного забруднення є :

- використання засобів колективного та індивідуального захисту (ЗІЗ);
- застосування засобів медичної профілактики;
- дотримання необхідних режимів поведінки;
- евакуація;
- обмеження доступу на забруднену територію;
- заборона споживання забруднених продуктів харчування і води;
- санітарна обробка людей, дезактивація одягу, техніки, споруджень, території, доріг та інших об'єктів.

Відповідно до прогнозів здійснюється оповіщення населення про небезпеку і даються вказівки про укриття в захисних спорудах, використання засобів медичної профілактики і дотримання режимів поведінки. Оповіщення здійснюється на всю глибину зони небезпечного радіоактивного забруднення, у якій можна очікувати радіаційне ураження населення. В першу чергу оповіщається населення районів, які безпосередньо прилягають до об'єкта, потім більш віддалених. Населення за сигналом оповіщення ховається в захисних спорудах, а за їх відсутністю - у житлових та виробничих будинках і перебуває в них до одержання подальших вказівок.

При виникненні аварії силами обслуговуючого персоналу й аварійних служб проводяться заходи щодо ліквідації запобігання викиду РР в атмосферу. Силами пожежних підрозділів здійснюється локалізація і гасіння пожеж. Одночасно на об'єкті проводяться рятувальні роботи, які полягають у рятуванні потерпілих із завалів, палаючих будинків і забруднених ділянок, надан-

ні їм медичної допомоги і переміщенні в захисні споруди чи на незабруднену територію.

Подальші заходи здійснюються після з'ясування ситуації. На забрудненій території організовується радіаційна розвідка, спостереження і лабораторний контроль. За даними спостереження і розвідки уточнюються визначені при прогнозуванні межі зон забруднення, у кожній з них планується і здійснюється комплекс заходів щодо захисту населення і ліквідації наслідків забруднення.

У зоні екстрених заходів основним способом захисту є укриття населення в захисних спорудах або будинках з наступною евакуацією на незабруднену територію. Протягом усього часу формування радіоактивного сліду (осідання РР) населення повинне перебувати в захисних спорудах і будинках безвихідно. Пізніше допускається короткочасний вихід (у разі потреби) з використанням ЗІЗ. У цей період населенням використовуються засоби медичної профілактики. Не допускається вживання незахищених продуктів харчування і води. Приймаються й інші запобіжні заходи.

Відповідним начальником цивільного захисту (ЦЗ) встановлюється і доводиться до населення за допомогою засобів теле і радіомовлення оптимальний режим поведінки .

Евакуація населення проводиться з тих районів, де перебування може призвести до опромінення людей вище припустимих меж і де не можна забезпечити його захист іншими способами. Рішення на евакуацію приймається начальником ЦЗ області. Корегується наявний план, проводиться підготовка транспорту, уточнюються маршрути евакуації з урахуванням радіаційної обстановки. Населення попереджається про час і порядок евакуації, транспорт подається до місць укриття, посадка і перевезення людей здійснюються в короткий термін, щоб уникнути переопромінення. У період руху ведеться дозиметричний контроль.

Евакуація здійснюється в 2 етапи: на першому етапі населення доставляється до межі зони забруднення, на другому – пересаджується на незабруднений РР транспорт і доставляється в місця розташування.

При виїзді на незабруднену територію здійснюється контроль зараженості людей, що вивозяться, майна і транспорту. При необхідності проводиться їхня санітарна обробка і дезактивація. У районах, з яких евакуйоване населення, організовується охорона будинків і майна. Будинки й устаткування консервуються. Для контролю за станом споруд і устаткування, попередження можливих пожеж і аварій на комунально-енергетичних мережах організовується аварійно-технічна служба. У цих районах ведеться постійний санітарний і ветеринарний контроль, проводяться протиепідемічні заходи.

З районів, де очікується тривале радіоактивне забруднення, може проводитися евакуація підприємств, установ і організацій. Устаткування, що вивозиться, матеріали і майно перевіряються на радіоактивне забруднення і при необхідності дезактивуються.

У зоні профілактичних заходів населення повинне знаходитися в захисних спорудженнях тільки в період формування радіоактивного сліду. Надалі перебування на зараженій території по можливості обмежується. При сильному пилоутворенні використовуються ЗІЗ. Приймаються заходи для попередження занесення РР у приміщення, організовується санітарна обробка людей, дотримуються заходи особистої гігієни, а також приймаються заходи щодо попередження вживання забруднених продуктів харчування і води. З цієї зони може тимчасово евакуюватися певна категорія населення, опромінення якої вкрай небажане: діти, вагітні, матері, що годують.

В усіх зонах радіоактивного забруднення проводяться заходи щодо спостереження за обстановкою, забезпечення життєдіяльності населення і ліквідації наслідків забруднення. Зони забруднення оточуються, входи і виходи з них контролюються. У зонах постійно ведуться радіаційна розвідка і спостереження, організовуються дозиметричний контроль опромінення людей і контроль забруднення харчової сировини, продуктів харчування, фуражу і

води. На основі цих даних уточнюється обстановка і корегуються заходи щодо захисту населення і режими його поведінки.

При оцінці обстановки керуються дозами опромінення і рівнями забруднення, зазначеними в НРБУ-97. Однак у деяких випадках можуть встановлюватися інші тимчасові показники опромінення і забруднення. Так, для планування надзвичайних заходів відповідно до радіаційної обстановки урядова комісія з ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС встановила для населення тимчасові еквівалентні дози опромінення: у перший рік після аварії 100 мЗв, у другий – 30 і в третій – 25 мЗв.

Для зниження можливих доз опромінення при ліквідації наслідків у зонах забруднення проводиться дезактивація території, будинків споруджень, устаткування, техніки й інших об'єктів, виконуються заходи щодо усунення пилу. Роботи ведуться позмінно з урахуванням припустимих доз опромінення, встановлених для формувань. Радіоактивні відходи, що утворюються при дезактивації, вивозяться на спеціально створювані пункти захоронення.

На межах зон забруднення створюються пункти спеціальної обробки (ПуСО), люди і транспорт, що відбувають із зон забруднення, на них проходять дозиметричний контроль. При виявленні забруднення вище припустимих рівнів люди проходять санітарну обробку, транспорт – дезактивацію. Забруднений одяг відправляється на дезактивацію, замість нього з підмінного фонду видається чистий. Санобробка людей може також проводитися на стаціонарних санітарно-обмивальних пунктах (СОП), дезактивація – на станціях знезаражування транспорту (СЗТ).

Техніка і майно, що вивозяться із забрудненої території, дезактивуються неспеціальних майданчиках, які обладнуються біля ПуСО.

Дозвіл на реевакуацію дається після обстеження населених пунктів спеціально створюваними комісіями.

Висновки до 4 розділу

У розділі розглянуто аналіз потенційних небезпек, що можуть вплинути на здоров'я працівників економіко-гуманітарної сфери під час виконання робочих обов'язків в адміністративному приміщенні. Заходи по забезпеченню безпеки, заходи по забезпеченню виробничої санітарії та гігієни праці, заходи з пожежної безпеки (в приміщенні офісу класом пожежі А (Е), категорією приміщення Д передбачені вуглекислотні вогнегасники типу ВВК-5, також встановлена система пожежної й охоронної сигналізації «Сигнал-ВК6», яка забезпечує виявлення теплових і димових ознак пожежі і місця виникнення пожежі з точністю до місця розміщення датчика.) та заходи по забезпеченню безпеки у надзвичайних ситуаціях, а саме заходи щодо захисту робітників і службовців промислового об'єкта та непрацюючого населення у випадку аварії на радіаційно-небезпечному об'єкті.

Для виключення травматизму згідно ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин» зроблено більш зручне та раціональне розташування робочих місць, таким чином збільшена відстань між ними, яка відповідає нормованому значенню (площа на одне робоче місце має становити не менше ніж $6,0 \text{ м}^2$, а об'єм не менше ніж $20,0 \text{ м}^3$).

Виходячи з розрахунку загальне штучне освітлення в приміщенні офісу дорівнює 312 лк, що відповідає нормованому значенню освітлення і яке забезпечується за допомогою 21 растрового світильника типу ЛПО.

Рівні звукового тиску в октавних смугах частот, рівні звуку та еквівалентні рівні звуку на робочих місцях приміщення відповідають вимогам ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин» та ДСН 3.3.6.037-99 «Санітарні норми виробничого шуму, ультразвуку та інф-

развуку». Зниження рівня шуму в приміщенні здійснено за допомогою використання більш сучасного обладнання.

Передбачений для приміщення дослідницького центру обладнаного персональними комп'ютерами з екранними пристроями комплекс заходів з пожежної безпеки та заходи з цивільного захисту, при якісній організації та проведенні досліджень стійкості роботи об'єкта господарчої діяльності, значно підвищують стійкість його роботи та безпеку персоналу в умовах пожежі та інших надзвичайних ситуацій.

ВИСНОВКИ

Присвячено оцінювання основних фінансових показників роботи на прикладі ПАТ «Мотор Січ» що дозволяє відповісти на запитання: наскільки правильно підприємство здійснювало управління фінансовими ресурсами протягом досліджуваного періоду.

Досліджуються найважливіші шляхи покращення основних фінансових показників роботи підприємства. Об'єктом дослідження є основні фінансові показники роботи суб'єкта господарювання. Для досягнення поставленої мети в дипломній магістерській роботі виконувались наступні завдання:

- обґрунтування основних фінансових показників джерел і інформації та підходів до оцінювання;
- організаційно-економічна характеристика об'єкта дослідження»;
- проведення комплексного аналізу основних показників стану ПАТ«Мотор Січ»
- оцінювання фінансово стану ПАТ «МоторСіч»;
- визначення підходів до удосконалення фінансово стану промислового підприємства;
- удосконалення методичного підходу до фінансового стану підприємства.

Економіка країни сьогодні знаходиться в кризовому становищі та потребує від підприємств в першу чергу підвищення ефективності їх виробничо-господарської та фінансової діяльності.

На основі загальної характеристики діяльності промислового підприємства машинобудівної галузі ПАТ «Мотор Січ» та проведеного комплексного аналізу його фінансово-економічного стану з використанням горизонтального, вертикального, порівняльного аналізу та визначення динаміки змін основних показників фінансово-економічного стану було встановлено, що за останні три роки фінансово-економічний стан ПАТ

«Мотор Січ» характеризується як задовільний. Визначено, що для зміцнення фінансово-економічного стану підприємства необхідно усунути ризики щодо платоспроможності підприємства, шляхом збільшення величини грошових активів, які забезпечують покриття поточних зобов'язань; зменшити суми поточних зовнішніх та внутрішніх фінансових зобов'язань підприємств; змінити фінансову стратегію з метою прискорення економічного зростання та знизити обсяги споживання інвестиційних ресурсів підприємства у поточному періоді. Данні свідчать про те що прийшло оновлення основних засобів сума збільшилась на +47%. До позитивного можна віднести те що снизились довгострокова фінансові інвестиції на -41,9%. Негативним показником на кінець року виросла дебіторська заборгованість на +40,6%, вплинуло на це придбані основні засоби. Таким чином відбулось дебіторська заборгованість. Аналізуючи динаміку наявності та використання основних та оборотних засобів, можна зробити висновки, що підприємство поступово зменшує вартість своїх основних та оборотних фондів, при цьому чистий прибуток підприємства суттєво зріс за останній рік. Таким чином підприємство отримуючи більший прибуток підвищує рентабельність своїх необоротних та оборотних активів. Джерелами формування майна підприємства є: грошові та матеріальні внески засновників; доходи, одержані від реалізації продукції, а також від інших видів господарської діяльності; доходи від цінних паперів; кредити банків та інших кредиторів; капітальні вкладення і дотації з бюджетів; надходження від роздержавлення і приватизації власності; придбання майна іншого підприємства, організації; безоплатні або благодійні внески, пожертвування організацій, підприємств і громадян; інші джерела, не заборонені законодавчими актами України. бачимо, що показники рентабельності протягом 2015-2016 років збільшувались – позитивний прояв діяльності підприємства. Проте у період 2016-2017 роки розраховані показники рентабельності зменшились, що є негативною тенденцією. А вже у період з 2017 по 2018 рік вони знов

зростають, що характеризує позитивні зміни на підприємстві, адже рентабельність є показником ефективності виробництва.

Запропоновані рішення щодо удосконалення фінансово-господарської діяльності та основні напрямки поліпшення фінансового стану підприємства. Таким чином, треба прагнути не тільки до прискорення руху капіталу на всіх стадіях кругообігу, але і до його максимальної віддачі, яка виражається в збільшенні суми прибутку на один карбованець капіталу. Підвищення прибутковості капіталу досягається раціональним та економним використанням всіх ресурсів, недопущенням їх перевитрати, втрат на всіх стадіях кругообігу. В результаті капітал повернеться до свого початкового стану в більшій сумі з прибутком. Реалізація перерахованих вище напрямків дозволить поліпшити фінансовий стан підприємства.

Зменшення частки виробничих запасів може свідчити про ефективне розпорядження запасами, прискорення їх оборотності. Зменшення псування сировини і матеріалів, зменшення складських витрат позитивно впливає на кінцеві результати діяльності підприємства. Однак нестача запасів (сировини, матеріалів, палива) може призвести до перебоїв у процесі виробництва, до недовантаження виробничої потужності, падіння обсягів випуску продукції, зростання собівартості, до збитків, що також негативно позначаються на фінансовому стані. Тому, підприємство має прагнути до того, щоб забезпечувати виробництво вчасно й у повному обсязі всіма необхідними ресурсами і не допускати їх накопичення, щоб вони не залежувались на складах

Напрямки, що можуть допомогти попередити, запобігти та уникнути банкрутству розроблено систему, яка за результатами проведеного аналізу фінансового стану підприємства при наявності ймовірності банкрутства може допомогти визначити заходи та напрями, що допоможуть попередити та подолати кризові явища та запобігти банкрутству підприємства. Для подолання кризи на будь-якому підприємстві можна застосувати такі основні контрзаходи: скорочення витрат; збільшення величини грошових надходжень;

підвищення рівня прибутковості. Для кожного напрямку уникнення банкрутства застосовується відповідний комплекс заходів: оперативний (спрямовані на скорочення витрат, збільшенню грошових надходжень, зменшенню зобов'язань та підвищенню прибутковості); тактичний (направлені на оптимізацію структури капіталу та грошових потоків); стратегічний (спрямовані на забезпечення фінансової стабільності у довгостроковому періоді). Машинобудування займає вагоме місце у розвитку економіки, проте нажаль сьогодні рівень неплатоспроможності підприємств цієї галузі зростає. Це обумовлює необхідність до пошуку шляхів та напрямків стабілізації їх фінансового становища та запобіганню ймовірності настання банкрутства.

Розроблені заходи, які проводяться на підприємстві для забезпечення охорони праці та безпеки в надзвичайних ситуаціях створюють безпечні умови праці, попередження травматизму та сприятливий санітарний стан. Охорона праці включає систему законодавчих актів та соціально-економічні, технічні, санітарно-гігієнічні, організаційні засоби, які направлені на забезпечення безпеки та створення умов збереження людей та майна від небезпек.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Коваленко Л.О., Фінансовий менеджмент. Л.М. Ремньова.: навч. посіб. Чернігів, 2007. 227 с.
2. Теория организации: веб-сайт. URL: http://www.plam.ru/bislit/teorija_organizacii_konspekt_lekcii/p3.php (дата звернення: 12.12.2019)
3. Раицкий К. А. Экономика предприятия. Информационно-внедренческий центр «Маркетинг» веб-сайт. URL: <http://www.lib.ua-ru.net/content/21.html> (дата звернення: 12.12.2019)
4. Бабич А.М. Государственные и муниципальные финансы. Л.Н. Павлова. Москва : Юнити, 2015. 758 с.
5. Бланк И.А. Финансовый менеджмент, Киев: Ника-Центр Эльга, 2006. 527 с.
6. Білик М.Д. О.В. Фінансовий аналіз Павловський, Н.М. Притуляк, Н.Ю. Невмержицька.: Навч. Посіб. 2007. 459 с.
7. Бандурка О.М. Бандурка М.Я. Фінансова діяльність підприємства: "ЛИБІДЬ", 2006. 306 с.
8. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємств: навч. посіб: Знання, 2007. – 654 с.
9. Кукукина И.Г. Учёт и анализ банкротств. : Финансы и статистика, 2006. 304 с.
10. Терещенко О. О. Фінансова санація та банкрутство підприємств: навч. посіб. : КНЕУ, 2004 412 с
12. Офіційний сайт ПАТ «Мотор-Січ» URL: <http://www.motorsich.com/ukr/profile/history1>(дата звернення: 12.12.2019)
13. Волот, О. І. Банкрутство підприємства: Науковий вісник. Полісся. 2015. 67 с.
14. Терещенко, О. О. Фінансова санація та банкрутство підприємств: навч. посіб. :КНЕУ, 2004. – 412 с.

15. Пластун, О. Л. Визначення сутності поняття «банкрутство» в сучасній науковій літературі, : ЖДТУ. 2009. 261 с.
16. Гринчуцький, В. І. Економіка підприємства : навч. посіб. : Центр учбової культури, 2010. 304 с.
17. Бойчик, І. М. Економіка підприємства : навч. посіб. І.М. 2-ге вид., доп. і переробл. К. : Атіка, 2006. 528 с.
18. Третяк, О. Про проблему банкрутства підприємств. 2000. - № 2. 50 с.
19. Терещенко О. О. Фінансова санація та банкрутство підприємств: Навч. посіб. : КНЕУ, 2004 412 с.
20. Тютюнник Ю. М., Дорогань-Писаренко Л. О., Тютюнник С. В. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Полтава : ПДАА, 2016. 430 с.
21. Матвійчук А.В. Діагностика банкрутства підприємств А.В. Матвійчук Економіка України. 2010. 48 с.
22. Слав`юк, Р. А. Фінанси підприємств. Київ : УБС НБУ : Знання, 2010. 550 с.
22. Поддєрьогін А.М Фінанси підприємств : КНЕУ, 2013. 219 с.
23. Непочатенко О. О. Фінанси підприємств Київ : «Центр учбової літератури». 2013. 504 с.
24. Філімоненков, О. С. Фінанси підприємств: Навчальний посібник. 2-ге вид., перероб. і доп. : МАУП, 2004. 328 с.
25. Безбородова Т.В. Сутність та необхідність аналізу фінансового стану Економіка. Управління. Інновації. 2014. 7 с.
26. Бандурка О.А. Фінансова діяльність підприємства. : Либідь, 2011. 384 с.
27. Дахно І.І. Зовнішньоекономічний менеджмент. : Центр учбової літератури, 2012. 568 с.
28. Карпенко Г.В. Шляхи удосконалення фінансового стану підприємства Г.В. Карпенко Економіка держави. 2010. 62 с.
29. Марцин В.С. Надійність, платоспроможність та фінансова стійкість основні складові оцінки фінансового стану підприємства Економіка, фінанси, право. 2009. 29 с.

30. Акопян А.А., Шмалюк Л.І. Основні проблеми оцінки фінансового стану підприємства. 2010. № 25 128 с.
31. Безбородова Т.В. Сутність та необхідність аналізу фінансового Стану Економіка. Управління. Інновації. 2014. 7 с.
32. Аверіна М.Ю. Аналіз та оцінка фінансового стану підприємства: шляхи покращення. 2012. 100 с.
33. Сусіденко О.В. Фінансова безпека підприємства. Київ: Центр учбової літератури, 2015. 128 с.
34. Троц І. В. Визначення поняття банкрутства та причини його виникнення у сучасних умовах розвитку 2011. 228 с.
35. Рибалко О.М., Дьячкова Н.С. Фіктивне банкрутство та ознаки його виявлення. 2011. 77 с.
36. Мірошніченко О.Ю. Інститут банкрутства як інструмент регулювання діяльності неплатоспроможних підприємств О.Ю. Мірошніченко Теоретичні та прикладні питання економіки. 2012. 331 с.
37. Рясних, Є. Г. Основи фінансового менеджменту : навчальний посібник Є. Г. Рясних. К. : Академвидав, 2010. 336 с.
38. Нетребенко Н. С. Оцінка ймовірності виникнення банкрутства в URL: http://www.rusnauka.com/17_APSN_2013/Economics/10_140610.doc.htm (дата звернення: 12.12.2019)
39. Ковалев, В. В. Финансовый анализ. 1998. 432 с.
40. Бакута А. В. Сучасний стан машинобудівного комплексу України: 2012. URL: http://pa.stateandregions.zp.ua/archive/4_2015/10.pdf (дата звернення: 12.12.2019)
41. Дзюба М. І. Аналіз стану машинобудівних підприємств України на зовнішніх та внутрішніх ринках. 2011. URL: <http://www.mev-hnu.at.ua> (дата звернення: 12.12.2019)
42. Кракос Ю. Б. Управління фінансовою безпекою підприємств Ю. Б. Кракос, Р. О. Разгон Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. 2008. URL:

<https://www.khai.edu/csp/nauchportal/Arhiv/EUPMG/2008/EUPMG108/Krakos.pdf> (дата звернення: 12.12.2019)

43. Шкільнюк О. М. Основні напрями та пріоритети інноваційної діяльності в машинобудуванні України. 2007. 105 с.
44. Хмелевський О. В. Оцінка якості прибутковості в інноваційно-інвестиційному розвитку підприємств машинобудування. 2008. 58 с.
45. Геєць В. М. Структура економіки і структурна політика її стабілізації. 2006. 18 с.
46. Молдован О. О. Кризові явища в промисловості України та пріоритетні заходи антикризової політики. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <http://old.niss.gov.ua/monitor/Jul2009/05.htm> (дата звернення: 12.12.2019)
47. Колісник М. К. Стан підприємств машинобудування в Україні і можливі шляхи виходу з кризи за допомогою стратегії інтеграції. Регіональна економіка. 2007. 173 с.
48. Лишиленко В. І. Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка: Навч. посіб. :Центр навчальної літератури, 2006. 325 с.
49. Болтак О.Л. Шляхи вдосконалення системи управління підприємством Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна». URL: <http://nauka.zinet.info/9/boltak.php>
50. Базилінська О. Я. Фінансовий аналіз: Навч. метод. посіб.: Центр учбової літератури, 2009. 328 с.
51. Безрутенка С. М. Фінансовий аналіз. Навч. метод. посіб. :«Видавництво «Центр учбової літератури», 2012. 274 с.
52. Волот, О. І. Банкрутство підприємства: сутність, ймовірність та методи визначення. 67 с.
53. Абрютина М.С. Аналіз фінансово-економічної діяльності підприємства :ДІС, 2006. 256 с.
54. Алексеева А. И. Комплексный экономический анализ хозяйственной деятельности: Финансы и статистика. 2009. 529 с.

55. П. П. Табурчак Анализ и диагностика финансово-хозяйственной деятельности предприятия. :Ростов на Д: Феникс, 2009. 352 с.
56. В. И. Бариленко. Анализ хозяйственной деятельности : Омега-Л, 2009. 414 с.
57. И. Стражева. Анализ хозяйственной деятельности в промышленности. : Высшая школа, 2010. 678 с.
58. Бужинський А.І. Методика економічного аналізу діяльності промислового підприємства, 2008. 116 с.
59. Базилінська О. Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика. навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2009. 328 с.
60. Баканов М. И. Теория экономического анализа. : Финансы и статистика, 2011. 416 с.
61. Балабанов И. Т. Финансовый анализ и планирование хозяйствующего субъекта. 2009. 340 с.
62. Банк В. Р. Финансовый анализ: учеб. пособ.: ТК Велби : Изд-во Проспект, 2011. 344 с.
63. Бернстайн Л.А. Аналіз фінансової звітності: Теорія, практика та Інтерпретація. : Фис. 2004. 624 с.
64. Бердникова Т. Б. Анализ и диагностика финансово- хозяйственной деятельности предприятия: учеб. пособ. : ИнфраМосква, 2009. 215 с.
65. Білоцький С. С. Методи фінансового аналізу консолідованої фінансової звітності. 2008. 38 с.
66. Васильева Л. С. Финансовый анализ: : КНОССРТ, 2009. 544 с.